NEDERLANDSE WOORDEN IN HET RUSSISCH

(SUPPLEMENT OP DE HOLLANDSCHE ZEE- EN SCHEEPSTERMEN IN HET RUSSISCH)

DOOR

R. VAN DER MEULEN

VERHANDELINGEN DER KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN, AFD. LETTERKUNDE

NIEUWE REEKS, DEEL LXVI, No. 2

1959
N.V. NOORD-HOLLANDSCHE UITGEVERS MAATSCHAPPIJ
AMSTERDAM

Učit' navigaciju so vsem čto ko onoi nadležit ...
Jazyku Galanskogo takož po vozmožnosti učitca ...
(De navigatie onderwijzen met al wat daartoe behoort ...
De Hollandse taal ook zoveel mogelijk leren ...)
Ukaz van Peter de Grote aan knjaz'
A. G. Dolgorukij van 1 october 1707 [1]).

De hier bijeengebrachte verzameling van Nederlandse woorden in het Russisch beoogt een aanvulling te geven op mijn vroegere werk over de Hollandse zee- en scheepstermen in het Russisch [2]). Vormen deze laatste ongetwijfeld het leeuwendeel van de ontleningen uit de tijd van Peter de Grote, zo zijn daarnaast ook nog een aantal andere woorden uit het Nederlands in de Russische taal overgegaan. Meestal staan deze met de zee- en scheepvaart in een meerder of minder nauw verband, men denke b.v. aan de visserij en de waterbouw, aan de koophandel en de nijverheid. Reeds destijds heb ik bij de zee- en scheepstermen verschillende niet strikt nautische woorden opgenomen, die men hier met vele andere vermeerderd weer zal vinden. Bovendien zal men hier ook nog een aantal nautica aantreffen, deels nieuwe die in mijn vroegere verhandeling ontbreken, deels termen die daarin wel voorkomen, maar die hier worden aangevuld met bijzonderheden, hetzij van dialectisch Russische, hetzij van historische aard b.v. door het geven van oude Russische bewijsplaatsen uit de 17de en 18de eeuw, inzonderheid uit Peters tijd.

Het is niet altijd gemakkelijk, het heeft zijn eigenaardige moeilijkheden om met enige zekerheid of althans waarschijnlijkheid uit te maken of een bepaald in het Russisch gebruikelijk of in gebruik geweest zijnd woord, dat ook in onze taal wordt gebezigd, nu juist uit het Nederlands afkomstig is en niet, bij vaak grote overeenkomst, uit een andere West-Europese taal. Bij de zee- en scheepstermen heeft men althans een min of meer begrensd sterk Nederlands gekleurd gebied voor zich, waar weliswaar ook soms twijfel mogelijk is bij een gelijkluidende term, of men hier met Nederlandse of Engelse oorsprong heeft te doen of waar men soms ook denken kan aan de taal van een ander zeevarend volk zoals de Fransen of de Italianen (Venetianen) of de Nederduitsers, doch bij de niet-nautische woorden is de gesteldheid in dit opzicht niet zelden ingewikkelder en mist men die steun. In nog grotere mate is dit het geval, wanneer men te doen heeft met algemeen Europese internationale woorden, die bij overweging van de oudste bewijsplaatsen een enkele maal wel eens uit het Nederlands schijnen te zijn, maar die aan de andere kant gelijktijdig — zoals dat in Peters tijd bij de onbekookte en haastige overneming van

[1]) Pis'ma i Bumagi Imperatora Petra Velikago 6, 119, n°. 2007.

[2]) Verhandelingen der Kon. Akad. v. Wetensch., Afd. Letterk., N. Reeks, Dl. 10, n°. 2 (Amsterdam 1909).

tal van nieuwe, uitheemse woorden geen zeldzaamheid was — of wel later opnieuw ook uit andere West-Europese talen zouden kunnen zijn overgenomen. Dit laatste geval is trouwens eveneens mogelijk bij gewone Nederlandse woorden, b.v. door een latere sterkere Duitse of Franse invloed [1]), die dan soms tot vervorming leidde [2]).

De onderzoeker zal er daarom goed aan doen in vele gevallen niet alleen de moderne Russische woordenboeken te raadplegen, maar ook, voorzover dat mogelijk is, oude Russische werken uit de 18de eeuw, in 't bijzonder uit het begin daarvan, de tijd van Peter de Grote. Mocht de taalkunde daarbij niet immer voldoende uitsluitsel geven, dan kan men nog altijd trachten te rade te gaan bij de cultuurgeschiedenis. Om deze reden zal men hier meermalen een aanhaling vinden uit oude Nederlandse gezantschapsreizen naar Rusland zoals die van Witsen (a°. 1664–'65) en Klenk (a°. 1675–'76) of uit de Reizen over Moskovie van De Bruyn (a°. 1714); daarnaast ook citaten uit Scheltema's bekende werk over de wederkerige betrekkingen tussen Rusland en de Nederlanden tot aan de dood van Peter de Grote. Op deze wijze kan de Nederlandse afkomst van een Russisch woord niet zelden althans aannemelijk worden gemaakt.

Gezien deze moeilijkheden en ondanks zorgvuldige schifting van het materiaal zal men hier misschien ook wel eens een enkel woord aantreffen aan welks Nederlandse oorsprong men zoude kunnen twijfelen. Men bedenke dan evenwel dat na ampele overweging en rijp beraad veel meer van zulke twijfelachtige gevallen hier niet zijn opgenomen, hoewel daaronder toch misschien nog wel eens een Nederlands woord zou kunnen schuilgaan. Qui trop embrasse mal étreint. Daartegenover staat, dat de Russische woordenboeken, ook de etymologische, vaak woorden van ontwijfelbaar Nederlandse afkomst uit onbekendheid of te geringe bekendheid met onze taal uit andere talen verklaren, vooral natuurlijk uit het Duits, maar ook uit het Frans, soms uit het Engels en zelfs uit het Spaans. Een gunstige uitzondering hierop maakt het thans voltooide Russisches etymologisches Wörterbuch van Vasmer, dat aan het Nederlands beter recht laat wedervaren. Toch aarzelt de bewerker niet zelden nog te veel tussen het Nederlands en het Duits (Nederduits en Hoogduits), welke omzichtigheid niet altijd voldoende bevredigt, wanneer Nederlandse oorsprong het meest voor de hand schijnt te liggen.

Het komt bij uitzondering ook wel eens voor, dat men in de Russische woordenboeken ten onrechte een woord uit het Nederlands verklaard vindt. Dat is b.v. het geval met russ. *tjuk* : baal, pak, dat steevast uit ndl. *tuig* wordt afgeleid [3]), doch dat, evenals het synonieme *vjuk* uit oudruss. *juk*, ongetwijfeld ontleend moet zijn aan turks *jük* : last [4]). Ook de

---

[1]) Zie de artt. Krab, Krap; Klinker, Knaster, Magazijn, Matras, Staat, Turf, Vuurwerk.

[2]) Zie de artt. Halsdoek, Paruikmaker, Provoost.

[3]) Vasmer 3, 163.

[4]) Lokotsch n°. 964.

etymologie van russ. *múfta* : mof, uit ndl. *mouwtje*, die sedert Matzenauer in de woordenboeken rondspookt, kan kwalijk juist wezen [1]).

Om niet te uitvoerig te worden is in deze verhandeling van het vermelden van afleidingen, enkele uitzonderingen daargelaten, afgezien; aan de etymologie veranderen zij niets en men kan ze in de grote Russische woordenboeken vinden.

Voor de uitspraak der Russische woorden zij hier verwezen naar het slot der inleiding op De Hollandsche Zee- en Scheepstermen in het Russisch. Er worde slechts aan herinnerd, dat *u* als *oe* wordt uitgesproken en dat in het algemeen beschaafd *o* voor een geaccentueerde lettergreep als *a* klinkt, terwijl *ë* als *'o* (met mouillering der voorafgaande consonant) of *jo* luidt.

Achter deze verhandeling vindt men een lijst van de behandelde Russische woorden met bijvoeging van de Nederlandse woorden waaraan zij ontleend zijn (eventueel: zouden kunnen zijn) en met verwijzing naar de artikels waarin zij voorkomen.

Feci quod potui, faciant meliora potentes [2]).

---

[1]) Vasmer 2, 180.

[2]) Een beknopt overzicht over de stof vindt men in het Jaarboek der Kon. Ndl. Akad. v. Wetensch. 1943–1944, 167–184. Volledigheidshalve zij hier nog verwezen naar de artt. Hollando-Russica in het Ts. v. Ndl. T. 28–30 (1909–1911).

AANGEHAALDE WERKEN
(MET HUN AFKORTINGEN)

VOOR HET RUSSISCH

Akad. Wdb. – Slovar' Russkago Jazyka ... Akademii Nauk. Petersburg 1891 vlgg.

Avvakum – Žitie protopopa Avvakuma (1621–1682). ed. Gudzij. Moskou 1934.

Barsov – E. V. Barsov, Pričitanija severnago kraja I. Moskou 1872.

Bogoraz – V. G. Bogoraz, Oblastnoj slovar' Kolymskago russkago narečija (Sbornik otd. russk. jaz. 68, n°. 4). Petersburg 1901.

Budde – E. F. Budde, O govorach Tul' skoj i Orlovskoj gubernij (Sbornik otd. russk. jaz. 76, n°. 3). Petersburg 1904.

Chalanskij – M. G. Chalanskij, Narodnye govory Kurskoj gubernii (Sbornik otd. russk. jaz. 76, n°. 5). Petersburg 1904.

Christiani – W. A. Christiani, Ueber das Eindringen von Fremdwörtern in die russische Schriftsprache des 17. und 18. Jahrhunderts. Berlin 1906 (naar Vasmer).

Dal' – V. Dal', Tolkovyj Slovar' živogo Velikorusskago Jazyka. 3 ed. (Baudouin de Courtenay). Petersburg–Moskou 1904–1909.

Duch. Regl. – Duchovnyi Reglament. Petersburg 1721 (naar Smirnov).

Gončarov – I. A. Gončarov, Fregat Pallada (Polnoe sobranie sočinenij 5–7. ed. Niva). Petersburg 1899.

Gorjaev – N. V. Gorjaev, Sravnitel'nyj etimologičeskij slovar' russkago jazyka. 2 ed. Tiflis 1896.

Grot – J. K. Grot, Filologičeskija razyskanija. 3 ed. Petersburg 1885.

Karaulov – M. A. Karaulov, Materialy dlja etnografii Terskoj oblasti. Govor grebenskich kazakov (Sbornik otd. russk. jaz. 71, n°. 7). Petersburg 1902.

Kirša Danilov – Kirša Danilov, Drevnija rossijskija stichotvorenija. 3 ed. Moskou 1878.

Kn. o ratn. str. – Kniga o ratnom stroenii (17de eeuw) (naar Smirnov).

Kotošichin – Grigorij Kotošichin, O Rossii v carstvovanie Alekseja Michajloviča (1664–1667). ed. Archeogr. Komm. Petersburg 1859.

Kulikovskij – G. Kulikovskij, Slovar' oblastnogo Oloneckago narečija. Petersburg 1898.

Kurakin – Archiv knjazja F. A. Kurakina (1676–1727). Petersburg 1890–1896 (naar Smirnov).

Lexikon – Lexikon vokabulam novym po alfavitu. ed. Smirnov (Sbornik otd. russk. jaz. 88, n°. 2). Petersburg 1910.

Lukaševič – S. Lukaševič, Kratkij slovar' morskich vyraženij. Leningrad 1925.

Matzenauer – A. Matzenauer, Cizí slova ve slovanských řečech. Brno 1870.
Menšikov – Menšikovskij archiv. ed. V. I. Sreznevskij. Petersburg 1905 (naar Smirnov).
Michel'son – M. I. Michel'son, Objasnitel'nyj slovar' inostrannych slov vošedšich v upotreblenie v russkij jazyk. 11 ed. Petersburg–Moskou 1891.
Miklosich – F. Miklosich, Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen. Wien 1886.
Morsk. Ust. – Kniga Ustav Morskoi. Petersburg 1720 (naar Smirnov).
Nosovič – I. I. Nosovič, Slovar' belorusskago narečija. Petersburg 1870.
Obn.–Barch. – S. P. Obnorskij i S. G. Barchudarov, Chrestomatija po istorii russkogo jazyka II, 1–2. Moskou 1948–1949.
P. i B. Petra Vel. – Pis'ma i Bumagi Imperatora Petra Velikago (1688 vlgg.). Petersburg 1887 vlgg.
Podvysockij – A. Podvysockij, Slovar' oblastnogo Archangel'skago narečija. Petersburg 1885.
Poln. Sobr. Zak. – Pervoe Polnoe Sobranie Zakonov Rossijskoj Imperii, T. V (1713–1719), VI (1720–1722), VII (1723–1725) (naar Smirnov; latere jaren naar Akad. Wdb.).
Preobraženskij – A. Preobraženskij, Etimologičeskij slovar' russkago jazyka. Moskou 1910–1918.
Richter – W. M. von Richter, Geschichte der Medizin in Ruszland. Moskou 1813.
Sbornik vyp. iz arch. bum. – Sbornik vypisok iz archivnych bumag o Petre Velikom. Moskou 1872 (naar Smirnov).
Sewel – Vilima Sevela Isskusstvo Niderlandskogo Jazyka. Petersburg 1717.
Signaly nadzir. vo flote – General'nye signaly nadziraemye vo flote. Petersburg 1714 (naar Smirnov).
Smirnov – N. A. Smirnov, Zapadnoe vlijanie na russkij jazyk v Petrovskuju epochu (Sbornik otd. russk. jaz. 88, n°. 2). Petersburg 1910.
I. T. Smirnov – I. T. Smirnov, Kašinskij slovar' (Sbornik otd. russk. jaz. 70, n°. 5). Petersburg 1901.
Sokolov Mikitov – I. Sokolov Mikitov, Puti korablej. Leningrad 1934.
Solov'ev – B. F. Solov'ev, Osobennosti govora Novgorodskago uezda Novgorodskoj gubernii (Sbornik otd. russk. jaz. 77, n°. 7). Petersburg 1904.
G. Solov'ev – G. Solov'ev, Morskie rasskazy. Leningrad 1947.
Sreznevskij – I. I. Sreznevskij, Materialy dlja slovarja drevne-russkago jazyka po pis'mennym pamjatnikam. Petersburg 1893–1912.
Stanjukovič – K. M. Stanjukovič, Morskie razskazy (Polnoe sobranie sočinenij 1 i 4. 2 ed. Niva). Petersburg 1906–1907.
Stanjukovič, Koršun – K. M. Stanjukovič, Vokrug sveta na Koršune. Moskou 1956.
Šafirov – Šafirov, Razsuždenie kakie zakonnye pričiny Ego Carskoe Veličestvo Petr Pervyj ... k načatiju voiny protiv Korolja Karola

12 Švedskogo 1700 godu imel. Petersburg 1717 (naar Smirnov).
Šiškov – A. Šiškov, Trejazyčnyj Morskoj Slovar'. Petersburg 1795.
Šulc – V. Šulc, Slovar' morskich slov i rečenij parusnago i parochodnago flota. Čast' francuzkaja. Petersburg 1853.
Tichanov – P. N. Tichanov, Brjanskij govor (Sbornik otd. russk. jaz. 76, n°. 4). Petersburg 1904.
Torg. Morsk. Ust. – Torgovoi Morskoi Ustav. Petersburg 1724 (naar Smirnov).
Ušakov – D. N. Ušakov, Tolkovyj Slovar' Russkogo Jazyka. Moskou 1935–1940.
Vachtin – V. V. Vachtin, Objasnitel'nyj Morskoj Slovar'. 2 ed. Petersburg 1894.
Vasmer – M. Vasmer, Russisches etymologisches Wörterbuch. Heidelberg 1953–1957.
Zee- en Scheepst. – R. van der Meulen, De Hollandsche Zee- en Scheepstermen in het Russisch (Verhandelingen der Kon. Akad. v. Wetensch. te Amsterdam, Afd. Letterk., N.R. 10, n°. 2). Amsterdam 1909.
Zelenin – D. K. Zelenin, Otčet o dialektologičeskoj poezdke v Vjatskuju guberniju (Sbornik otd. russk. jaz. 76, n°. 2). Petersburg 1904.
Žurnal Petra Vel. – Žurnal ili podennaja zapiska Petra Velikago s 1698 g. do zaključenija Nejštatskogo mira. Petersburg 1770–1772 (naar Smirnov).

VOOR HET NEDERLANDS

Boekenoogen – G. J. Boekenoogen, De Zaansche Volkstaal. Bijdrage tot de kennis van den woordenschat in Noord-Holland. Leiden 1897.
De Bruyn – C. de Bruyn, Reizen over Moskovie door Persie en Indie. Amsterdam 1714.
Franck–v. Wijk – Franck's Etymologisch Woordenboek der Nederlandsche Taal. 2 druk door N. van Wijk. 's Gravenhage 1912.
v. Haeringen – Supplement door C. B. van Haeringen. 's Gravenhage 1936.
Halma – F. Halma, Woordenboek der Ned. en Fransche taalen. Amsterdam–Utrecht 1710.
Kiliaen – C. Kilianus, Etymologicum Teutonicae linguae, sive Dictionarium teutonico-latinum. ed. G. van Hasselt. Utrecht 1777 (herdruk der uitgave van 1599).
Klenk – Voyagie, gedaen onder de Suite van den Heere Koenraad van Klenk, Extraordinaris Ambassadeur aan Zijne Zaarsche Majesteyt van Moscovien. Amsterdam 1677.
Koenen – M. J. Koenen, Verklarend Handwoordenboek der Nederlandsche Taal. 8 ed. Groningen 1909.
Linschoten – J. H. van Linschoten, Reizen naar het Noorden (1594–

1595). ed. Linsch.-Ver., Werken 8. 's Gravenhage 1914 (oorspr. ed. Franeker 1601).

v. Moock – S. J. M. van Moock, Nieuw Fransch-Ned. en Ned.-Fransch Woordenboek. Fransch-Ned. Gouda 1824. Ned.-Fransch. Gouda 1846.

Mossel – G. P. J. Mossel, Handleiding tot de kennis van het Schip. Amsterdam 1859.

Ndl. Wdb. – Woordenboek der Nederlandsche Taal. 's Gravenhage–Leiden 1882 vlgg.

Reehorst – K. P. ter Reehorst, The Mariner's Friend or Polyglot indispensable. Amsterdam–Glasgow–Hamburg 1849.

Scheltema – J. Scheltema, Rusland en de Nederlanden. Amsterdam 1817–1819.

Tideman – B. J. Tideman, Woordenboek van Scheepsbouw. Vlissingen 1861.

Ts. v. Ndl. T. – Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde. Leiden 1881 vlgg.

Veth – P. J. Veth, Uit Oost en West. Verklaring van eenige uitheemsche woorden. Arnhem 1889.

Weiland – P. Weiland, Ned. Taalkundig Woordenboek. Amsterdam 1799–1811.

Winsch. – W. à Winschooten, Seeman. Leiden 1681.

Witsen – N. Witsen, Aeloude en hedendaegsche Scheepsbouw en bestier. Amsterdam 1671.

Witsen, Mosc. Rijse – N. Witsen, Dagelykse voorvallen op myn Moscovische Ryse (1664–1665). Hs.

Abrikoos, de vrucht en bij uitbreiding de boom Prunus armeniaca. Russ. *abrikós*, vrucht en boom.

In het Akad. Wdb.[2] 1, 36 wordt gewezen op de minder gewone vormen *abrikóz*, plur. *abrikózy*, welks *z* uit de ndl. plur. *abrikozen* kan zijn (vgl. om dezelfde reden oudtijds *matróz* naast *matrós* uit ndl. *matroos*, mv. *matrozen*) en *aprikós*, een vorm met *p* die vroeger ook in het ndl. niet onbekend is geweest; men vindt hem b.v. bij De Bruyn 88b: My in de volgende dagen (te Astrakan) verledigende om de buitenplaatsen te bezichtigen, bevond ik dat de meeste tuinen bestonden in wyngaarden, en eenige vruchtboomen, dragende Appels, Peeren, Pruimen, en *Aprikozen*, dogh maer gemeen en niet roemens waerdigh. Op blz. 178a staat de gewone vorm *abrikoos (abrikosen, abrikozen)*.

Reeds in de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) leest men: *abrikos* ... *abrikoos*.

Ten onrechte verklaart Preobraženskij russ. *abrikós* uit hd. *aprikose* (ouder *abrikose*) en doet Ušakov dit uit fr. *abricot*.

Actie, bewijs van aandeel in een onderneming. Sedert de 17de eeuw. In dit gebruik, naar het schijnt, uit het Nederlands in andere talen overgegaan (Ndl. Wdb., Suppl. 1, 379). Russ. *ákcija*, volgens de definitie van Ušakov: dokument o vznose opredelennoj doli v kapital torgovo-promyšlennogo ili finansovogo predprijatija, dajuščij pravo sobstvennosti i učastija v delach sorazmerno vnesennoj summy (schriftelijk bewijsstuk betreffende het inbrengen van een bepaald aandeel in het kapitaal van een handels-industriële of financiële onderneming, dat recht van eigendom en deelneming in de zaken geeft naarmate van de ingebrachte som).

Minder waarschijnlijk is overneming uit hd. *aktie* of po. *akcja*; terecht noemt Vasmer 1, 10 het ndl. woord het eerst, zie ook Akad. Wdb. 1, 27.

Ameraal, scheepsterm: grote geteerde zeildoekse slagputs of emmer, om, bij het schoon schip maken, water van buiten boord op te hijsen en in een grote balie of tobbe over te storten (Ndl. Wdb. 1, 817). Russ. *ameral*, bol'šoe vedro na korabljach (grote emmer op schepen). Slechts bij Michel'son; thans ongetwijfeld verouderd.

Amersfoort, naam der bekende Nederlandse stad in de provincie Utrecht en metonymisch gebezigd ter aanduiding van de daar ter plaatse geteelde tabak (Ndl. Wdb., Suppl. 1, 1057). Vgl. Nauta, in Taal en Lett. 10, 62: Een minder fijne tabaksoort is *Amersfoort (Amersfoorder)*. Voor de laatste benaming zie Ndl. Wdb. 2, 400. Uit *Amersfoort* is verbasterd de naam van de welbekende Russische goedkope tabaksoort *machórka*, Nicotiana rustica.

De vr. deminutiefuitgang *-ka* staat in het russ. meer achter ontleende stofnamen b.v. *bajka* uit ndl. *baai*, *bumazejka* uit ndl. *bommezij* (zie die

woorden). Wanneer men nu verder bedenkt dat de *machórka* vooral in Zuid-Rusland en wel bepaaldelijk in de Oekraine of Klein-Rusland verbouwd wordt (vanwaar zij in grote hoeveelheden naar Siberië wordt verzonden) en dat in Zuid-Rusland de *ch* uit een oorspronkelijke *f* kan zijn ontstaan, dan kan *machórka* voor *mafórka* in de plaats zijn gekomen en *mafórka* kan door aphaeresis op *amafórka* teruggaan (vgl. de russ. scheepsterm *panér* uit en naast *apanér*, *opanér* uit ndl. *op en neer*, gezegd van het anker als het bij het schip hangt, zie Zee- en Scheepst. 142 vlg.) en dit kan staan voor *amerfórka* of *amerfórtka*. De verloren *t* komt, naar het schijnt, weer te voorschijn in het afgeleide adj. *machórtočnyj* naast *machóročnyj*. Andere afgeleide adj. zijn nog volgens Dal' *machórkovyj* en *machórskij*, welk laatste woord geheel overeen zou komen met *amerfór(t)skij* d.i. *Amersfoorts*. Voor het wegvallen der *s* in deze plaatsnaam in het russ. na *-er-* en voor een consonant vgl. Russ. *Peterburg*, ouder *Piterburch*, uit *Petersburg*, *Pietersburch*.

In de 18de eeuw werd de Amersfoortse tabak of Amersfoort veel naar Rusland uitgevoerd, zie b.v. in de Beschryving der stad Amersfoort in de Tegenwoordige Staat van Utrecht (Amsterdam 1758–1772) 2, 42–43, waar men leest: dit kruid, 't welk, gedroogd en gebost zynde, in manden gepakt, en daar na gesponnen en in vaten gelegd, veel plagt verzonden te worden naar 't Noorden en de Oostzee, alwaar de Amersfoortsche Tabak, om haaren sterken reuk en smaak, zeer begeerd werdt.

Zie over russ. *machórka* behalve Dal' 2, 807 ook Vasmer 2, 107. De laatste acht bij de vorming der verbastering volksetymologische invloed van het russ. woord *mochór*: franje, draad, vezel, niet onmogelijk.

Andijvie, zie Endivie.

Anker. Een anker: een ankertje Wijn, is een Wijnvaatje van 64. stoop, Winsch. 8. Russ. *ánker*, zie Zee- en Scheepst. 21.

Reeds in Peters tijd, zie de plaats bij Smirnov 38 uit Poln. Sobr. Zak. 5, n°. 3299: Na storonu iz togo doma ni komu ni kakogo pit'ja bočkami, *ankerami* i butylkami ... ne prodavat' (Terzijde uit dat huis aan niemand geen enkele drank in vaten, *ankers* en flessen ... te verkopen). Ook in de demin. vorm *ankerok*, zie de aanhaling ald. uit Torg. Morsk. Ust. Tarif 3: Vina gorjačego iz renšvinu s *ankirka* (Brandewijn uit rijnse wijn van een *ankertje*).

Minder juist denkt Smirnov hier aan po. *ankierek*, vgl. Vasmer 1, 18: Weniger in Frage als Vermittler kommt poln. *ankier*.

Ansjovis, het bekende visje Engraulis encrasicholus. Russ. *ančóus*.

In de tijd van Peter de Grote is het woord aangetroffen in de vorm *ančoves*, zie Torg. Morsk. Ust. van 1724, waar men op blz. 14 (Smirnov 40) leest: čtob kak korabelščiki, tak i štjurmany, i matrozy, nederzalib ... s korablei ... prodavat' ... olivok, *ančovesov*, kalbasov ... ustersy

(zowel de schippers als de stuurlui en matrozen moeten het niet wagen ... van de schepen ... te verkopen ... olijven, *ansjovissen*, worsten ... oesters). Peter zelf schreef echter reeds *ančous* zoals blijkt uit een brief van 12 september 1706 (P. i B. Petra Vel. 4, 370), waarin hij verzoekt in Archangel te kopen o.a.: novoprivoznych *ančousov* i olivok, i prislat' ... v Piterburch (nieuwaangevoerde *ansjovissen* en olijven en te zenden ... naar Pietersburg). Evenzo in een schrijven van 26 juli 1707 aan de Hollandse koopman Jan Lups (6, 27): Buery pošli v Piterburch, takož chorošich *ančousov*, olivok i seldej po bočke i neskol'ko syrov tuda ž pošli, a protčee, sukna i inye vešči ... otprav' k Moskve (Zend de boeiers naar Pietersburg, zend ook goede *ansjovissen*, olijven en haringen in 't vat en enige kazen daarheen, maar stuur het overige, lakens en andere zaken ... naar Moskou).

Ten onrechte wil Preobraženskij ontlening aan hd. *anschove* (later ook *anschovis* naar het ndl. evenals zw. *ansjovis*, de. *ansjos*) of eng. *anchovy (anchovies)* en denkt Ušakov aan sp. *anchova*.

Appelsien, een in de volkstaal niet ongewone bijvorm voor sinaasappel (Ndl. Wdb. 2, 566 en Suppl., 1, 1412). Russ. *apel'sín*, vrucht en boom Citrus aurantium.

Niet ontleend aan hd. *apfelsine* of de. *appelsin* (die eveneens van ndl. oorsprong zijn) zoals Preobraženskij meent.

Artisjok, de plant (distel, groente) Cynara scolymus. Russ. *artišók*.

In het werk van De Bruyn leest men in het 8ste hoofdstuk, getiteld: Beschrijving der gewassen, aerdvruchten ... en andere dingen, waer in de Russen vermaek scheppen, op blz. 36 het volgende: Men vint ook Aspersies en *Artichokken*, maer niet dan bij de overzeesche natie. Zoo is het ook gelegen met de *Artichokken* onder de aerde. Van ons hebben ze ook gekregen enz. De Nederlandse afkomst van het russ. woord is dus zeer aannemelijk.

Reeds in de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (St. Petersburg 1717) leest men: *artišok* ... *artisjok*.

Het is dan ook minder juist wanneer Vasmer 1, 26 hier aan ontlening aan eng. *artichoke* denkt; hetzelfde geldt van het Akad. Wdb. en Ušakov die op hd. *artischoke* (Nebenform des 17 Jhrhs. ist *Artchoke*, Kluge), *artischocke* wijzen.

Asperge, zie Sparge.

Avegaar, benaming voor een grote boor, dienende om wijde gaten te maken, en die door middel van een dwarsstang wordt rondgedraaid (Ndl. Wdb. 2, 749), ook als grondboor gebezigd (Suppl. 1, 2190). Vgl. Witsen 185: het gereetschap, 't geen de Meester-Timmerman op de werf brengt, 't welk ieder van de knegts, die des nodig heeft, gebruikt... Een

yzere Ram. Een Avegaer. Russ. *avegars* uit het ndl. mv. *avegaars*. Voor meer dergelijke gevallen van russ. sing. uit ndl. plur. op *-s* zie men Zee- en Scheepst. 110, noot.

In Peters tijd aangetroffen en later niet meer gebruikelijk. Zie een bewijsplaats bij Smirnov 29 (vgl. 387) uit Menšikov 42: 2000 *avegars* (bolšich buravov) (2000 *avegaars* (grote boren)). In de papieren van Peter zelf (P. i B. Petra Vel. 1, 136) vindt men dit woord in de corrupte vorm *avŭgagas*: Dlja strojenija dvora admiraliteickogo syskat' ... kuznecof, ... kotoryja delajut *avŭgagas*, i buravy, dumachkraty (Voor de bouw van het admiraliteitshof te zoeken ... smeden, ... die *avegaars*, boren en dommekrachten maken) (a°. 1697).

Baai, benaming van zeker grof, op molton gelijkend flanel (Ndl. Wdb. 2, 799). Russ. *bájka*, volgens Dal' 1, 98: mjagkaja tolstaja, očen' vorsistaja, šerstjanaja tkan' (zacht, dik, zeer harig, wollen weefsel) en volgens het Akad. Wb. 1, 96: šerstjanaja materija, grubee flaneli i ton'še friza (wollen stof, grover dan flanel en fijner dan fries).

Reeds in Peters tijd, zie Torg. Morsk. Ust. Tarif 2 (Smirnov 53): *Bajka* tolstaja (dikke *baai*). Ook in Sewel (a°. 1717): *baika* redkoe sukno (dungeweven laken) ... *baai*.

Voor de vr. deminutiefuitgang *-ka* achter ontleende stofnamen vergelijke men russ. *bumazéjka* uit ndl. *bommezij* en russ. *kíporka* uit ndl. *keper* (zie die woorden).

Het woord is niet ontleend aan hd. *boi* of eng. *bay* zoals men in de russ. woordenboeken vindt. Po. *baja*, čech. *páj* zijn vermoedelijk langs een andere weg (mnd. *baie*?) overgenomen. Vgl. Vasmer 1, 41.

Baarden d.w.z. walvisbaarden: de vezelachtige hoornplaten aan de bovenkaak en het gehemelte van de walvis, waaruit het balein wordt verkregen (Ndl. Wdb. 2, 828). Hieruit kan het in Archangel (op het schiereiland Kola) voorkomende russ. woord *bárdy* zijn overgenomen, dat door Podvysockij 4 wordt verklaard door het zuiver russ. equivalent: kitovyj us.

Men kan hier ook denken aan noorw. (de., zw.) *barder*, zie Vasmer 1, 55. Maar is overneming uit ndl. *baarden* niet even waarschijnlijk, zo niet waarschijnlijker? Zie over het *baard*snijden en de talrijke *baard*snijderijen te Zaandam, waarvoor Peter grote belangstelling toonde, Scheltema 2, 226 en 391, vgl. 4, 162: De handel der Nederlanders in balein, kaviaar en vischlijm.

Vgl. Groenland, Spiets, Harpoen (Zee- en Scheepst. 77) als woorden die betrekking hebben op de walvisvaart.

Bak, tobbe, balie. Russ. *bak*, zie Zee- en Scheepst. 24. I. T. Smirnov 4 vermeldt het woord als gebruikelijk in het goev. Tver' (Kašin) voor een: bol'šoj derevjannyj čan (grote houten tobbe). Het deminutief *baček* vindt men bij Stanjukovič 4, 414: Okunek formennyj! prošeptal Zacharyč,

snimaja s krjučka trepychavšujusja rybu i brosaja ee v *baček* s vodoj (Een formele baars! fluisterde Zacharyč, terwijl hij de spartelende vis van het haakje nam en hem in het *bakje* met water wierp). Vgl. *bak* in het Akad. Wdb. 1, 99: vodoemnyj pribor, rezervuar v vide jaščika (waterbevattend toestel, reservoir in de vorm van een kist of kast).

Banaan, vrucht en plant, behorende tot het geslacht Musa (Ndl. Wdb. 2, 951). Russ. *banán*. Vgl. Gončarov: *Banany*, tropičeskij plod! (*Bananen*, tropische vrucht!) en ald. 5, 316 (te Anjer op Java): svjazka *bananov* (een tros *bananen*).

Ontlening aan sp., port. *banana*, eng. *banana* is onwaarschijnlijk, evenzo aan hd. *banane* (das nhd. *banane* wäre im Russ. femin. geworden, Vasmer 1, 51). Naast fr. *banane* komt ndl. *banaan* niet minder in aanmerking, vgl. Veth, Uit Oost en West 245.

Bank — oudtijds ook *banke*, zie Linsch. 52, 71, 116 —, ondiepte, zandbank. Russ. *bánka* naast *bánok*, zie Zee- en Scheepst. 28. Merkwaardig is de betekenis die men volgens Dal' 1, 115 in de streek van de Kaspische zee aan *bánok* toekent: na Kaspii inye *bankom* nazyvajut: ruslo, strežen', chod, vorota, farvater (op de Kaspische zee noemen sommigen *banok*: bedding, diepte, loop, doorgang, vaarwater). Bij Karaulov 48 vindt men de definitie: girlo, rukav reki vchodjaščij v more (monding van een rivierarm, arm van een rivier, die in zee uitloopt) met als voorbeeld het zinnetje: *bánok* obmelel — ryba i ni idet k nam (de *bánok* is ondiep geworden, verzand — de vis komt niet tot ons). Het woord zal vermoedelijk eerst voor een ondiep, verzand vaarwater zijn gebruikt en daarna voor een vaarwater in 't algemeen, bij voorkeur voor een vaarwater dat naar zee voert en waar niet zelden ondiepten en zandbanken worden aangetroffen zoals in de mondingen der Russische rivierarmen aan de Kaspische zee.

Bankroet in de zin van: failliet en faillissement; bankbreuk. Russ. *bankrút*, dat ook: bankroetier is gaan betekenen.

Reeds in het eerste kwart der 18de eeuw bij Kurakin 1, 24 (Smirnov 55): Kup'cy ... tysečami stali *bankruty* (De kooplieden ... gingen bij duizenden *bankroet*, werden bij duizenden bankroetiers).

Daarnaast is ontlening aan fr. *banqueroute* mogelijk.

Barkaan, een in het ndl. voorkomende bijvorm van *barakaan*, een soort van grof kamelot (Ndl. Wdb. 2, 1006). Russ. *barkán*, volgens het Akad. Wdb. 1, 116: šerstjanaja tkan', pochožaja na kamlot (wollen weefsel, gelijkend op kamelot) met het voorbeeld: obit' stul'ja *barkánom* (stoelen met *barkaan* overtrekken).

Naast *barkán* is ook *barakán* in gebruik (Akad. Wdb. 1, 111). Dit kan eveneens uit het ndl. zijn, doch men zou hier ook aan fr. *barracan* kunnen denken, dat in de 17de eeuw voor het latere *bouracan* werd gebezigd (Hatzf.-Darmest. 1, 272), of aan ital. *baracane*, *barracano* (Vasmer 1, 53).

Beting, scheepsterm: toestel bestaande uit twee sterke staanders met dwarsbalk, dienende om er het ankertouw of de kabelketting aan vast te maken. Russ. *bíteng*, zie Zee- en Scheepst. 30. In Archangel *bítven'* en *bítvennica* (Podvysockij). Ook in de plur. *bítengi* naar de beide betingstijlen. In Olonec *bétency* uit de ndl. plur. *betings* (Kulikovskij).

In Peters tijd nog *béting*, zie het citaat bij Smirnov 60 uit de Morsk. Ust. 396 (a°. 1720): (Ščipor) v brosanii i vynimanii jakorja povinen byt' pri *betinge* ((De schipper) moet bij het werpen en lichten van het anker bij de *beting* zijn). Šiškov (a°. 1795) kent reeds de plur. *bitengi*.

Beurs. De Beurs, de vergaaderplaats der Koopluiden, Winsch. 24. In de 17de en 18de eeuw ook nog in de oudere vormen *beurse, beurze, burse, burze, borse, borze* (Ndl. Wdb. 2, 2285–2286). Russ. *bírža*. Bekend is de zogenoemde *Gollandskaja birža* (Hollandse beurs) te Petersburg op de Oostpunt van Vasilij ostrov.

Het woord is aangetroffen sedert 1705 (Christiani 41) en luidde oudtijds ook *birž* uit ndl. *beurs*. Een bewijsplaats uit de jaren 1720–1722 vindt men bij Smirnov 60 uit de Poln. Sobr. Zak. 6, n°. 3708: Nadležit v bol'šich primorskich i pročich kupečeskich znatnych gorodach ... postroit' *birži* (Men moet in de grote aan zee gelegen en de overige belangrijke koopsteden ... *beurzen* bouwen); vgl. Scheltema 4, 192 (in een opgave der verordeningen van Peter): de commercieele inrigtingen van beurzen en koophoven.

Aan po. *birża* uit hd. *börse* is het niet ontleend, vgl. Vasmer 1, 86.

Bijsloot, een sloot die bij d.i. naast of langs een weg loopt, zijsloot. Ofschoon dit woord in geen enkel ndl. woordenboek vermeld wordt (ook niet door Beekman, doch vgl. in Ndl. Wdb. 14, 1886 aanhalingen als: de slooten by den wech langes; die graven ende sloeten daer naest (t.w. de dijken) gelegen) moet het toch ten grondslag liggen aan het in het district Onega in Archangel bekende russ. woord *bejšlót*, waaraan Podvysockij de betekenis toekent van: proryvaemaja s bokov dorogi, dlja osušenija eja, kanava (gegraven sloot ter zijde van de weg om deze droog te leggen). In Olonec draagt deze sloot langs de weg ter ontlasting van water volgens Kulikovskij de naam *bešlót*, welk woord in Ladoga wordt gebezigd voor een waterreservoir aan een kanaal. *Bejšlót* wordt ook in het Akad. Wdb. 1, 172 gegeven evenals in Vachtin 19, doch wordt daar verkeerdelijk beschouwd als een ontlening aan ndl. *bijslot*; als betekenis staat in beide woordenboeken: vodospusk d.i. een inrichting voor afwatering of, zoals Ušakov dit woord nader verklaart: otverstie s zatvorom v plotine dlja vypuska vody (opening met sluiting in een dam om het water uit te laten). Als waterbouwkundige term leeft *bejšlot* ook voort in de naam van de Boven-Wolga dam, *Verchnevolžskij bejšlot*, die in 1843 is gebouwd (Enc. Slov. s.v. Volga).

Uit de betekenis: bijsloot of zijsloot ter afwatering van een hoger gelegen

weg, heeft zich dus enerzijds ontwikkeld die van: soort van verlaat of schutsluis in een dam, en vervolgens als naam van de dam zelf, anderzijds die van: waterreservoir (aan een kanaal). De grondbetekenis: bij- of zijsloot komt enigszins overeen met ndl. *bermsloot* (sloot langs de binnenberm van een dijk, Ndl. Wdb. 2, 1903), doch hieruit kan *bejšlót*, *bešlót* niet zijn overgenomen.

Russ. *bejšlót* uit ndl. *bijsloot* is, wat het eerste lid der samenstelling betreft, te vergelijken met russ. *bejfút* uit ndl. *bijvoet* en *béjdevínd* uit ndl. *bij de wind* (Zee- en Scheepst. 32, 33). Voor de *e* uit *ij* van *bešlót* vgl. russ. *íntrepel'*, *entrépel'*, in het Zeereglement van 1720 nog *enterbeil'*, uit ndl. *enterbijl* (Zee- en Scheepst. 61).

Zie over dit woord thans ook Clara Thörnqvist in Scandoslavica 1, 22.

Boegseertouw, scheepsterm: touw waaraan bij het boegseren de sloepen het schip voorttrekken (Ndl. Wdb. 3, 76). Hieruit is vermoedelijk ontstaan het raadselachtige russ. woord *bakštóv*, dat weliswaar niet precies dezelfde, maar toch ongetwijfeld een nauwverwante betekenis heeft. Evenals russ. *buksír* (zie Zee- en Scheepst. 37), dat een afleiding is van *buksirovát'* uit ndl. *boegseren* en dat behalve: boegseertouw ook: sleeptouw is gaan betekenen (boegseren wordt in het ndl. ook wel voor: slepen gezegd, zie Ndl. Wdb. 3, 75), wordt *bakštóv* bepaaldelijk in de laatste zin gebruikt, naar het schijnt vooral als het schip niet vaart. Het Akad. Wdb. 1, 99 verklaart: verevka, kotoroju odno sudno ukrjepljaetsja za kormu drugogo (touw, waarmee het ene vaartuig wordt bevestigd achter het achterschip van het andere) en Lukaševič 10 duidt dit nog iets nader aan: tolstaja verevka (tros v 1–3 djujma), vypuskaemaja za kormu dlja privjazyvanija grebnych šljupok, parovych katerov i pr. melkich sudov (dik touw (tros van 1–3 duim), achter het achterschip uitgebracht om roeisloepen, stoomkotters en andere kleine vaartuigen aan vast te maken). Dal' 1, 103 heeft echter bovendien: *buksir* počti tože, no upotrebljaetsja kogda odno sudno taščit drugoe (de *buksir* is nagenoeg hetzelfde (als de *bakštov*), maar wordt gebruikt als het ene vaartuig het andere sleept), hetgeen overeenkomt met Vachtin 14: „kogda sudno na chodu, eta snast' nazyvaetsja *buksir* (als het schip vaart, dan heet dat touw *buksir*); dus als het stilligt *bakštóv*. Of dit onderscheid tussen *buksír* en *bakstóv* evenwel steeds in acht genomen wordt, kan men betwijfelen. Zo schrijft b.v. Gončarov 6, 12: lodka ich s grebcami šla u nas na *bakštove* (hun boot met de roeiers werd door ons op sleeptouw genomen) en 6, 116: u nas travjat kanat, škunu vzjali na *bakštov*, to-est' ona deržitsja za podannyj s fregata kanat, kak ditja za plat'e njan'ki (bij ons viert men het touw, wij namen de schoener op sleeptouw d.i. hij houdt zich vast aan het van het fregat uitgebrachte touw als een kind aan de kleren van de kindermeid).

Šiškov (a°. 1795) heeft alleen *buksir* ... cable de remorque; Schulz (a°. 1853) kent beide: Cable de remorque ... *buksir*, *bakštov*. Vgl. nog Ter Reehorst (a°. 1849) 107: Boegseertros ... *bakštov*.

Het russ. woord heeft een lettergreep minder dan het ndl. Russ. *bakštóv* uit ndl. *boegs(eer)touw* is in dit opzicht te vergelijken met russ. *svistóv* uit eng.-ndl. *swif(ter)touw* (Zee- en Scheepst. 215) en voorts met russ. *lebezá* uit ndl. *rab(at)ijzer*, russ. *mul'k* uit ndl. *muil(stee)k*, russ. *smal'k* uit ndl. *smal(wer)k*. Wat betreft de overgang van ndl. *oe* in russ. *a*, dit verschijnsel komt in het russ. meer voor b.v. *saltán* naast oorspr. *sultán*, *basurmán* naast oorspr. *busurmán* (muzelman, ongelovige), *bárdá* naast oorspr. *burdá* (droesem van brandewijn) e.a.

Boezeroen, een kledingstuk. Russ. *buzurúnka*. In het Noorden van Rusland, zie Zee- en Scheepst. 40.

Bommezij – een in het ndl. gebruikelijke verbastering (naast *bommezijde*, *bommezijn* en andere vormen) van *bombazijn* –, zekere geweven stof, oorspronkelijk bestaande uit zijde, of uit zijde, kemelshaar en katoen, later ook uit ketting van zijde en inslag van kamgaren, of geheel uit kamgaren vervaardigd; tegenwoordig: een plat weefsel, bestaande uit ketting en inslag van katoen, dat veel gebruikt wordt voor voering, werkmansondergoed enz. (Ndl. Wdb. 3, 329). Russisch *bumazéj*, *bumazéja*, *bomazéja*, volgens Dal' 1, 346: bumažnaja vorsistaja tkan' (katoenen harig weefsel); evenzo volgens Akad. Wdb. 1, 292: kosmataja tkan' iz chlopčatoj bumagi (harig weefsel van katoen). Ušakov 1, 204 vermeldt bovendien de hypocoristische formatie *bumazéjka*, vgl. *bájka* uit ndl. *baai*.

Reeds in de Torg. Morsk. Ust. Tarif 2 van 1724 (Smirnov 289) leest men: *Bumazei*, ili tik perinnoi (*Bommezij*, of tijk voor peluwen).

Ook *bombazín* bestaat in het russ. (Dal' 1, 279), dat eveneens uit ndl. *bombazijn* overgenomen kan wezen; daarentegen is de vorm *bombazén* (Akad. Wdb. 1, 241) uit fr. *bombasin* (vgl. russ. *marokén* uit fr. *maroquin*) en het ald. genoemde *bombicín*, *bombicína* uit lat. *bombycinum*.

Boom, in de zin van: slagboom op een weg, vgl. Winsch. 31: Boom: een slagboom, daardoor men de weegen en passen afsluit. Russ. *bom* en *bon*, waarvan de definitie bij Dal' 1, 279 luidt: zastava, zapor, zavory dlja vremennoj zaderžki putnikov; ... zastava iz poperečnago čerez dorogu brevna, ležaščago na perevese (slagboom, grendelboom, sluiting tot tijdelijk oponthoud van reizigers; ... slagboom bestaande uit een dwarsbalk over de weg, die neergaat door overwicht). Voorheen vooral op de toegangswegen tot een stad, zoals het Akad. Wdb. 1, 242 heeft (na zastavach pri vezde v gorod). In Dal' nog het voorbeeld: podvys' *bon:* haal de *boom* op.

Dezelfde woorden zijn eveneens gebruikelijk voor een sluitboom van een haven, zie Zee- en Scheepst. 40. Aldus reeds in de tijd van Peter de Grote, zie b.v. Poln. Sobr. Zak. 5, n°. 3199 (Smirnov 63): Meždu kupeckago gavanja i Kronšlota plovučimi rogatkami ili *bonami* zadernut' (Tussen de koopmanshaven en Kroonslot met drijvende versperringen of *bomen* dicht-

maken). Later bij Šiškov (a°. 1795): *Bon* dlja zapiranija gavani. Boom of a harbour. Chaîne d'un port ou panne. En nog in de laatste wereldoorlog in de marineverhalen van G. Solov'ev (a°. 1947) 114: Uže rassvelo, kogda buksir podvel baržu k kronstadtskomu *bonovomu* zagraždeniju (Het was al dag, toen de sleepboot de barge naar de *boom*-versperring van Kroonstad bracht).

In Siberië heeft het woord *bom* volgens Dal' de betekenis gekregen van: otrog gornago chrebta, zagoraživajuščij rečnuju dolinu poperek (uitloper van een bergketen, die een rivierdal dwars verspert) alsmede: uzkij, trudnyj prochod po uščel'ju (nauwe, moeilijke doorgang door een kloof, engte of pas). De laatste betekenis wordt ook door Grot in zijn Filolog. Razysk.[3] 1, 536 vermeld: trudno prochodimoe uščel'e; trudno prochodimaja tropinka meždu skalami v gornom uščel'i (moeilijk passeerbare kloof, moeilijk begaanbaar pad tussen rotsen in een bergkloof).

Aan eng. *boom*, hd. *baum*, de., zw. *bom* behoeft niet te worden gedacht.

Vgl. Slagboom.

Boor, het bekende werktuig waarmede men boort. Russ. *bur*, bepaaldelijk in de betekenis van: aard-, grond-, steenboor, zie Akad. Wdb. 1, 298: orudie dlja sverlenija zemli ili kamnja (werktuig voor het boren van aarde (grond) of steen). Over de bergwerken der Nederlanders in Rusland in de 17de en het begin der 18de eeuw zie men Scheltema 1, 228 vlgg., 2, 103 vlgg. en 4, 166 vlgg.

Het is dus niet noodzakelijk hier te denken aan zw. *borr*, dial. *bōr*, de. *bor*, terwijl hd. *bohrer* (sedert 1482 volgens Franck-v. Wijk 83) nog minder in aanmerking komt. Het Akad. Wdb. had eerst gewezen op ijsl. *bur*, doch in de verbeteringen op het 1ste deel (blz. 8) is dit waarschijnlijk terecht vervangen door ndl. *boor*.

Van geheel andere oorsprong is het russ. woord voor een gewone boor t.w. *buráv*; men denkt hier aan Turkotataarse herkomst (vgl. turks *burmak*: draaien); zie Vasmer 1, 145.

Vgl. Avegaar, Dril.

Borstrok, het bekende kledingstuk. Russ. (in verschillende dialecten) *bóstrók, bóstróg, bostróka, bastrók, bóstrak, bóstrik, bostrúk, bostrjúk, vóstrik, vostrjúk*, zie Zee- en Scheepst. 42.

Drie oude bewijsplaatsen volgen hier. Eén uit het jaar 1712 in Obn.-Barch. 2, 1, 157: *bostrok* aloj kamčatoj (een rode damasten *borstrok*); de andere uit het jaar 1724 bij Smirnov 63 uit Torg. Morsk. Ust. Tarif 2: *Bostrogi* šerstjanye vjazenye (gebreide wollen *borstrokken*) en Tarif 6: Kanifasu ... belogo vsjakich ruk, čto v *bostrogach* nosjat (allerhande witte kanefas, die men in *borstrokken* draagt). Ten slotte geeft Sewel in zijn russ.-ndl. woordenlijst (a°. 1717) nog: dušagreika (zielwarmertje d.i. warm kledingstuk) *bostrok* ... *borstrok*, alsmede: odežda ženskaja, podobna *bostrogu* dolgomu (vrouwenkledingstuk, gelijkende op een lange *borstrok*) ... jak.

De verkeerde verklaring in de russ. woordenboeken van het woord uit hd. *bastrock* (Akad. Wdb. 1, 122) en hd. *bootsrock* (Dal' 1, 292) is hiermede afdoende wederlegd.

Brandspuit, het bekende werktuig waarmede men brand blust, vgl. De Bruyn 28b: Ik (vond) zyne Majesteit (Peter de Grote) bezig met het beproeven eeniger brantspuiten, nu eerst uit Hollant aengekomen, alsmede Scheltema 3, 276: aan de van der Heydens, vader en zoon, werden zeer aanzienlijke bestellingen gedaan van brandspuiten, ten einde deze gezegende redmiddelen bij voorkomend ongeluk in de grootste steden en op de werven in gereedheid te houden. De Czaar vond niet alleen veel genoegen om dezelve te beproeven, maar hij was ook te allen tijde, bij brand, een der eersten en voorsten, om zelfs met levensgevaar, toe te snellen en hulp aan te brengen. Russ. *brandspójt* met de dialectische Noord-Hollandse uitspraak van de *ui* als *oi*, zie Zee- en Scheepst. 47 en voor dit verschijnsel op Nachthuis. Naast *brandspójt* komt ook *branspojt* voor b.v. bij Šiškov (a°. 1795) en later bij Stanjukovič (1, 30, 263, 264; 4, 217). Lukaševič 14 (a°. 1925) heeft *brandsbojt* waarnaast *bransbojt* en hieruit is vermoedelijk de bij het volk gangbare verbastering *transbój* ontstaan, waarbij Vasmer 1, 118 denkt aan mogelijke volksetymologische invloed van russ. *boj* (strijd (tegen het vuur)) en *transport*.

Bras op! de vorm van de imperatief, als kommando gebezigd, van het ww. *opbrassen*, de raas van het schip door aan een der brassen te trekken meer vierkant halen, zodat de hoek, die zij maken met de richting van de kiel, minder scherp wordt (Ndl. Wdb. 11, 378). Russ. *brasóp'*, waarvan een infinitief *brasópit'* is gevormd, die evenwel niet: opbrassen, maar in algemene zin: brassen betekent d.i. een ra, oneig. ook een zeil, door het trekken aan een der brassen een beweging in het horizontale vlak geven, ten einde ze (of het) de verlangde stand ten opzichte van de wind te doen aannemen (Ndl. Wdb. 3, 1153); als zodanig op de Kaspische zee dan ook *brasovát'* genoemd, evenals ndl. *brassen* een afleiding van *bras* (russ. *bras*). Vachtin 33 geeft van *brasópit'* de volgende definitie: voročat' rei posredstvom brasov v gorizontal'nom napravlenii (de raas door middel der brassen in horizontale richting omdraaien); brasser les vergues ou orienter les voiles; to brace the yards, to trim the sails, welke vertalingen teruggaan op Šiškov (a°. 1795). Men leest daar als voorbeeld: *Brasop'* na vetre! brace the sails in, or haul in the weather braces. Brasse au vent. Dal' 1, 303 geeft de volgende zin: Rei *brasópjatsja* po vetru i puti gljadja (de raas worden gebrast met het oog op wind en koers).

De perfectieve vorm van *brasópit'*is *obrasópit'*. Zie b.v. Dal' 1, 303: *obrásop'* grotarej pokruče (bras de grote ra aan de wind) en Gončarov 7, 265: *obrasopili* rei (zij brasten de raas). Vgl. het perfectief *otópit'* bij *tópit'* rei (de raas *toppen*, optoppen), zie Zee- en Scheepst. 213.

In Zee- en Scheepst. 48 is *brasópit'* niet geheel juist, althans minder

nauwkeurig, beschouwd als een directe afleiding van russ. *bras* uit ndl. *bras*, wat wel het geval is met het op de Kaspische zee gebruikelijke ww. *brasovát'*: brassen.

Breeuwersgast – een woord dat niet in de woordenboeken voorkomt (vgl. Bijsloot), doch gevormd is als *breeuwersknecht*, *breeuwersjongen*, *breeuwersmaat*, die genoemd staan in het woordenboek van v. Moock –, varensgast of matroos die breeuwt of kalefaat, breeuwer, kalefater. Hieruit is vermoedelijk overgenomen het raadselachtige russ. woord *bryzgás*, dat weliswaar niet precies dezelfde, maar toch ongetwijfeld een nauw verwante betekenis heeft. Het Akad. Wdb. 1, 276 verklaart: Mor. Plotnik, vkolačivajuščij i zaklepyvajuščij bolty i nageli v sudach (Zeeterm. Timmerman, die bouten en nagels inslaat en vastklinkt op schepen), vgl. Dal' 1, 323: Mors. rabočij, prosverlivajuščij obšivku sudna, zakolačivajuščij tjažolym molotom skvoznyje bolty i zaklepyvajuščij ich; boltoboj (Zeeterm. Werkman, die de scheepshuid doorboort, met een zwaren hamer dwarsbouten inslaat en ze vastklinkt; boutinslaander). Het zeemanswoordenboek van Vachtin 36 definieert: Rabotnik, kotoryj ispolnjaet vse železnyja raboty po sudnu, kak-to: zabivaet bolty, sverlit dlja nich dyry i proč. (Werkman, die alle ijzeren werken op een schip uitvoert, b.v. hij slaat bouten in, boort daarvoor gaten enz.). Deze laatste definitie gaat goeddeels terug op die in Šiškov (a°. 1795), waar *bryzgas* in het fr. staat weergegeven met: perceur, en in het eng. met: the artificer that bores the holes for the treenails, bolts, and all the iron work in a ship. De russ. *bryzgás* is dus de fr. *perceur* en de holl. *boorder* d.i. de man die (op schepen) gaten boort voor de bouten; ook *scheepsboorder* (Ndl. Wdb. 3, 474). Weliswaar verricht deze niet in allen dele hetzelfde werk als de breeuwer of kalefater, maar in beider arbeid is toch veel gemeenschappelijks. Wanneer men de uit de verschillende woordenboeken gegeven definities van russ. *bryzgás* nagaat, dan zal men vinden, dat hij daar o.a. genoemd wordt een: timmerman, die ... nagels inslaat ... op schepen (Akad. Wdb.) of een: werkman, die de scheepshuid doorboort, met een zwaren hamer ... inslaat (Dal'). Dit alles kan ook behoren tot het werk van de *breeuwer* of kalefater, wiens zware hamer, *moskuil* geheten, eveneens in het russ. (als *múškel'*) is overgegaan. Vgl. ten slotte de volgende passage uit Witsen 267b: Men kalefaet, drijft en *breeuwt* schepen, duerzaemheits halve: want aldus het water door reten en scheuren niet en dringt. Dit geschiet met out werck, hair en most, 't geen, als 't *ingedreven* is, wel vet bepickt moet zijn. Alle hoeken en lassen der planken, moeten wel voegen en sluiten. De Pap, daer men de schepen mede strijckt, wert gemaeckt van harpuis, slechte hars, traen en zwavel; hier hout men dat geen worm door en dringht. Somtijts ziet men het met een slechte smeering van ongel af, voornaem als de schepen naby en niet om de west varen. Dit wit gesmeer behoet de schepen lange tijt van met groente te bewaszen of vuil te werden. Zoo zy ver om de west de wil hebben, haelt men onder om *een goeden huit*,

daer men ontallijck veel spijkertjens in slaet: men legt hem op koeien hair: en daer wert oock wel *dun geslagen loot, of koper tusschen gevoegt*: en dit alles om ongediert, 't geen het hout verteert, te weeren.

Wat de vorm van het russ. woord *bryzgás* betreft, is het, wat de klanken aangaat, klank voor klank uit ndl. *breeuw(er)sgast* te verklaren. De holl. *ee*-klank treedt in meer russ. leenwoorden als *y* op, b.v. *štyk* uit holl. *steek* (soort van knoop); het in Archangel gebruikelijk *stryk* uit holl. *streek* (op een kompas); russ. *výblenki* uit holl. *wevelingen*. Voor de zachte russ. *g* moest de *s* tot *z* worden. De *t* na de *s* op het eind van het holl. woord is in het russ. verdwenen zoals ook het geval is bij russ. *vors* uit holl. *worst* (oud afgekapt stuk kabeltouw). Wat ten slotte het wegvallen van de toonloze tweede lettergreep *-er-* betreft, daarmede zou men b.v. kunnen vergelijken de aan de noordkust van Rusland gebruikelijke verbastering van de plaatsnaam *Hammerfest* t.w. *Gamféšt* (Podvysockij); zie nog een mogelijk voorbeeld op Roemer en voorts Sjamberloek.

Afgeleid is het adj. *bryzgásnyj*, dat gesubstantiveerd dezelfde betekenis heeft als *bryzgás* en waarbij Dal' aantekent: *Bryzgásnyj* polučaet, po ustavu Petra I, po dve čarki v den' (de *bryzgásnyj* ontvangt, volgens het reglement van Peter I, twee glazen brandewijn daags). De term bestond dus reeds in de tijd van Peter de Grote. Uitvoeriger is over dit woord door mij gehandeld in Ts. v. Ndl. T. 45, 74–80.

Broek, het bekende kledingstuk voor mannen. Russ. plur. tantum *brjúki*, zie Zee- en Scheepst. 49.

Buks, als verkorting van *buksboom*, zie b.v. de aanhaling uit Oudemans, Flora[2] 3, 65 in Ndl. Wdb. 3, 1870: De *Buks*, ook wel Palmboompje (Buxus sempervirens) geheeten ..., waarvan het palmhout onzer draaiers en schrijnwerkers verkregen wordt. Russ. *buks*.

In de tijd van Peter de Grote was het volledige woord *buksbom* uit ndl. *buksboom* in gebruik. Zo schrijft Peter zelf in een brief van 8 augustus 1707 aan veldmaarschalk Šeremetev (P. i B. Petra Vel. 6, 43): veli nakopat' *bukzbomu* sažen sto (laat voor de *buksboom* honderd vadem uitgraven). Zie nog een citaat uit die tijd bij Smirnov 68: za *buksbom* (zaplačeno) ... 120 efimkov (voor een *buksboom* (betaald) ... 120 daalders).

Het zou dus mogelijk kunnen zijn, dat *buks* in het russ. verkort is uit *buksbom*, vgl. russ. *kant* uit ndl. *kanthaak* en russ. *winkel'* uit ndl. *winkelhaak* (zie die woorden). Want russ. *buks* is vermoedelijk niet uit lat. *buxus* (zoals men in de russ. woordenboeken vindt: Akad. Wdb. 1, 258; Ušakov 1, 201), dat in het russ. is overgegaan als *búksus* (naast de afl. *búksusnik*) en nog minder ontleend aan hd. *buchsbaum*, zoals Vasmer 1, 141 verkeerdelijk meent; het laatste ging wel over in het po. als *bukszpan*, waaruit weer russ. *bukšpan*.

Vgl. Palm (I).

Burgemeester (1), burgerlijk hoofd van een gemeente. Russ. *burgomístr*, gradskoj golova (stadshoofd).

De 10de september 1697 schreef Peter de Grote uit Amsterdam een brief aan Winius, waarin hij *burgomistr* Vitcen (burgemeester Witsen) noemt; in een brief van 29 october aan dezelfde schrijft hij *burgumistr* Vicyn en in een latere van 13 juni 1699 uit Azov vindt men de vorm *burgamistr* Vitcen (P. i B. Petra Vel. 1, 195, 208 en 284). De eerste vorm *burgomistr* is de geijkte gebleven, vandaar dat de uitgevers van de brieven en papieren van Peter de Grote boven een brief van 21 januari 1703 (2, 119) konden zetten: K Amsterdamskomu *burgomistru* Nikolaju Vitsenu (aan de Amsterdamse *burgemeester* Nicolaas Witsen). Na zijn terugkeer uit Nederland stelde Peter in 1699 in de Russische steden *burgemeesters* aan of zoals Dal' 1, 352 schrijft: Pri Petre 1699 posaženy byli po gorodam *burgomistry* ili *burmistry* (Tijdens Peter werden in 1699 in de steden aangesteld *burgomistry* of *burmistry*).

Russ. *burgomístr* is niet uit hd. *bürgermeister*, maar uit ndl. *burgemeester*, zoals het Akad. Wdb. 1, 294 en Vasmer 1, 146 terecht menen in tegenstelling met Dal' 1, 349 en Ušakov 1, 206. Het synonieme woord *burmistr* daarentegen is ontleend aan po. *burmistrz*, ouder *burgmistrz*: proconsul (sedert de 14de eeuw, zie Slownik Staropolski 1, 178), dat uit het Duits afkomstig is.

Burgemeester (2), benaming voor een soort van zeemeeuw, Larus glaucus (Ndl. Wdb. 3, 1901). Russ. *burgomístr*. In het dialectwoordenboek van Archangel door Podvysočkij vermeld, die de volgende beschrijving geeft van de *burgomístr čajka* (burgemeester meeuw): osobij rod čajki na Murmanskom i Belomorskom poberež'jach; imeja ves'ma korotkij kljuv, ona ne možet chvatat' rybu iz vody, i, po etomu, otnimaet ee u drugich morskich ptic; sverch togo, sobiraetsja vo množestve okolo mest, gde proizvoditsja lovlja sel'dej (bijzonder soort van meeuw aan de Moermankust en aan die der Witte zee; daar hij een zeer korte snavel heeft, kan hij de vis niet uit het water pakken en daarom ontneemt hij die aan de andere vogels; bovendien verzamelt hij zich in menigte rond de plaatsen waar de haringvangst geschiedt). Een bewijsplaats in de literatuur vindt men in Sokolov–Mikitov, Puti Korablej 146 (a°. 1934): Belye, točno zatjanutye v mundiry, želtokljuvye *burgomistry* parami sidjat na vystupach skal, pokrytych barchatnym mochom. Ja nenavižu etich ptič'ich sanovnikov, živuščich na čužoj trud (De witte, als in uniformen gestoken geelsnavelige *burgemeesters* zitten bij paren op de uitstekende gedeelten der rotsen, die met fluwelig mos zijn bedekt. Ik haat deze vogel-waardigheidsbekleders, die leven van andermans arbeid).

De Nederlandse naam is eveneens overgegaan in het Duits als *bürgermeister* (Kluge, Seemannssprache 166) en in het Engels als *burgomaster*, waarvan de New Engl. Dict. een aanhaling geeft uit 1753: Burgomaster

of Greenland, a whimsical name given by the Dutch sailors to a species of sea gull.

Vgl. Groenland.

Dam als waterkering. In het ndl.: een in of door (niet langs) een water gelegde waterkering (Ndl. Wdb. 3, 2257), in het russ. ook er langs en dan dus ook voor: dijk. Russ. *dámba*, in het Akad. Wdb. 1, 961 aldus gedefinieerd: nasyp' vdol' rečnych beregov dlja predochranenija ot zatoplenija ili dlja ukreplenija beregov, a inogda i prosto nasyp', iduščaja polosoju ot berega k mostu, k pristani i t. p. (ophoging langs rivieroevers ter voorbehoeding tegen overstroming of ter versterking van de oevers, maar soms ook eenvoudig een ophoging die als een strook van de oever af naar een brug, een aanlegplaats enz. loopt); in het eerste geval dus een dijk, in het tweede een dam.

Oorspronkelijk luidde het woord in het russ. *dam*. Smirnov 99 geeft een plaats uit 1713: kotoryja (derevni) ležat promeždu dvuch velikich *damov* (welke (dorpen) tussen twee grote *dammen* liggen) en een andere uit het Žurn. Petra Vel. 1, 287: Onyj polkovnik Lessij s obnažennymi špagami črez učinennyj *dam* v forštat vstupil (Die overste Lessij rukte met ontblote degens over een aangelegde *dam* de voorstad binnen).

De latere tegenwoordige vorm *dámba* is ontstaan op dezelfde wijze als russ. *štámba* (Grot 1, 607) of *štamb* (Dal' 4, 1472; Ušakov 4, 1367) uit hd. *stamm*. Vgl. ook lett. *dambis*, lit. *dambris* naast *damas* uit ndd. *dam*, vanwaar hd. *damm*.

Nagenoeg alle russ. woordenboeken beschouwen *dámba* als een ontlening aan hd. *damm*. Smirnov en Vasmer 1, 328 wijzen echter ook op ndl. *dam*. Zou dit niet waarschijnlijker zijn, ook in verband met de in het russ. overgegane benaming der *damschuit*, zie Zee- en Scheepst. 52.

Dividend, bedrag dat aan aandeelhouders in een onderneming uit de winst wordt uitgekeerd. Russ. *dividénd*. In N.O. Siberië aan de Kolyma in de volksmond geworden tot *devedént* met de betekenissen: pribyl', dochod (winst, inkomsten), waarbij Bogoraz 43 het volgende voorbeeld geeft: Tak ja ostalsja bez (v)sjakogo *devedentu* (Zo bleef ik zonder enige winst of inkomsten).

Hd. *dividende* en fr. *dividende* staan in vorm verder van het russ. woord af dan ndl. *dividend*.

Vgl. Actie, Kans(biljet).

Dommekracht, toestel om zware lasten te tillen. Russ. *domkrát*, *donkrát*, *damkrát*, *dumkrát*, zie Zee- en Scheepst. 56. In het dialect van Brjansk (goev. Orel) bezigt men volgens Tichanov 65 de verbasterde vorm *pankrát* (met volksetymologische bijgedachte aan Pankratij of St. Pancras?).

In het begin der 18de eeuw treft men het woord aan in de vormen *dumachkrat* (a°. 1697; zie een citaat op Avegaar) en *dumokracht* (a°. 1720;

zie Zee- en Scheepst. 56 of Smirnov 112). In de russ.-ndl. woordenlijst bij Sewel (a°. 1717) leest men: *dommekracht* podem ... *dommekragt.*

Drager, in de zin van: lastdrager, pakkedrager, arbeider die lasten, pakken, balen draagt (Ndl. Wdb. 3, 3246). Russ. *drágil'* of *drjágil'*, volgens Dal' 1, 1237: nosilščik ... v'jučnyj rabočij (drager ..., sjouwer); volgens Michel'son meer bepaaldelijk: nosilščiki, peretaskivajuščie gruz na korabli (dragers, die lading overslepen naar de schepen); het Akad. Wdb. 1, 1191 heeft nog: rabotnik na birže (arbeider op de beurs), terwijl Dal' als voorbeeld geeft het zinnetje: *drjagil'* s krjučkom i chodit (een *drager* loopt ook met een haak).

Het woord *drágil'* of *drjágil'* heeft in het russ. volgens Dal' en het Akad. Wdb. ook de betekenis van: verchnjaja čast' zadnej teležnoj poduški nad os'ju (bovenste deel van het achterste wagenkussen boven de as). Deze betekenis zal zijn voortgevloeid uit die van: voorwerp dat iets draagt of steunt (Ndl. Wdb. 3, 3247).

Reeds in een tolreglement van Novgorod uit 1571 (Sreznewskij 1, 736) komt *drjágil'* voor: Tamožnikom veleti beremena vsjakie, korob'i i bočki svivati i svjazyvati *drjagilem* (Aan de tolbeambten te bevelen alle lasten, korven en vaten samen te wikkelen en te binden door een *drager*).

Voor de slot-*l'* uit *-r* via *-r'* in russ. *drágil'*, *drjágil'* uit ndl. *drager* vergelijke men russ. *rul'* uit ndl. *roer* en vooral russ. *špigol'* naast *špigor'* en *špigir'* uit ndl. *spijker* (Zee- en Scheepst. 191), waarbij de laatste *i* van *špigir'* overeenkomt met de *i* van *drjágil'*, *drágil'*.

Miklosich, Etym. Wtb. 50 wijst op witruss. *drjahil'*: träger (dat in Nosovič evenwel niet voorkomt), dat hij in verband wil brengen met ohd. *tragil* (Kluge, Nom. Stammb. § 18 geeft evenwel *tregil* portator), een niet zeer waarschijnlijke gissing; evenmin valt hier te denken aan po. *tragarz*, vgl. Vasmer 1, 375: Lautlich schwieriger wäre die Deutung über poln. *tragarz* von mhd. *trager* 'Träger'. De. *drager* komt hier minder in aanmerking.

Dril, ijzerboor of boorijzer. Russ. *drel'*, *dril'*, *dryl'*, zie Zee- en Scheepst. 60. Het ndl. woord was in de 17de en 18de eeuw gebruikelijk, doch is thans niet meer in zwang (Ndl. Wdb. 3, 3362). Vandaar dat het minder juist is, wanneer Vasmer 1, 369 de russ. woorden wil verklaren uit ndl. *drilboor* of hd. *drillbohrer*; de russ. woordenboeken wijzen terecht op ndl. *dril.*

Duim als lengtemaat. Russ. *djujm*, zie Zee- en Scheepst. 60.

Een oude bewijsplaats vindt men in de Torg. Morsk. Ust. Tarif 3 van 1724 (Smirnov 112): Derevo pokautovo ot 5–10 *djuimov* pud (Pokhout van 5–10 *duim* een poed).

Dundoek, zeker soort van dun doek, thans in het ndl. bepaaldelijk

gebezigd voor: vlaggedoek (Ndl. Wdb. 3, 3658). Hieruit kan volgens de niet onaannemelijke gissing van Vasmer 3, 153 zijn overgenomen het door Podvysockij 175 voor Archangel vermelde russ. *tundúk*, kumač d.i. een soort van rode of ook wel blauwe katoenen stof.

Voor de verscherping van ndl. *d* tot russ. *t* zie Zee- en Scheepst. 141, waar men meer voorbeelden van dit verschijnsel vindt; in genoemd werk worden voorts nog de volgende namen van soorten van doek behandeld die in het russ. zijn overgegaan: doek, bramzeildoek, karreldoek, klaverdoek, presenningdoek, ravendoek en vlaggedoek; zie ook beneden: halsdoek en kamerdoek.

Endivie, de oudtijds van de 16de tot de 18de eeuw gebruikelijke vorm voor *andijvie*, het bekende moesgewas Cichorium endivia. Bewijsplaatsen van deze vorm vindt men Ndl. Wdb. 2, 443; Suppl. 1, 1140 (a°. 1668); De Bruyn 179a (a°. 1714); Ndl. Wdb. 12, 3, 160 (a°. 1724). Russ. *endívij*, bij Dal' 4, 1536 verklaard als een: rod salata (latuk) (soort van salade (latuw)) en bij Michel'son: kudrjavyj laktuk, služaščij salatom (gekrulde latuw, dienende als salade).

Reeds in de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) leest men: *andivija* ... *andyvi* naast *endivnan* ... *endivie*. *Endivnan* is hier blijkbaar een corrupte vorm; men vergelijke ald. *amna* ... *aam*.

Russ. *endívij* is evenals ndl. *endivie* drielettergrepig; derhalve is ontlening aan hd. *endivie*, de. *endivie*, zw. *endivia*, ital. *endivia*, sp. *endibia* minder waarschijnlijk en fr. *endive*, eng. *endive* komen hier niet in aanmerking.

Enterbijl, bijl bij het enteren van een vijandelijk schip gebruikt. Russ. *entrépel'*, *íntrepél'*, *intrepl'*, zie Zee- en Scheepst. 61. Naast de meest voorkomende vorm *íntrepél'* is nog een vierde *intripel'* in zwang geweest, die men bij Stanjukovič 4, 39 aantreft: menja čut' ne ubili *intripelem* (mij sloegen zij bijna dood met een *enterbijl*) alsmede 4, 372: izlomannye topory, *intripeli* i drugoe abordažnoe oružie svidetel'stvovali, s kakim usiliem otčajanija matrosy obrubali led (de gebroken bijlen, *enterbijlen* en andere enterwapenen getuigden, met welk een inspanning der vertwijfeling de matrozen het ijs hadden behouwen) (a°. 1848).

In Peters tijd nog *enterbeil'* zoals blijkt uit de gen. plur. *enterbeilev* in de Morsk. Ust. 823 (a°. 1720): konstapel'skija pripasy: *enterbeilev* (konstapelsvoorraden: *enterbijlen*). Šiškov (a°. 1795) heeft reeds de vorm *intrepel'*.

Factie, partij, kliek, aanhang, roerige staatkundige groep (Ndl. Wdb.3, 4351). Russ. *fákcija*. Thans weinig of niet meer gebruikelijk.

Voor het eerst in Peters tijd sedert 1704 (Christiani 18). Zie nog een citaat bij Smirnov 302 uit het Duch. Regl. 3: Kollegium ne est' nekaja *fakcija* tainym na interes svoi sojuzom složivšajasja (Het collegium is niet de een of andere *factie* door een geheim verbond voor haar eigen belang samengesteld).

Ndl. *factie* wordt ook wel gebezigd in de zin van: kuiperij, arglistige bedriegerij, intrige (Koenen[8]), russ. kovarstvo, pritvorstvo. Aldus ook russ. *fakcija* bij Smirnov 302 in een aanhaling uit Šafirov 53: Vse ego fakcii i podkupy oproverženy (al zijn *facties* (kuiperijen) en omkoperijen zijn omvergeworpen).

Terecht zegt Vasmer 3, 200: Eher aus ndl. *factie* als po. *fakcya* von lat. *factio*: partei. Vanwaar ook fr. *faction* (eng. *faction*), hd. *faktion*, die hier niet in aanmerking komen.

Fineer, dun gezaagd hout, waarmede men meubels oplegt (Ndl. Wdb. 3, 4492). Russ. *fanér*, volgens Dal' 4, 1131: tonen'kaja doščečka podeločnago dereva, dlja splošnoj oklejki, oblicovki stoljarnych rabot (dun plankje timmerhout voor dichte belegging, bekleding van meubelwerk). Naast *fanér* is ook het demin. *fanérka* gebruikelijk.

Deze verklaring van russ. *fanér* uit ndl. *fineer* wijkt af van de geijkte die het woord als een ontlening aan hd. *furnier* met dezelfde betekenis beschouwt (zie Vasmer 3, 201). In vorm staat *fanér*, dunkt mij, dichter bij *fineer* dan bij *furnier*. Wat de overgang van *i* in *a* betreft, vergelijke men het in Archangel gebezigde *špagát* naast het gewone russ. *špigát* uit ndl. *spiegat*, *spijgat* (zie Zee- en Scheepst. 190) alsmede de vorm *kanibaksblok* uit ouder *kinebaksblok* d.i. ndl. *kinnebaksblok* (zie bij Kanefas).

Fout, gebrek in het hout. Russ. *fáut*, zie Zee- en Scheepst. 63. Hierbij zal ook wel behoren de betekenis die Dal' 4, 1134 van dit woord geeft t.w. die van: chudšij sort breven, kotoryja kladut vniz plota (de slechtste soort balken, die men onderaan een vlot legt). In ver van elkaar verwijderde streken van Rusland bekend (Cherson, Simbirsk).

Frans in de betekenis van: de Franse ziekte, morbus gallicus, syphilis (Ndl. Wdb. 3, 4667). Hieruit verklaart Vasmer 2, 424 en 3, 270 de bij Dal' 3, 997; 4, 1153 en 1230 voorkomende dialectische russ. woorden *fránec*, *pránec*, *chranéc* en *chrjánec* voor: syphilis en daarnaast ook wel voor: scrofuleuze uitslag. Wat de vorm aangaat is dit mogelijk: de *f* kan dialectisch in *p* of *ch* veranderen en russ. *fránec* uit ndl. *frans* zou te vergelijken zijn met russ *kránec* uit ndl. *krans* of de plur. *škáncy* van *škánec* uit ndl. *schans* (zie Zee- en Scheepst. op die woorden). Nu worden de russ. woorden voor de genoemde ziekte of ongesteldheid vaak in de pluralisvorm gebruikt: *fráncy*, *práncy*, *chráncy*, vgl. witruss. *práncy*, klruss. *pránći*, en hierbij zou men, dunkt mij, evengoed, zo niet beter, aan het hd. plur. tantum *franzen*, synoniem met *franzosen*, voor morbus gallicus (Deutsches Wtb. 4, 1, 60 en 62) kunnen denken.

Fries, zekere wollen stof, soort van duffel (Ndl. Wdb. 3, 4678). Russ. *friz*, bij Dal' 4, 1154: tolstaja, ves'ma vorsistaja bajka (dikke, zeer ruige baai).

De *z* kan worden verklaard uit de plur. *friezen* (Friesen of Duffels, Gr. Placaatb. 5, 203a (a°. 1734)), vgl. de analoge russ. vormen *kljuz* en *šljuz* uit ndl. *kluis* en *sluis* (zie Zee- en Scheepst. op die woorden). Men kan bij *fries* ook denken aan het afgeleide adj. *friezen*, russ. *frízovyj*, b.v. *frízovaja* šinel' (een *friezen* mantel) en zie Gončarov 7, 149: I mužčiny, i ženščiny nosjat *frizovye* kapoty, a zimoj olenij ili nerpičij mech, vyvoročennyj naiznanku (zowel de mannen als de vrouwen (bij de Jakoeten) dragen *friezen* (duffelse) jassen, maar 's winters rendier- of zeehondenpelzen binnenste buiten gekeerd).

Daarom lijkt het mij niet nodig te denken aan hd. *fries* of fr. *frise* zoals men in de woordenboeken vindt noch aan eng. *frieze*; ook *baai* is uit het ndl. in het russ. gekomen.

Galderij, een uitsluitend in het ndl. voorkomende bijvorm in de volksmond van *gallerij*, zie Ndl. Wdb. 4, 164 vlgg. en voor de 17de eeuw ook Winsch. 62: een *Galderij* noemd (men) een smalle plaats, het sij binnen, het sij buitens Huis, het sij booven oopen of bedekt, daar men om vermaak kan gaan wandelen. Hieraan kan zijn ontleend het dialectisch Russ. *galderéja*, *galdaréja*, het eerste bij Vasmer 1, 253 als volksvorm genoemd, het tweede bij I. T. Smirnov 25 als dialectische vorm in het goev. Tver': *galdaréja* : *galeréja*, vgl. Winsch. 62: een *Galderij*, of dan liever een *Galerij*. Leskov (Ledi Makbet, cap. 6) schrijft *goldareja*.

Vasmer denkt bij deze volksvorm aan invloed van het russ. ww. *galdet'*: lawaai maken, schreeuwen.

De gewone russ. vorm *gal(l)eréja*, in Peters tijd *galeria* en *galareja* (Smirnov 79, Christiani 45), kan wat de vorm betreft ook uit ndl. *gal(l)erij*, ouder *gal(l)erije* zijn, maar evengoed uit fr. *galerie*, hd. *galerie*, zo niet uit ital. *galeria*; po. *galerja* komt wegens het accent minder in aanmerking.

Gal(l)erij, als scheepsterm: buitenbetimmering aan de spiegel tegen de achtereinden der zijden van het schip, die een afgesloten ruimte voor de geheime gemakken vormt en uitwendig tot verbreding en versiering van de spiegel strekt (Ndl. Wdb. 4, 166). Veelal in de plur. *gal(l)erijen*, zie b.v. Mossel, Het Schip 209: De uitgetimmerde gedeelten, welke, bij den spiegel, tegen de zijden van het schip worden aangebragt, heeten gallerijen; of Tideman 96: Sommigen vinden de gallerijen een sieraad, en zeggen, dat het schip daardoor van achteren in aanzien wint. Voor de 17de eeuw zie men Winsch. 62: een Galerij ... diend ... te Scheep voor een plaats daar men sijn wandeling of uitsigt neemen kan. Thans verouderd. Russ. *gal(l)eréja*, door Vachtin 62 aldus omschreven: balkon v korme sudna ili, lučše skazat', vokrug kormy .... One služat dlja progulki admirala ili kapitana (balkon op het achterschip van een vaartuig of, beter gezegd, rondom het achterschip .... Zij dienen tot een wandeling van de admiraal of de kapitein). Šiškov (a°. 1795) geeft het mv. *gallerei*, ili *štul'cy* (*gallerijen* of *stoeltjes* d.i. geheime gemakken, zie Stoeltje) ... Bouteilles.

Een bewijsplaats uit Peters tijd geeft Smirnov 79 uit de Morsk. Ust. 496: Kto poidet bliz krjuit kamory ili po *galerijam* krugom ee bez ukaz komandujuščago korablem, tot soslan budet (Wie bij de kruitkamer of op de *galerijen* daar rondom loopt zonder bevel van de gezagvoerder, die zal gedeporteerd worden).

Ontlening aan eng. *gallery*, *quarter-gallery* is wegens de afwijkende uitspraak niet waarschijnlijk; zie de eigenhandig door Peter geschreven Hollands-Engelse lijst van scheepsdelen in de P. i B. Petra Vel. 1, 235 (a°. 1697–1698): *galarei* – gelerei.

Garneel – een bijvorm van *garnaal*, zie Ndl. Wdb. 4, 298 en vooral Winsch. 64: *garnaat*, bij de Amsterdammers mijn landslui, *garneel* ... genaamd –, de bekende kleine zeekreeft Crangon vulgaris. Russ. *garnél'*.

Minder waarschijnlijk is ontlening aan hd. *garnele*, al is het mogelijk dat daaruit het slechts bij Michel'son voorkomende russ. *garnela* is ontstaan, hoewel dit evengoed een bijvorm van *garnél'* zou kunnen wezen.

Genet, benaming van een klein roofdier, behorende tot het geslacht der civetkatten, Viverra genetta, welks huid tot bontwerk wordt gebezigd (Ndl. Wdb. 4, 1524). Russ. *enót* (spr. *jenót*), waarmede evenwel niet de genet, maar de wasbeer, Procyon lotor, wordt bedoeld, wiens vel eveneens tot bont verwerkt wordt (Dal' 1, 1294; Akad. Wdb. 2, 105). Dal' vermeldt nog dat de eerste exemplaren naar Peters kabinet in St. Petersburg werden gebracht, waar de Griek Gennadi voor hen zorgde, met wiens naam men *enót (jenót)* ten onrechte in verband heeft gebracht. De *genet* of *genetkat* heet russ. *enótovaja kóška*.

Aan fr. *genette* of eng. *genet* valt hier wegens de uitspraak niet te denken en hd. *genette* staat ook verderaf dan het ndl. woord.

Groenland als aardrijkskundige benaming. Hieraan is ongetwijfeld ontleend de bij de zeelieden en vissers van de gehele noordkust van Europees Rusland gebruikelijke naam van Spitsbergen, in welks wateren de Nederlandse Groenlandvaarders der 17de en 18de eeuw bij voorkeur de walvisvangst uitoefenden, t.w. *Grumánt* of *Grumán*. Behalve in het dialectwoordenboek van Archangel door Podvysockij, vindt men ook een bewijsplaats van deze merkwaardig verbasterde naam bij Sokolov–Mikitov 283: Do 1920 goda archipelag Spicbergen (russkie moreplavateli-pomory, chodivšie k beregam Spicbergena promyšljat' zverja, nazyvali jego *Grumant*) byl zemlej nič'ej, terra nullius (Tot het jaar 1920 was de archipel Spitsbergen (de Russische zeevaarders van de noordkust, die naar de kusten van Spitsbergen op de dierenvangst gingen, noemden het *Grumant*, niemandsland, terra nullius).

Naast *Grumánt* of *Grumán* voor Spitsbergen, vermeldt Podvysockij *Grumaländ* of *Grumalán* voor: een visser of robbenslager die op Spitsbergen overwintert (zimovavšij na Spicbergene promyšlennik), dat eveneens op

ndl. *Groenland* (en misschien zelfs nog iets duidelijker) terug moet gaan. Hierbij de afl. *Grumalánka*, vaartuig dat naar Spitsbergen gaat (chodivšee na Spicbergen sudno), dus eigenlijk: Groenlandvaarder.

Het eigenlijke *Groenland* als aardrijkskundige benaming luidt thans in het russ. *Grenlándija* uit noors *Grønland*, waaruit (resp. uit zw. *Grönland*) Vasmer 1, 313 ook *Grumánt* en *Grumán* (bij hem *Grúmant* en *Grúman*) wil verklaren. Ten onrechte. De ndl. naam *Groenland* vindt men reeds in een brief van Peter de Grote uit Amsterdam van 14 october 1697 (P. i B. Petra Vel. 1, 203), waar men leest: Zdes' zelo tužat, čto Ostinskij flot ešče ne byval, takže Stratskoj i Vestinskoj, a iz *Grunlant* i iz Ostzei prišli v celosti (Hier is men zeer bekommerd, dat de Oostindische vloot er nog niet is, evenmin de Straatvloot en de Westindische, maar die uit *Groenland* en uit de Oostzee zijn ongedeerd aangekomen). Een begin van verbastering als *Gruland* (waaruit later blijkbaar *Grumant* is ontstaan) leest men in het volgende citaat uit 1725, waarin Peter aan de scheepsbouwmeester Baženov te Archangel het bevel zendt te bouwen: tri korablja *Grulandskich*, 3 bota i 18 šljubok (drie *Groenlandse* schepen (Groenlandvaarders), 3 boten en 18 sloepen). Deze aanhaling is te vinden in het door Poesjkien verzamelde materiaal voor een geschiedenis van Peter de Grote (Bibl. vel. pisat. S. A. Vengerova, Puškin 5, 277a).

De gewone naam van (het uit het ndl. afkomstige) *Spitsbergen* is ook in het russ. *Spicbergen*; sedert 1920, toen het Noors bezit werd, wordt het ook door de Russen met de oude Noorse naam *Svalbard* genoemd.

Gulp aan een broek. Russ. *gul'f*, *gúl'fik*, *gúl'tik*, zie Zee- en Scheepst. 73.

Halsdoek. Russ. *gálstuk*, het gewone woord voor: das. Terecht wordt in het Akad. Wdb. 1, 772 de vorm *gálstuch*, die later waarschijnlijk onder invloed van hd. *halstuch* is opgekomen, minder juist geacht, aangezien de afleidingen van het woord *č* hebben zoals men bij *k* op het eind en niet *š* zoals men bij *ch* op het eind zou verwachten. In *gálstuk* is de *t* blijkbaar ontstaan onder invloed van de voorafgaande scherpe *s*.

In het ndl. spreekt men gewoonlijk omgekeerd de *s* als *z* uit onder invloed van de volgende zachte *d*. In de tijd van Peter de Grote luidde het woord dan ook *galzduk*, aan welks ndl. oorsprong niet te twijfelen valt, ja in het Lexikon vokabulam novym d.i. Lexicon van nieuwe woorden (Smirnov 79 en 367) vindt men daarnaast zelfs een vorm *gáuzduk*, waarin de harde of zware (dikke Rotterdamse) *l* in *u* is overgegaan [1]): *Gáuzduk–gálzduk*, ili polotenco, kotorym šeju obvivajut i ukrašajut (halsdoek, of doek waarmede men de hals omwikkelt en uitdost). In een brief van 23 october 1705 (P. i B. Petra Vel. 3, 473) schrijft Peter aan generaal Repnin, ter gelegenheid van een bezoek van de koning van Polen aan

[1]) Vgl. het volgens Kulikovskij in Olonec op de Svir' gebruikelijke *kábaugat* uit *kábalgat* naast *kabelgát*, waarvan de gewone vorm luidt *kabel'gát* uit ndl. *kabelgat* (Zee- en Scheepst. 87).

Grodno, van de soldaten: čtob plat'e propravili, *galzduki* vymali i protčee, čto trebuet pokazat', učinili (dat zij hun kledij in orde brengen, hun *halsdoeken* te voorschijn halen en het overige, wat getoond behoort te worden, ten uitvoer brengen) [1]). In Torg. Morsk. Ust. Tarif 32 van 1724 (Smirnov 79) leest men: Ženskie *galzduki* (Vrouwen*halsdoeken*), vgl. Sewel (a°. 1717): ženskoi *galzduk*, ili polotenco okolo šei (vrouwen*halsdoek*, of doek om de hals) ... neerstik. Doch reeds omstreeks dezelfde tijd treft men daarnaast de vorm *galstuk* aan, b.v. in Poln. Sobr. Zak. 6 (a°. 1720–22), n°. 3937: Všem vyšepisannym v god ... po 2 *galstuka* pestredinnych (Aan alle bovenvermelden jaarlijks ... 2 bontgestreepte *halsdoeken*).

Het is dus onjuist *galstuk* uit hd. *halstuch* te verklaren zoals de russ. woordenboeken doen. Ook het zw. kent *halsduk* (het de. heeft *halsklud*), dat evenwel hier minder in aanmerking komt.

Handspaak, houten hefboom die met de handen bewogen wordt. Russ. *gándšpug*, *gánšpug*, *ánšpug*, *gánšpig*, zie Zee- en Scheepst. 76. Hier volgt een citaat uit Gončarov 7, 94: Togda B. Š. vzjal *gandšpug* (eto, počti v ruku tolščinoj, derevjannyj kol, kotorym voročajut puški) i votknul ej (akule) v past'; *gandšpug* ušel tuda čut' ne ves' (Toen nam B. Š. een *handspaak* (dat is een houten paal van bijna een arm dik, waarmee men kanonnen omzet) en stak die hem (de haai) in zijn bek; de *handspaak* ging daarin bijna helemaal weg).

In Peters tijd nog in de meer oorspronkelijke vorm *ganšpak* (Morsk. Ust. 819, 902, 940) naast *ganšpag* (Morsk. Ust. 364), zie Smirnov 80: K každoi puške (postavit') po dva *ganšpaga* (Bij ieder kanon twee *handspaken* (te plaatsen)). Šiškov (a°. 1795) geeft de thans nog geijkte vorm *ganšpug*.

Hekboot, soort van schip met de (vierkante) achtersteven van een pinas (Ndl. Wdb. 6, 491), vgl. Witsen 168b: Hekbooten zijn Schepen, die onder als een Fluit, en boven als een Pynas zijn gemaeckt; alsmede Winsch. 82: Hekboot ...: een soort van Fluitscheepen, voor en agter breed met een kleine Spiegel, die om datse veel last kunnen voeren, heedendaags veel in gebruik sijn; en verder ald.: een Hekboot, dat een lomp maaksel is, en geen sieraad van Galderijen, of een groote Spiegel heeft. Russ. *gekbot*, trechmačtovyja suda s 6 puškami, prežde upotrebljavšijasja na Kaspijskom more (driemastschepen met 6 kanonnen, vroeger in gebruik op de Kaspische zee). Slechts bij Michel'son en sedert lang verouderd.

Smirnov 84 geeft een oude bewijsplaats uit Peters tijd van 1722: Sdelat' v Kazani 30tĭ botov takich, čtob možno bylo stavit' na palube *gekbotov* (In Kazan 30 boten maken, die op het dek der *hekboten* geplaatst kunnen worden). Vgl. Scheltema 4, 188: de binnenlandsche schepen mogten niet meer naar de oude manier getimmerd worden; de stroegen, dossenekken,

[1]) Vgl. Dibbetz, Militair Wdb. ('s Gravenhage 1740) 284b: Halsdoeken of Crawatten: ... Dassen.

korbassen, lodkies verminderden allengskens, en men las weldra van tjalken, smakken, damloopers, hekbooten, torenschuiten, enz. Zie ook Zee- en Scheepst. 53, noot 2.

Helling, scheepsterm: de plaats op de werf voor een schip in aanbouw. Russ. *éling*, zie Zee- en Scheepst. 78. Bij Dal' 4, 1534 en Ušakov 4, 1418 vindt men daarnaast ook de vorm *élling*.

In Peters tijd wordt ook de vorm *elenk* aangetroffen, zie Sborn. russk. ist. obšč. 2, 413 (Smirnov 349): V tom meste budet zdelan dlja taskanija sudov *elenk* (Op die plaats zal voor het van stapel lopen van schepen een *helling* worden gemaakt). Šiškov (a°. 1795) heeft *eling*.

Men bezigt het woord thans ook als term in het vliegwezen, zie Ušakov 4, 1418: pomeščenie dlja stojanki dirižablej i aerostatov (gebouw tot standplaats van luchtschepen en luchtballons) met het voorbeeld: pričal'naja mačta pri *ellinge* (de mast bij de hal waaraan deze worden vastgelegd).

Holland en afleidingen, zie Zee- en Scheepst. 80. In een noot bij dit artikel zijn een aantal met *Holland* in verband staande russ. woorden (geen zeetermen) genoemd, die in de russ. woordenboeken vermeld worden. Onder 2, e vindt men daar het woord *gollándka*, *golánka* in de betekenis: rod brjukvy (soort van koolraap), napo brassica; in Dal' 1, 903 ook *golán'*. Zelenin 39 geeft het in de vorm *galánka*, synoniem met *galanskaja repa* (Hollandse raap) voor het goev. Vjatka, bovendien op blz. 79 in de verbasterde vorm *landá*: 1. brjukva (koolraap), 2. rediska? (radijs?). Het woord is als *golánka*, *galánka* over het noorden van Rusland verbreid, zie Vasmer 1, 252 en 284 alsmede 2, 12, waar nog de volgende verbasteringen worden vermeld: *lánka*, *lánda* (Vjatka, Tobol'sk), *lánduška* en *galácha* (Kostroma).

In de aanvullingen op het 1ste deel van het Akad. Wdb. vindt men voor *gollándka* nog opgegeven de betekenis: kurica gollandskoj porody (kip van Hollands ras), evenzo bij Ušakov 1, 585 in de vorm *golánka*, waar dit woord bovendien nog staat voor: een koe van Hollands ras.

Ten slotte heeft *gollándka* ook nog de betekenis van: Hollandse windmolen, zie b.v. E. Radakova, Gollandija (Petersburg–Moskou 1911), 13: vetrjanyja mel'nicy ... (u nas takija mel'nicy nazyvajutsja *gollandkami*) (windmolens ... (bij ons heten zulke molens *gollandki*)).

Niet in de woordenboeken vermeld staat het platte scheldwoord *galánskij*, *golánskij*, dat de betekenis heeft van: membrum virile, dus ongeveer overeenkomt met het Hollandse platte scheldwoord: lul (Ndl. Wdb. 8, 3314). Voluit luidt het russ. scheldwoord *galánskij*, *golánskij*, *gollándskij chuj* d.i. Hollands membrum virile, Hollandse lul. In dit verband citeer ik hier een tweetal berichten uit de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 7 en 13 Juni 1910 betreffende een zitting van de Russische doema over de toenmalige Finsche kwestie. Het eerste luidt: De Finsche

kwestie en de Nederlandsche memorie. Petersburg, 6 Juni. In den loop van de hervatte beraadslaging in de Doema over de Finsche wet, heeft Poerisjkewitsj, van de uiterste rechterzijde, de tusschenkomst van vreemdelingen veroordeeld, in het bizonder die van een zoo onbeteekenend rijk als Nederland, bekend om zijn kaas en vischwant [1]), maar niet om zijn parlement. Hij scheurde de Nederlandsche memorie op de tribune in stukken. Het tweede bericht naar aanleiding hiervan luidt: Poerisjkewitsj en het Nederlandsche protest. Onze Petersburgsche correspondent schrijft ons d.d. 9 dezer: In het Ochtendblad B van Dinsdag l.l. komt een telegram voor uit St. Petersburg over Poerisjkewitsj en de Nederlandsche memorie. Ik wil er even voor waarschuwen, te veel beteekenis aan deze dwaze aanstellerij van den afgevaardigde P. te hechten. Hij sprak van het Hollandsche (niet Nederlandsche) protest en van Hollandsche kaas en Hollandsch linnen. Waarom heeft hij juist van 't Hollandsche protest gesproken en niet van het Belgische of het Italiaansche? Wel niet anders dan om een zeker woordenspel te verkrijgen in zijn rede, waardoor hij op goedkoope wijze de lachers op zijn zijde kreeg. Hollandsch linnen heet in 't Russisch: *Gollandskoje polotno*. In plaats van *polotno* heeft P. nu het in dezen zin minder gebruikelijke woord voor linnen: *cholst* gebruikt, en dit woord begint met dezelfde aspiratie als een heel onbetamelijk Russisch woord, dat ook nog al eens in verbinding met het adjectief Hollandsch gebruikt wordt. Om deze platte aardigheid te kunnen debiteeren, ten pleiziere van zijn geestverwante toehoorders, heeft P. denkelijk juist 't Hollandsche protest gekozen [2]).

Hollander, maal- of roerbak in de papierfabrieken (Ndl. Wdb. 6, 881). Russ. *gollánder*, in het Akad. Wdb. 1, 839 aldus gedefinieerd: mašina v kotoroj trjap'e izrezyvaetsja pri postojannom pritoke vody, črez čto polučaetsja židkaja kašina, nazyvaemaja : polumassoj. Takoj že apparat upotrebljaetsja i v sacharovarnom dele (machine waarin lompen worden stukgesneden bij voortdurende toevloeiing van water, waardoor een vloeibare brij wordt verkregen, geheten halfgoed. Een dergelijk apparaat wordt ook in de suikerraffinaderij gebruikt). Of volgens Michel'son: na pisče-bumažnych fabrikach : prodolgovatyj jaščik, v kotorom vertitsja baraban so stal'nymi polosami (in papierfabrieken: langwerpige kast, waarin een trommel met stalen klingen ronddraait). Vgl. Scheltema 4, 178: De papiermolens werden ook geheel op de Hollandsche wijze ingerigt, hetzij door eenen Nederlander, ... bos geheeten, hetzij door Karotkin,

---

[1]) Vgl. het artikel Want.

[2]) Vermoedelijk onder invloed van het genoemde platte woord is de onder het volk en de soldaten volgens Dal' 4, 1135 en 1244 gebruikelijke verbastering *chuervérker* uit *fejervérker*, hd. *feuerwerker*, ontstaan (voor russ. *ch* uit *f* in de volksmond zie op Amersfoort en op Frans). Het woord heeft de beteekenissen van: een onderofficiersrang bij de artillerie, kanonnier, en van: vuurwerkmaker.

eenen Rus, die aan de Zaan was onderwezen; zie ook 1, 231; 2, 153; 3, 351, 353.

Vgl. Kalander.

Holster, lederen zak of koker voor een pistool, b.v. op een ruiterzadel (Ndl. Wdb. 6, 887). Russ. *ól'stra*, bij Dal' 2, 1738: čuška, kobura, odin iz dvuch kožanych pistoletnych čachlov, vperedi sedla; star. ružejnoe nagališče (holster, een der twee lederen foedralen voor een pistool, voor op het zadel; oudtijds foedraal voor een geweer).

Bewijsplaatsen uit het begin der 18de eeuw vindt men in de P. i B. Petra Vel. 2, 11 (a°. 1702): V dragunskie v 9 polkov nadobno: ... 3311 par pistolej 4414 par *olstr* (Voor de 9 dragonderregimenten zijn nodig: ... 3311 paar pistolen, 4414 paar *holsters*) alsmede 4, 100 (a°. 1706): 575 par pistoletov s *ol'strami* (575 paar pistolen met *holsters*). Daarnaast in de vorm *ol'str*, *olstr*, b.v. in a. w. 3, 260 (a°. 1705): pistoletov s *olstry* 500 (500 pistolen met *holsters*). Als zodanig reeds in de 17de eeuw bij Kotošichin 90 (a°. 1667): pistoli s *olstry* (pistolen met *holsters*). In de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) leest men: *ol'str holster*.

Voor de verdwijning der *h* aan het begin vgl. russ. *ošpital* uit ndl. *hospitaal* (zie ald.) alsmede russ. *ánšpug*, *éling* uit ndl. *handspaak*, *helling* (zie die woorden).

Aan ndl. *holster* is ook eng. *holster* ontleend (v. Haeringen 72); het hd. heeft *holfter*, *hulfter*, *halfter*, doch *holster* wordt in het Deutsches Wtb. niet vermeld. Vasmer 2, 265 wijst op een ndd. en dial. hd. vorm *holster*; misschien zouden daarop čech. *holstra* en po. *olstro* terug kunnen gaan en het zou mogelijk blijven, dat ook russ. *ol'stra*, *ol'str*, *olstr* daarin zijn oorsprong heeft.

Hospitaal, in de zin van: militair ziekenhuis (Ndl. Wdb. 6, 1129). Russ. *góspital'* of *gospitál'*, in de volksuitspraak *góšpital'* of *gošpitál'*, volgens Michel'son: bol'nica dlja voennych činov (ziekenhuis voor de militaire rangen, voor militairen) of volgens het Akad. Wdb. 1, 878: bol'nica, osobenno v voennom vedomstve i pritom značitel'nych razmerov (ziekenhuis, inzonderheid in het militaire departement en daarbij van aanzienlijke afmetingen).

Het woord is aangetroffen sedert Peter de Grote, vgl. Scheltema 4, 192: Hospitalen verrezen er, zoo voor de land- als zeemagt, en ... bij de invoering van dit alles (verworf Peter) groote diensten ... door de bekwaamheden van onze landgenooten Hovy en Bidloo. In de Morsk. Ust. 340 van 1720 (Smirnov 92) leest men: A bude net (u umeršago) nikogo naslednikov, to (ostavšijasja vešči) otdat' v *gospital* (Maar wanneer (de overledene) geen erfgenamen heeft, dan (de nagelaten zaken) aan het *hospitaal* geven). In Poln. Sobr. Zak. 5, n°. 2761 (a°. 1715) staat de vorm *gošpital'* (v gošpitale). In de Ukaz ob ustrojstve medicinskoj časti v vojskach (Bevelschrift over de inrichting van een geneeskundige afdeling in de legers) van juli–augustus 1706 (P. i B. Petra Vel. 4, 322) staat het

woord in de vorm *ošpital'* met weglating van de *g* uit *h*, zie meer voorbeelden van dit verschijnsel op Holster.

Men kan natuurlijk ook denken aan hd. *hospital*, „doch wird das gekürzte *spital*, *spittel* in gewöhnlicher rede bei weitem vorgezogen" (Deutsches Wtb. 4, 2, 1843); ook geeft dit woordenboek geen enkele plaats waaruit de bijzondere betekenis van: militair ziekenhuis blijkt, waarvoor men meestal *lazarett* gebruikt. Uit hd. *spital* is po. *szpital* overgenomen, dat ook in Peters tijd in russ. stukken voorkomt, b.v. Poln. Sobr. Zak. 5, n°. 2678 (Smirnov 92), waar men leest: vmesto *špitalej* (in plaats van hospitalen). Noch aan eng. *hospital*, de. en zw. *hospital*, noch aan fr. *hôpital* of ital. *ospitale*, *ospedale* behoeft verder te worden gedacht. Ook wegens het voorkomen van het woord in het Zeereglement (Morsk. Ust.) is ndl. oorsprong het waarschijnlijkst.

IJker, ambtenaar met het ijken van maten en gewichten belast. Russ. *ejker*, nakladyvajuščij klejma na vesy i mery (hij die merken op gewichten en maten aanbrengt). Slechts bij Michel'son en thans verouderd. Daarnaast geeft deze een woordvorm *eker* met de betekenis: tamožennyj činovnik *ekerujuščij* židkie tovary (tolambtenaar die vloeibare waren *ijkt*). Misschien is hiermede bedoeld de zogenoemde waterijker, die de inhoud van vaten vaststelt door middel van water, vgl. de volgende plaats in Ndl. Wdb. 6, 1406: Deeze geswooren *Ycker* ... wert ... gehouden, alle nieuwe tonnen, groot ofte kleyn te water-ycken, Utr. Placaatb. 3, 855b.

Hierbij het afgeleide ww. *ekerovat'*, het ambt van ijker uitoefenen, ijken of waterijken, reeds boven genoemd en door Michel'son gedefinieerd: opredel'jat' količestvo tovara (de kwantiteit van een waar bepalen). Eveneens verouderd.

Jurk, japon van meisjes en vrouwen. Russ. *žúrka*, volgens het Akad. Wdb. 2, 618: korotkoe ženskoe plat'e na podobie kurtki (kort vrouwenkledingstuk, soort jak). Doordat de laatste lettergreep gelijkluidend is aan de vr. verkleiningsuitgang *-ka*, zijn de Russen in het woord een verkleinwoord gaan zien en hebben er een grondwoord *žúra* in vermoed en naast gevormd, dat eveneens de betekenis heeft van: korotkoe ženskoe verchnoe plat'e (kort bovenkledingstuk voor vrouwen). Wat de verbreiding van deze woorden betreft, *žúrka* staat opgegeven voor de districten Belozersk en Kirilov, *žúra* voor het district Novgorod.

Op de ndl. afkomst van dit woord heeft Uhlenbeck de redactie van het Akad. Wdb. destijds opmerkzaam gemaakt.

Kabelkleed, mv. kabelkleden, scheepsterm: bekleedsel van een kabel tegen schavieling (Ndl. Wdb. 7, 795). Kabelkleed ... Fourrure de cable, Halma. Russ. plur. *kabelkledi*, volgens een oud woordenboekscitaat in het Akad. Wdb. 4, 22: kanatnyja obvertki iz parusiny, ili obvivka kanata v kljuzach, čtob on ne tersja (omslagen van zeildoek om de kabels

of omwindsel van de kabel in de kluizen om het schavielen te voorkomen). Thans verouderd.

Kabellarga, scheepsterm: een andere benaming voor *kabelaring* (zie Ndl. Wdb. 7, 808 en Zee- en Scheepst. 86). Kabbelaaring, Kaabellarga, een kaabelagtig Touw naa sijn beteekenis, waar meede de Kaabel ingewonden of ingehaald, en gevierd werd, Winsch. 96. Kabel larga: Een zwaer touw, zeer hecht geslagen, 't geen om de spil en masten gaet, dienende om 't kabel in te winden, 't welck daer aen gezeist wert, Witsen 496a. Russ. *kavalárga* naast *kovolárga*, beide volgens een aantekening van admiraal Veselago in het Akad. Wdb. 4, 86 en 1257. Het eerste wordt verklaard: kanatnye fali (kabelvallen); het tweede: bol'šija tali dlja podema jakorja vmesto špilja ili brašpilja (grote talie om het anker op te halen in plaats van het spil of het braadspil). Het eerste is gebruikelijk op de koopvaardijschepen in de zee van Azov en de Zwarte zee; het tweede in Novorossiisk.

Voor de *v* uit *b* vgl. russ. *révant* uit ndl. *reeband*; russ. *vénzel'* uit ndl. *benzel* alsmede het in Archangel gebruikelijke *vóstrik*, *vostrjúk* uit ndl. *borstrok* (zie Zee- en Scheepst. op de genoemde woorden).

Ten onrechte vermoedt het Akad. Wdb. hier ital. of griekse oorsprong, aangezien het woord alleen en uitsluitend in het ndl. voorkomt, ontstaan uit de port. verbinding *cabo de ala e larga*: kabel om te halen en te vieren.

Kalamink, de naam van zekere geweven wollen stof, in vroeger tijd anders van samenstelling (en uiterlijk?) dan later (Ndl. Wdb. 7, 913). Russ. *kalaménok* naast *kalaménka*, ook *kolomënok* naast *kolomënka*. Van het eerste woord luidt de definitie in het Akad. Wdb. 4, 198: šerstjanaja tkan', odnocvetnaja, gladkaja ili s poloskami raznych cvetov, a inogda i s cvetočkami (wollen weefsel, van één kleur, glad of met streepjes van verschillende kleuren, en soms ook met bloemetjes) en bij Dal' 2, 186: gladkaja pen'kovaja ili l'njanaja tkan', belenaja ili surovaja, pochožaja na demikoton (glad weefsel van hennep of vlas, gebleekt of ruw, gelijkend op demicoton). Het tweede wordt in het Akad. Wdb. verklaard: plotnaja l'njanaja tkan' (dicht linnen weefsel).

Reeds in Torg. Morsk. Ust. Tarif 6 van 1724 (Smirnov 126) leest men: *kalaminok* odinakich i dvoinych (van enkel en dubbel geweven *kalaminken*).

Gewoner schijnt thans te zijn de vorm *kalamjánka* of *kolomjánka* (vgl. po. *kalamajka*, klruss. *kalamájka*) uit hd. *kalamank* (vgl. eng. *calamanco*, fr. *calamande*).

Kalander, werktuig, dienende om geweven stoffen, papier, leder enz. onder de druk van twee of meer draaiende cylinders glad te maken en te glanzen (Ndl. Wdb. 7, 915). Russ. *kaländer*, *kalándr*, volgens het Akad. Wdb. 4, 200: loščil'naja mašina (machine om glad en glanzend te maken).

Dialectische vormen zijn *kollánder* en *galándr*, *galándra*, *golándra*; deze

zijn vermoedelijk ontstaan door bijgedachte aan Holland of door verwarring met russ. *gollánder* uit ndl. *hollander*: maal- of roerbak in de papierfabrieken; inderdaad geeft Michel'son behalve deze eigenlijke betekenis van russ. *gollander* ook nog als tweede betekenis: dva vala, služaščie dlja pridanija gljanca tkanjam ili pisčej bumage (twee rollen, dienende om glans te geven aan weefsels of schrijfpapier) d.i. dus: kalander; zie ook het Akad. Wdb. 4, 1486 op *Kollánder*.

Afleidingen zijn de ww. *kalándrit'* en *kalandrovát'*: kalanderen, glad en glanzend maken door middel van de kalander; waarnaast dan weer gewestelijk *galándrit'* en *golándrit'*.

Kalkoen, de bekende hoenderachtige vogel, behorende tot de familie der fazanten, Meleagis gallopavo. Zoals bekend is *kalkoen* ontstaan uit *kalkoense haan* d.i. haan van *Calcoen*, oude benaming van *Calicoet* (niet: Calcutta!) in India (zie Ts. v. Ndl. T. 70, 181 en 74, 304). d'Afgevaerdigden van de Cancelier ... vereerden aan zijn Excell.... Vyf kalkoenen, Klenk 54 (a°. 1675). Russ. *kalkún*, indejskij petuch, indjuk (Indische haan, vgl. po. *indyk*, fr. *coq d'Inde*, *dinde*). Het Akad. Wdb. 4, 239 geeft bovendien een oude bewijsplaats uit 1762, waar het woord staat in de vorm *kolkun*, die ook in dialecten voorkomt.

Terecht wijst het Akad. Wdb. op ndl. *kalkoen* (naar Th. Korš); ndd. *kalkun* (dat uit het ndl. afkomstig is) komt minder in aanmerking; hetzelfde geldt van de. *kalkun* of zw. *kalkon*; het hd. bezigt *truthahn* en het eng. *turkey*.

Kamelot, oorspronkelijk een fraaie en kostbare stof en vervolgens voor allerlei nabootsingen en surrogaten daarvan van telkens verschillende samenstelling (Ndl. Wdb. 7, 1059). Russ. *kamlót*, volgens een oude definitie in het Akad. Wdb. 4, 312: plotnaja šerstjanaja tkan', inogda popolam s šelkom ili chlopčatoju bumagoju (dicht wollen weefsel, soms voor de helft met zijde of katoen). Evenzo bij Dal' 2, 203 en Ušakov 1, 1299.

In Peters tijd treft men het woord nog drielettergrepig aan in de vorm *kamilot*, zie Smirnov 129, waar een citaat voorkomt uit de Torg. Morsk. Ust. Tarif 6: *kamilotu* prostogo (gewone *kamelot*).

Russ. *kamlót* wordt in de russ. woordenboeken steeds uit fr. *camelot* verklaard, hetgeen voor een latere periode misschien ook wel juist kan zijn, maar de bovengenoemde oude vorm *kamilot* uit het tarief van het reglement voor de koopvaardij van 1724 schijnt toch op een aanvankelijke ndl. oorsprong te wijzen, vgl. ook Scheltema 1, 231: omdat de Russen zich liever in kamelot, hetwelk hun uit Holland werd aangevoerd, kleedden dan in laken. Vasmer 1, 515 heeft voorzichtig: über ndl., nhd. *kamelot*, bzw. po. *kamlot* oder direkt aus fr. *camelot*. Met *kamlót* : *kamelot* vgl. *dumkrát* : *dommekracht*.

Kamer in de zin van: schutkolk van een sluis (Ndl. Wdb. 7, 1075).

Russ. *kámera*, in het Akad. Wdb. 4, 297 als volgt verklaard: v šljuzach: ... prostranstvo meždu dvumja zatvorami, gde proizchodit iskusstvennoe povyšenie ili poniženie urovnja vody dlja prochoda sudna (in sluizen: ... de ruimte tussen twee sluisdeuren, waar de kunstmatige verhoging of verlaging plaats vindt van het wateroppervlak voor de doorgang van een vaartuig). Zie een citaat op Klinket.

In deze waterbouwkundige betekenis is *kamera* ongetwijfeld aan ndl. *kamer* ontleend. Vgl. russ. *brotkámera* en *krjújtkámera* uit ndl. *broodkamer* en *kruitkamer* (zie Zee- en Scheepst. op die woorden).

Zie over dit woord thans ook Clara Thörnqvist in Scandoslavica 1, 24, die m.i. ten onrechte ook denkt aan hd. *(schleusen)kammer*.

Vgl. Klinket, Sluis.

Kamerdoek, zeker fijn linnen weefsel, genoemd naar de stad Kamerijk waar dit het eerst, en vroeger uitsluitend, vervaardigd werd; fr. *cambrai*, eng. *cambric* (Ndl. Wdb. 7, 1100). Russ. *kamerdúk*, *kamordúk*, volgens het Akad. Wdb. 4, 300: samoe tonkoe polotno (het allerfijnste linnen). Thans verouderd; het genoemde woordenboek geeft een bewijsplaats uit 1756.

Naast russ. *kamerdúk* uit ndl. *kamerdoek* komt eveneens oudtijds voor russ. *kamertúch* uit hd. *kammertuch*; de bewijsplaats in het Akad. Wdb. 4, 303 is eveneens uit de 18de eeuw, doch iets later (a°. 1795). Moderner is russ. *kémbrik* uit eng. *cambric*.

Kamizool – dial. (in Groningen) kamzool –, een kledingstuk als het tegenwoordige vest met of zonder mouwen, als mansdracht, ook als soldaten-, schippers- en zeemansdracht voorheen in zwang (Ndl. Wdb. 7, 1133). Russ. *kamzól*, zie Dal' 2, 202; Akad. Wdb. 4, 308; Ušakov 1, 1299.

Voor de verhouding *kamizool* : *kamzol* vergelijke men die van *kamilot* : *kamlot* (zie Kamelot).

Sedert het begin der 18de eeuw, zie Christiani 48 (a°. 1702) en Smirnov 129, die twee bewijsplaatsen geeft, een uit de Torg. Morsk. Ust. Tarif 6 van 1724: *kamzol* šelkovoi muškoi (een zijden mans*kamizool*) en een uit de Poln. Sobr. Zak. 5, n°. 2629: na každago čeloveka ... po *kamzolu* kraseninnomu (voor ieder man ... een blauwe geglansde linnen *kamizool*). Zie ook bij Opslag.

Daarnaast kan het woord ook ontleend zijn aan fr. *camisole* of hd. *kamisol* (Vasmer 1, 514) of dan misschien eerder nog aan ndd. *kamsol*, hoewel *kamzool* ook gewestelijk in 't ndl. voorkomt (zie boven). Het po. heeft *kamizelka*.

Kanaal, zowel in de betekenis van een kunstmatige (gegraven) of een natuurlijke waterweg (zeeengte) tot verbinding van wateren alsook in die van pijp of buis inzonderheid als waterleiding (Ndl. Wdb. 7, 1203 vlgg.). Russ. *kanál* (Akad. Wdb. 4, 337 vlg.).

Sedert de tijd van Peter de Grote. Het Lexikon van nieuwe woorden

(Smirnov 130, 372) heeft: *kanál* vodovažda, truba, otvod vodjanoj (waterleiding, buis, waterafvoer). Vgl. de russ.-ndl. woordenlijst in Sewel (a°. 1717): *kanal* prokop takže i truba vodjanaja radi vodjanago choda, proskok meždu dvuch mor ili ozer (doorgraving, eveneens ook waterbuis voor de waterloop, engte tussen twee zeeën of meren) ... *kanaal.* Smirnov 130 geeft bovendien het volgende citaat uit Šafirov 6: Koliko ... *kanalov* ili prokopov dlja soobščenija rek, ozer i mor' ... pri blagopolučnom Ego (Petra I) Gosudarstvovanii zdelano (Hoeveel *kanalen* of doorgravingen voor de verbinding van rivieren, meren en zeeën ... zijn er tijdens Zijn (Peters I) gelukkige Regering gemaakt). Vgl. Scheltema 4, 184: kanalen werden er aangelegd tot verbindtenis van de rivieren, waaronder het Ladoga-kanaal ... zeker het voornaamste is.

In deze water- en waterstaatkundige betekenissen zal russ. *kanál* wel aan ndl. *kanaal* zijn ontleend; in andere als daar zijn: kanaal in een orgel, in een kanon, in de anatomie en ook in overdrachtelijke zin kan het woord ook uit fr. *canal* of hd. *kanal* wezen.

Kanaster als naam van een bepaalde soort van uit Zuid-Amerika herkomstige tabak (Ndl. Wdb. 7, 1222). Russ. *kanáster*, volgens het Akad. Wdb. 4, 343: odin iz sortov kuritel'nago tabaku (een der soorten van rooktabak). Twee bewijsplaatsen volgen: een krantenbericht uit 1795: Prodaetsja kuritel'nyj tabak *Kanaster* (Men verkoopt rooktabak *Kanaster*) en een citaat uit een brief van Batjuškov aan Gnedič van 1817: Prišli mne *kanasteru* dva funta (Zend mij twee pond *kanaster*).

Reeds in Peters tijd als koopwaar bekend, zie b.v. Torg. Morsk. Ust. Tarif 15 (Smirnov 141): tabaku v ruljach *kenasteru*, ili krošenogo (tabak *kanaster* in rollen, of gesneden).

Ook de oorspronkelijke betekenis van het woord t.w. een van Spaans riet gevlochten korf waarin deze tabak wordt gepakt, verscheept en aangevoerd, is in het Russ. bekend, zie Akad. Wdb. 4, 343: tabačnaja korzina (tabakskorf).

Zie verder Knaster.

Kanefas – waarnaast kanifas (Ndl. Wdb. 7, 1245) –, zeker grof doek, waarvan scheepszeilen worden vervaardigd. Russ. *kanifás*, zie Zee- en Scheepst. 88. Reeds in de Torg. Morsk. Ust. Tarif 6 van 1724 (Smirnov 130).

In beide talen behalve als scheepsterm ook in ander gebruik t.w. voor een dichtgeweven stof, waarvan de schering uit linnen garens en de inslag uit katoen bestaat, zie b.v. Akad. Wdb. 4, 358 en Ušakov 1, 1304; ook gewestelijk bij I. T. Smirnov 66: pročnaja, l'njanaja ili bumažnaja starinnaja tkan'; polotno (duurzaam linnen of katoenen ouderwets weefsel; linnen). In dialecten ook met *t*-paragoge in de vorm *kanifást*, vgl. in Archangel *chljust* uit ndl. *kluis* (zie ald.).

De vorm *kanifas* is uitsluitend ndl.; het woord is dus niet ontleend aan hd. *kanevas* of fr. *canevas* (eng. *canvas*).

Merkwaardig is de verbastering russ. *kanifásblók* uit ndl. *kinnebaksblok* over de schakel russ. *kanibáksblók* uit ouder russ. *kinebaksblok*, dat in de 18de eeuw nog gebruikelijk was, zie Smirnov 143 (a°. 1720) en Akad. Wdb. 4, 811 (a°. 1765); in een lijst van scheepszaken a°. 1697–1698 *kenebak blok* (P. i B. Petra Vel. 1, 237). Ook deze verbastering wijst wel op ndl. oorsprong van het woord. Zie Zee- en Scheepst. 98.

Kans(biljet), mv. kans(biljetten), een biljet dat de houder kans geeft op zeker geldelijk voordeel; bepaaldelijk bekend als de naam voor de, in 1814 ingestelde loterijbrieven voor de jaarlijkse uitloting tot bepaling van de overgang van Uitgestelde tot Rentegevende Nederlandse Staatsschuld. In de eerste helft der 19de eeuw is dikwijls sprake van deze staatspapieren (Ndl. Wdb. 7, 1209 vlgg.). Russ. plur. *kancy*, bij Michel'son verklaard als: rod gollandskich gosudarstvennych bumag (een soort van Hollandse staatspapieren).

Kanthaak, de naam van een gereedschap van (scheeps)timmerlieden, dijkwerkers (poldergasten) enz., om zware balken enz. te kantelen of te verplaatsen, t.w. een essenhouten spaak, op enige afstand van het verdikte, met een ijzeren schoen beslagen ondereinde, voorzien van een beweegbare ijzeren haak die om of over de balk enz. heengrijpt en daar de vat op geeft, nodig om hem te kunnen overhalen (Ndl. Wdb. 7, 1370). Russ. *kantak*, volgens het Akad. Wdb. 4, 366: železnyj krjuk dlja peretaskivanija lesa ili dlja perevoračivanija breven pri ich osmotre (ijzeren haak om hout te verslepen of om balken te kantelen bij hun onderzoek). Als tweede betekenis wordt voor West-Rusland opgegeven: ostrokantnyj brus (scherpkantige balk).

Naast *kantak* vermeldt het woordenboek de vorm *kandak*, gebruikelijk o.a. in de omgeving van Petersburg en Novgorod; voor de verzachting van *t* in *d* na *n* vergelijke men de dialectische vormen *línda* en *lénda* van *línta* en *lénta* uit ndl. *lint* alsmede *vánda* van *vánta* uit ndl. *want* (zie die woorden). Te Petrozavodsk aan het Ladogameer in Olonec bezigt men volgens Kulikovskij de verkorte vorm *kant*, vgl. *vínkel'* (naast *víntel'*) uit ouder *vinkel'gak* uit ndl. *winkelhaak* (zie ald.).

Ontlening aan hd. *kanthaken*, zoals het Akad. Wdb. meent, is bij dit scheepstimmermanswoord op zichzelf al minder waarschijnlijk.

Kantoor, het vertrek waar een koopman zijn zaken bestuurt, bureau enz. Russ. *kontóra* (spr. *kantóra*), volgens Dal' 2, 388: mesto, zavedyvajuščee sčetnymi i chozjajstvennymi delami (plaats waar geldelijke en huishoudelijke zaken bestuurd worden), waaraan het Akad. Wdb. 4, 1882 toevoegt: nazvanie očen' različnych učrezdenij (benaming van zeer verschillende inrichtingen), b.v. *kontóra banka, teatra, žurnala* i t. p. (bankkantoor, schouwburgbureau, dagbladbureau enz.), *kontóra počtovaja, spravočnaja* i t. p. (postkantoor, inlichtingenbureau enz.). Oudtijds (nog

dialectisch) zeide men in het russ. ook *na kontóre*, overeenkomende met ndl. *op het kantoor*, terwijl men thans zegt *v kontóre* (in het kantoor). Gewestelijk wordt het woord nog meestal in de oude oorspronkelijke vorm *kantóra* geschreven, bepaaldelijk, zoals het Akad. Wdb. 4, 1883 opmerkt, in die dialecten die de *o* voor het accent als *o* en niet als *a* uitspreken, waaruit dus blijkt dat *kantóra* oorspronkelijker is dan *kontóra*.

Inderdaad is *kantóra* dan ook de vorm in Peters tijd, zie b.v. de volgende aanhaling uit het Duch. Regl. 26 van 1721 (Smirnov 156): Tolko by (učitelja) knig po keliam ne razbirali, no čli by onye v samoi bibliotečnoi *kantore* (de leraren moeten de boeken niet in de cellen meenemen, maar ze lezen in het bibliotheek*kantoor*). In de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) leest men: *kantor* pisčaja izba (schrijfkamer) ... *kantoor*.

In dialecten heeft het woord verschillende betekenissen gekregen. In Olonec te Kargopol' betekent *kantóra* volgens Kulikovskij: les, vyrublennyj dlja kompanii Onežkago lesnogo torga (hout, gehakt voor de compagnie van de Onegase houthandel), blijkbaar beheerde een bijzonder kantoor dit houthakken. In het goev. Tver' (I. T. Smirnov 66) beduidt *kantóra*: volostnoe upravlenie (bestuur ener dorpsgemeente); in Smolensk: kabak (kroeg).

Wegens de oorspronkelijke vorm *kantóra* is het minder waarschijnlijk, dat het woord aan hd. *kontor* (evenals ndl. *kantoor* uit fr. *comptoir*) ontleend is; evenmin behoeft men te denken aan po. *kántor*, zoals Preobraženskij 1, 347 meent, tenzij misschien in een enkel op zichzelf staand geval.

Kaper, een hoofddeksel voor vrouwen, bestaande in een het gehele hoofd omsluitende muts, waaraan een afhangende, brede, de nek, de schouders en gedeeltelijk ook de borst bedekkende strook enz. (Ndl. Wdb. 7, 1454). Russ. *káper*, *kápar* of *kápor*, volgens het Akad. Wdb. 4, 416: golovnoj ubor, kotoryj nadevajut ženščiny v cholodnoe vremja (hoofdtooi die de vrouwen opzetten bij koud weer) en volgens Dal' 2, 212: ženskaja steganaja šapka na vsju golovu, s zavjazkami (gestikte vrouwenmuts om het gehele hoofd, met banden). Het Akad. Wdb. 4, 386 geeft de verbindingen *nadet' kapar* (een *kaper* opzetten) en *nosit' kapar* (een *kaper* dragen), ontleend aan het Akad. Wdb. van 1792.

Het woord wordt in het russ. ook gebezigd voor een: golovnoj ubor dlja lošadej (hoofdtooi voor paarden). Als zodanig komt het b.v. voor bij L. N. Tolstoj in Anna Karenina: pojavljalis' novyja lošadi, v *kaporach* (er verschenen nieuwe paarden, in *kapers*) en in Voskresenie (Opstanding): konki, zaprjažennyja lošad'mi v belych *kaporach*, s torčaščimi v prorechach ušami (paardentrams, bespannen met paarden in witte *kapers*, met uit de openingen stekende oren). Deze betekenis wordt in het Ndl. Wdb. niet vermeld en schijnt in het russ. uit de eigenlijke te zijn voortgevloeid.

Er zijn over dit woord vele onjuiste gissingen ten beste gegeven, zie b.v. Vasmer 1, 521; ook de daar mogelijk geachte ontlening aan ital.

capparo, *capero* lijkt mij minder waarschijnlijk. Reeds Matzenauer 194 wees m.i. terecht op ndl. *kaper*.

Kaplaken, bij de koopvaardij: benaming voor zekere verhoging van de prijs van de vracht ten behoeve van de schipper (Ndl. Wdb. 7, 1507). Russ. *kaplák*, volgens het Akad. Wdb. 4, 409: plata škiperu korablja, sverch sleduemoj za provoz gruza (betaling aan de schipper van een vaartuig boven die voor het vervoer van de vracht). Het woord heeft in het russ. bovendien de betekenissen van: sljapa, šapka (hoed, muts) en: pokryška, obertka tovarov (bedekking, verpakking van waren), zie Akad. Wdb. 4, 409 en Dal' 2, 212. Bij Michel'son staat het nog in de vorm *kaplaken*.

Als zee- en scheepsterm eerder ontleend aan ndl. *kaplaken* dan aan hd. *kapplaken*. Voor de kortere vorm *kaplák* (adj. *kaplakóvyj* en *kapláčij*) vgl. russ. *škimušgár* uit ndl. *schiemansgaren*. Aan de. *kaplak(en)* of zw. *kaplake* behoeft dan ook evenmin gedacht te worden, tenzij de. *kaplak* misschien later enige invloed heeft uitgeoefend.

Kapoen, een gesneden haan (Ndl. Wdb. 7, 1510). Hieraan zou misschien ontleend kunnen zijn het in het Akad. Wdb. 4, 427 genoemde gewestelijke woord *kapúnka*, een deminutief, in het goev. Samara gebezigd voor een: kucaja, bezchvostnaja kurica (kip met stompe of ook wel zonder staart).

Vasmer 1, 524 denkt hier aan hd. *kapphuhn* (ook ndl. *kaphoen* door volksetymologie), mhd. *kappūn* (waaruit hd. *kapaun*), maar zoude ndl. *kapoen* dan niet eerder in aanmerking komen? Zo oud zal russ. dial. *kapúnka* wel niet zijn. Het russ. woord voor: kapoen luidt *kaplún* uit po. *kapl̃un*, *kapl̃ón*, dat zijn *l̃* mogelijk dankt aan een volksetymologische bijgedachte aan po. *kapl̃an* (priester, geestelijke); dit gaat terug op mhd. *kappūn* evenals čech. *kapoun* (Vasmer 1, 523).

Kappers, zo goed als uitsluitend in het mv.: de (nog gesloten) bloemknoppen van de kapperstruik, de in Zuid-Europa veelvuldig voorkomende heester Capparis spinosa L., om hun enigszins bittere en prikkelende smaak als specerij enz. gezocht (Ndl. Wdb. 7, 1541); vgl. De Bruyn 335b: De vrugt, die daer weeligh aan groeit (t.w. aan de terpentijnboom), en in ronde lichte groene knopjes bestaet, wort versch afgeplukt in pekel gezet, en gebruikt by gebraet, even als by ons de kappers. Russ. plur. *kápersy*, volgens het Akad. Wdb. 4, 396: cvetočnyja počki kustarnika Capparis L., zagotovlennyja v uksuse i soli i upotrebljaemyja v kačestve pripravy (de bloemknoppen van de heester Capparis L., toebereid in azijn en zout en gebruikt als specerij). De sing. russ. *kápers* wordt gebezigd voor de kapperstruik evenals oudtijds ndl. *kappers* (thans *kapper*, zie Ndl. Wdb. 7, 1541).

Voor Peters tijd kan men wijzen op de Torg. Morsk. Ust. Tarif 6 (Smirnov 132), waar men leest: *kapersov* pud (een poed *kappers*).

Naast *kápersy* komt voor (in een meer russ. vorm, vgl. bij Oester) *kápercy* en *káporcy*.

Andere talen komen hier niet in aanmerking, noch fr. *câpres (câpre)*, eng. *capers (caper)*, hd. *kapern (kaper)*, noch de. *kapers (kapers)*, zw. *kapris (kapris)*.

Het afgeleide adj. luidt *kápersovyj*, b.v. *kápersovyj* kust, kustarnik: kapperstruik.

Kardamom – naast kardamon, kardemom, kardemon –, de naam van een welbekende specerij uit Oost-Indië en omliggende landen (Ndl. Wdb. 7, 1602). Javaanse cardamom, bij De Haan, Priangan 3, 399 (a°. 1695). Als een gewoon geschenk der Nederlandse gezantschappen aan de tsaar van Moskovië o.a. vermeld door Witsen, Mosc. Ryse 65b (a°. 1665): Specerijen ... 1 baeltje met kardemon; en Klenk 78 (a°. 1675): Een Kasje met Kardemom. Russ. *kardamóm* (Akad. Wdb. 4, 479), *kardamón* (Dal' 2, 227; Ušakov 1, 1320), zowel voor de plant als de zaadkorrels Amomum cardamomum.

Reeds in de 17de eeuw aangetroffen bij Awwakum 220 (a°. 1672) in de vorm *kordomon*: prjamoj byl svjaščennik, ne iskal renskich ... i vodok ... i piva s *kordomonom* (hij was een echte priester, hij zocht geen rijnse wijnen ... en brandewijnen ... en bier met *kardamon*).

Zeer waarschijnlijk van ndl. oorsprong (zie boven); minder waarschijnlijk van hd. *kardamom* (Vasmer 1, 531), in het Deutsches Wtb. 5, 209 vermeld in de plur. *kardamomen*: ein gewürz; hetzelfde geldt van fr. *cardamone*, ital. *cardamome*, *cardamomo*.

Kardeel (1), hetzelfde als *kwardeel* of *kwarteel*: een traanvat. Russ. demin. *kardélka*, *kartélka*, in Archangel gebruikelijk. Zie Zee- en Scheepst. 90.

Niet van hd. *quartel*, *quarter*: flüssigkeitsmasz, zoals Vasmer 1, 536 gist.

Kardeel (2), scheepsterm: touw dienende tot het opbrengen of strijken van de onderraas. Russ. *kardél'* en *gardél'*, zie Zee- en Scheepst. 91. Dal' 1, 932 vermeldt een touw *gordél'*, gebezigd op Wolgabarken als toppenant; het zeil dat daarmede bestuurd wordt heet *gordélja* naar deze *gordéli*. Men zie naar aanleiding van deze betekenisovergangen Ts. v. Ndl. T. 30, 147.

Reeds in Peters tijd *kardel'*, zie Morsk. Ust. 875 (Smirnov 134).

Kardoes in de betekenis van: pakje of rolletje tabak (Ndl. Wdb. 7, 1610). Het verpakken der gekorven tabak in kleine pakjes of kardoezen, Bertram, Tabak 24. Russ. *kartúz*, in het Akad. Wdb. 4, 543 met de definities: bumažnyj svertok s tabakom dlja prodaži (papieren rolletje of pakje met tabak voor de verkoop) en: pačka tabaku v obertke za banderol'ju (pakje tabak in omslag onder kruisband). De eerste definitie dagtekent van 1792.

Voor de verscherping van ndl. *d* tot russ. *t* zie Zee- en Scheepst. 141. Ook in de bekende betekenis van: papieren vorm met buskruit gevuld voor het geschut is russ. *kartúz* uit ndl. *kardoes*, zie Zee- en Scheepst. 91 en voor Peters tijd Smirnov 136. Dus niet uit hd. *kartusche* of fr. *cartouche*. Ten slotte is *kartúz* het gewone russ. woord voor: pet geworden naast *furážka* (uit po. *furażerka*: soldatenmuts): uniformpet.

Karsaai – voorheen ook karsei, zie b.v. Kiliaen: Karseye. Panni genus, en nog thans in Antwerpen karzei (Corn.–Vervl.) –, een grove, gewoonlijk gekeperde, wollen stof (Ndl. Wdb. 7, 1669). Russ. *karazéja*, volgens Dal' 2, 222: reden'kaja i grubaja šerstjannaja tkan', s kosoj nitkoj, na podkladku pod sukno (dungeweven en grof wollen weefsel, met scheve draad, tot voering van laken). Het Akad. Wdb. 4, 445 haalt de definitie aan van het Akad. Wdb. van 1792: rod tkani iz gruboj šersti, s redkim utkom (soort weefsel van grove wol, met wijde inslag).

Een bewijsplaats uit Peters tijd vindt men in de Poln. Sobr. Zak. 5, n°. 3162 (Smirnov 134), waar men leest: Iz za morja i iz drugich kraev *karazei* nikomu ne vyvozit' (Vanuit overzeese en uit andere landen afkomstig *karsaai* mag niemand uitvoeren). Reeds in de 17de eeuw komt *karazijevo sukno* voor (Vasmer 1, 526).

Voor de vorm *karazéja* vergelijke men *bumazéja* uit ndl. *bommezij* (zie ald.).

In Archangel zegt men volgens Podvysockij 63 naast *karazéja* ook *karaséja* met de afl. *karazéjnik* naast *karaséjnik* voor een: sarafan iz karazei (vrouwenkleed van karsaai).

Aan hd. *kirsei*, *kirschei*; de. *kersei*, *kirsei*; zw. *kersing* behoeft niet gedacht te worden; evenmin aan het eng. grondwoord *kersey* (naar de plaatsnaam Kersey in Suffolk). Wel zou misschien po. *karazja* van enige invloed kunnen zijn geweest op de vorming van het russ. woord.

Keper, als weefsel, geweven stof: gekeperd weefsel, gekeperde stof d.w.z. met een keper geweven t.w. zodanig dat de draden van de inslag zich niet rechthoekig, maar schuins vertonen, in tegenstelling van effen (Ndl. Wdb. 4, 949 vlg. en 7, 2221 vlg.). Russ. *kíper* of *kípor*, volgens Dal' 2, 271: vsjakaja kipornaja tkan', v kotoroj utok idet naiskos', obrazuja neprjamuju rešotku (ieder gekeperd weefsel, waarin de inslag schuins gaat en een niet-effen weefsel vormt). In dezelfde betekenis het demin. *kíporka*, vgl. russ. *bumazéjka* naast *bumazéj* uit ndl. *bommezij* (zie ald.).

Voor de overgang van ndl. *e* in russ. *i* vgl. b.v. russ. *kip* uit ndl. *keep* (Zee- en Scheepst. 94).

Aan hd. *köper*, dat eveneens aan ndl. *keper* is ontleend, behoeft niet te worden gedacht en evenmin aan de. *kipper* of zw. *kypert*.

Kervel, moes of toekruid Anthriscus Cerefolium Hoffm. Russ. *kérvel'*.

De. en zw. *kørvel* komen niet in aanmerking.

Naast russ. *kérvel'* uit ndl. *kervel* bestaat ook russ. *kérbel'* uit hd. *kerbel*, dat eveneens in po. *kerbel* is overgegaan.

Kiellichter, scheepsterm: platboomd vaartuig, dienende in de havens tot velerlei gebruik, inzonderheid om een schip te kielen, waar men geen vaste kielkade heeft. Russ. *kiléktor*, zie Zee- en Scheepst. 96. Bij Lukaševič 29: *killektor*.

In de 18de eeuw nog in de vorm *kil'lichter*, zie Poln. Sobr. Zak. van 1784, n°. 15932 (Akad. Wdb. 4, 807): za naem ... *kil'lichtera* [1]), krana dlja postavlenija mašt (voor het huren ... van een *kiellichter*, van een kraan om masten te plaatsen).

Kim, scheepsterm: de plaats der eerste ronding, de opwaartse ronding, het opwaarts geronde deel van de scheepswand, tussen het vlak en de boorden (Ndl. Wdb. 7, 2939). Russ. *kíma*, volgens het Akad. Wdb. 4, 808: zakruglennaja po kokoram (špangoutam) čast' sudna meždu dniščem i bokom (gerond gedeelte van een schip langs de spanten tussen bodem en zijde). Gewestelijk in het goev. Olonec volgens een aantekening van admiraal Veselago.

In het goev. Petersburg heeft de plur. *kímy* een enigszins andere betekenis t.w. die van: nastilka v barkaze bol'šogo razmera meždu paluboju i podtovarnikom, na 2½ djujma tolščiny, iz dosok, naložennych bez bimsov, prjamo na špangouty (vloer in een barkas van grote afmeting tussen dek en onderlaag op de bodem, van 2½ duim dikte, bestaande uit planken, die zonder dwarsbalken rechtstreeks op de spanthouten zijn gelegd).

Kimweger, scheepsterm: naam voor de wegers, aangebracht tegen de binnenzijde der spanten op de vergaring der wrangen en oplangers (Ndl. Wdb. 7, 2946). Russ. *kimvégers* uit de ndl. plur. *kimwegers*, zie meer van dergelijke gevallen Zee- en Scheepst. 110 noot. Sedert lang verouderd. Het Akad. Wdb. 4, 809 geeft een bewijsplaats uit de Poln. Sobr. Zak. van 1746, n°. 9301: Vnutri ž klast' (na volžskich sudach) po dva *kimvegersa* (Binnenin (op Wolgavaartuigen) telkens twee *kimwegers* leggen). Zie ook Smirnov 142.

Naar een aantekening van admiraal Veselago spreekt men in het goev. Olonec nog van *kimvégernije brus'ja* d.i. kimwegerse balken: pokladyvajutsja po kimam v bokach sudna (worden langs de kimmen in de zijden van het vaartuig gelegd).

Kink – daarnaast ook wel king –, scheepsterm: een valse draai of slag in een kabel (Ndl. Wdb. 7, 3088). Een draey of kink dat in het kabel door 't zwaaien van 't schip komt, Witsen 492a. Kink, een draai, kreuk,

---

[1]) Er staat verkeerdelijk *kil'richtera*.

of slag: . . . daar is een kink in de kaabel, dat is, eigendlijk, het kaabeltouw heeft een draai, en wil niet wel schieten: maar oneigendlijk beteekend het: daar is wat onklaar, Winsch. 106. Wat kingh comt hier nu in de kabel, De Brune, Spreeckw. 464 (a°. 1636). Russ. *kén'ga*, volgens het Akad. Wdb. 4, 749: rod petli (zavertka), kakija obrazujutsja na verevke pri eja kručenii; kolyška (soort lus (draai), die in een touw worden gevormd bij het winden; kronkel. (Ook bij Schulz 98: Coque . . . *Ken'ga*, Kolyška (kronkel).

Voor de *e* in russ. *kén'ga* uit ndl. *king* of *kink* vgl. b.v. russ. *splésen'* uit ndl. *splitsing* (Zee- en Scheepst. 193) en voor de uitgang b.v. russ. *stén'ga* uit ndl. *steng* (Zee- en Scheepst. 201).

Het woord komt ook in de andere germ. talen voor (ndd. *kinke, kink*; de. *kinke, kink*; zw. *kinka, kink*; noorw. dial *kink*; eng. *kink, kinch, chink*), doch is in het russ. wel aan het ndl. ontleend.

Kits, de naam van een zeeschip met één dek en twee masten, gebezigd als adviesvaartuig of om jacht op andere schepen te maken; thans alleen nog als historische term (Ndl. Wdb. 7, 3177). Kits, een Engels Galjoot, Winsch. 107 (de eng. naam luidt *ketch*, vanwaar russ. *keč* bij Šiškov en Vachtin). Russ. *kits* of *kitc*, perevoznoe sudno ili dvuchmačtovaja jachta (transportvaartuig of tweemastjacht). Slechts bij Michel'son en thans verouderd.

Kling – daarnaast ook wel klink –, een lang, smal en dun stuk metaal (staal) dat aan één of meer zijden snijdend is, en dat het voornaamste gedeelte is van een zwaard, een degen, een sabel enz. (Ndl. Wdb. 7, 4073). Russ. *klinók* (gen. *klinká*) en daarnaast ook wel *klínok* (gen. *klínka*), volgens het Akad. Wdb. 4, 1035: stal'naja čast' cholodnago, režuščago orudija i noža (stalen deel van een koud, snijdend wapen en van een mes). Bij Ušakov 1, 1375 vindt men als voorbeelden: Damasskij *klinok* (een Damascener *kling*); *klinok* sabli (de *kling* van een sabel).

Het eerst aangewezen in de gen. plur. *klinkov* bij Šeremetev (a°. 1704) (Christiani 37). Zie ook P. i B. Petra Vel. 4, 44 (a°. 1706): 4240 palašnych *klinkov* . . . 8640 špažnych *klinkov* (4240 ruitersabel*klingen* . . . 8640 degen-*klingen*).

In de russ. woordenboeken ten onrechte verklaard uit hd. *klinge*. Terecht wijst ook Vasmer 1, 570 op ndl. *kling*, waarbij Matzenauer dacht aan mogelijke invloed van het russ. demin. *klinók* van *klin*: wig. Men zou hier echter eerder kunnen denken aan de ndl. vorm *klink*.

Klinker, benaming voor zekere soorten van baksteen, die zich door zeer grote hardheid kenmerken (Ndl. Wdb. 7, 4120). Russ. *klínker*, volgens het Akad. Wdb. 4, 1033: očen' krepkij blestjaščij, soveršenno splavivšijsja kirpič (zeer sterke glanzende, volkomen samengesmolten baksteen).

Reeds in de Torg. Morsk. Ust. Tarif 7 van 1724 (Smirnov 143) leest men: Kirpič *klinkery* (Baksteen *klinkers*). Een latere plaats uit de 18de

eeuw geeft het Akad. Wdb. uit de Poln. Sobr. Zak. van 1765, n°. 12518: S piva i pročich vsjakich napitkov, takže i s čerepicy i *klinkerov* ... pošliny sbiralis' (Van bier en alle overige dranken, eveneens ook van dakpannen en *klinkers* ... werden tolrechten geheven).

Het woord is vermoedelijk oorspronkelijk aan het ndl. ontleend als de naam van een echt ndl. voortbrengsel, vgl. de eng. benaming *dutch clinker*, terwijl de Spanjaarden spreken van *ladrillo olandés*. Men zie ook Scheltema 4, 176: De huizen te Petersburg werden opgebouwd en gedekt uit eigene steen- en pannebakkerijen. De balken werden aldaar op wind en watermolens gezaagd. Het is evenwel mogelijk dat het woord later (b.v. in moderne technische werken) opnieuw ontleend is aan hd. *klinker*, dat eveneens uit het ndl. komt.

Klinket, kleine valdeur of optrekbare schuif in een sluisdeur (Ndl. Wdb. 7, 4129). Russ. *klinkét*, waarbij het Akad. Wdb. 4, 1033 de volgende aanhaling geeft uit de Morsk. Sborn. van 1863: *Klinkety* – zastavki šljuznich vorot (*Klinketten* – valdeurtjes der sluisdeuren) met het voorbeeld: zatvorit' *klinkety* (de *klinketten* sluiten). Alsmede een citaat uit een te Vologda verschenen courant van 1848: Kogda my podechali k *šljuzu*, to načali ravnjat' vodu, t.e. podnjali *klinkety* i vpustili ee v *kameru* (Toen wij bij de *sluis* kwamen, begon men het water gelijk te maken d.i. men trok de *klinketten* op en liet het in de *kamer*).

Ook als scheepsterm is het woord in het russ. gebruikelijk. Vachtin 115 geeft de volgende definitie: zadvižnoj klapan; služit dlja perepuskanija vody v trjume iz odnogo otdelenija v drugoe (voorschuifbare klep; dient om water in het ruim over te laten lopen van de ene afdeling in de andere).

Het woord *klinket* (mnl. *clinket* uit ofr. *clencquet*) is uitsluitend ndl. en wordt in geen andere taal aangetroffen.

Kluis, scheepsterm: gat in de boeg voor het kabeltouw of de ankerketting. Russ. *kljuz* met *z* uit de ndl. plur. *kluizen*, russ. *kljuzy*. In Archangel zijn de volgende bijvormen met *s* in zwang: *chljus*, *chljus'*, *chljust* (Podvysockij). Zie Zee- en Scheepst. 101. Bij Dal' 4, 1188 vindt men bovendien nog een vorm *chlëz* (spr. *chl'oz*) vermeld als gebruikelijk op de Kaspische zee met de verklaring: dyra v nosu sudna dlja jakornago kanata (gat in de boeg van een vaartuig voor het ankertouw).

Knaster, samengetrokken uit Kanaster (zie ald.). Russ. *knáster*, in het Akad. Wdb. 4, 1159: odin iz sortov kuritel'nago tabaku (een der soorten van rooktabak) met o.a. een citaat uit de gedenkschriften van Bolotov 2, 205 (1736–1833): Prikazyval gosudar' vsjudu, kuda ni poedet, vozit' s soboju ... množestro kartuzov s *knasterom* i drugimi tabakami (De keizer gelastte overal waar hij reisde met zich mee te voeren ... een menigte pakjes met *knaster* en andere tabakken). In de vorm *knastr* heeft het woord daar de meer oorspronkelijke betekenis van: tabačnaja korzina (tabakskorf).

Ndl. *kanaster* is ontleend aan sp. *canastro* (korf) en de samengetrokken vorm ndl. *knaster* is overgenomen in hd. *knaster*, de., zw. *knaster* (Frank–v. Wijk 323; v. Haeringen, Suppl. 88). Russ. *kanáster* zowel als *knáster* zijn dan ook hoogstwaarschijnlijk oorspronkelijk aan het ndl. ontleend, al blijft daarnaast een latere ontlening uit hd. *knaster* mogelijk, vgl. de volgende aanhaling uit Turgenev, Faust cap. 6: Nemec dostal trubku, zakuril svoj *knaster* (De Duitser kreeg zijn pijp, begon zijn *knaster* te roken).

Vgl. voor andere ndl. woorden uit de tabakshandel of -nijverheid Amersfoort, Kardoes, Rol (4).

Koffie, als koopwaar en als drank, Russ. *kófij*, volgens het Akad. Wdb. 4, 2496 verouderd en gewestelijk naast het gewone *kófej* en *kófe*, die aan eng. *coffee* of aan het in de 17de en 18de eeuw ook in Duitsland voorkomende *coffee*, *koffee* (nog thans verouderd en gewestelijk, zie Deutsches Wtb. 5, 21) ontleend kunnen zijn. De vorm *kófij* wordt in het Akad. Wdb. gestaafd door bewijsplaatsen uit geschriften van Sumarokov (1718–1777) tot Tsjechov (1860–1904), waaronder uit de werken van Radiščev, Gogol' en Gončarov; ook Puškin heeft het zo gebruikt (Preobraženskij) alsmede Leskov.

Ook de oudste bewijsplaats uit Peters tijd bij Smirnov 164 uit de Torg. Morsk. Ustav Tarif 5 van 1724 heeft *kofij*.

Wel terecht wijst Preobraženskij 1, 372 hier op ndl. *koffie*, zie ook Vasmer 1, 647.

Koker, bepaaldelijk in de zin van kardoeskoker. Russ. *kókor*, zie Zee- en Scheepst. 91–92. Behalve de gewone vorm *kókor* (4, 1406) geeft het Akad. Wdb. ook de vorm *kóker* (4, 1391). Een afl. ald. is *kókornik*, prisluga pri artillerijskom kokore (een der manschappen die de kardoeskoker bij de (scheeps)artillerie bedient) (a°. 1893).

Kokos, benaming zowel voor de kokospalm als voor de kokosnoot. Russ. *kokós*, eveneens voor boom en vrucht. Zo b.v. bij Gončarov: *Kokosov* zdes' ja ne vidal. Pal'm drugogo roda videl mnogo (*Kokossen* zag ik hier niet. Palmen van andere soort zag ik veel) en Stanjukovič, Koršun 181: vidom vysokich, strojnych ... pal'm ... s gromadnymi *kokosami* na verchu (door het gezicht der hoge, slanke ... palmen ... met de kolossale *kokossen* in hun kruin (te Batavia)).

In de 18de eeuw sprak men nog *kókos* (zie Akad. Wdb. 4, 1408) en reeds in Peters tijd is het afgeleide adj. *kokosnyj* aangetroffen in de verbinding *kokosnye* orechi : kokosnoten (Smirnov 145).

Vermoedelijk niet ontleend aan po. *kokos* (Smirnov 145) of aan hd. *kokos* (Vasmer 1, 594).

Kombuis, scheepsterm: de keuken op een schip. Russ. *kámbúz*, ook

kámbús en in de Kaspische zee *kónfuz*, zie Zee- en Scheepst. 106. Het Akad. Wdb. 4, 378 vermeldt voor Astrakan nog de vorm *kanfuz*.

In een lijst van scheepsonderdelen uit de jaren 1697–1698 leest men *kambjuis* en *kombois* (P. i B. Petra Vel. 1, 235 en 237); de laatste vorm vindt men ook in de Morsk. Ust. 831 van 1720 (Smirnov 127): Bolšoi kotel s kranami v *komboise* (Een grote ketel met kranen in de *kombuis*). Deze *oi* uit *ui* wijst op de dialectische Noord-Hollandse uitspraak, vgl. Boekenoogen XIV.

Komfoor, soms ook konfoor, toestel om de inhoud van een daarop geplaatst vat (trekpot, kom, schaal enz.) warm te houden (Ndl. Wdb. 7, 5206 vlg.). Russ. *komfórka, konfórka, kamfórka, kanfórka*, volgens Dal' 2, 204: snarjad dlja varki čegolibo bez peči, v komnatach; žarovnja, ... masljanaja ili spirtovaja lampočka s tagančikom, dlja varki kofe i pr. (toestel om iets te koken zonder oven, in de kamer; komfoor, ... olie- of spirituslampje met treeft, om koffie te koken enz.). En vervolgens: čast' samovara, nadevajemaja na trubu, dlja postanovki čajnika (deel van een samovar, dat op de pijp wordt gezet, om de theepot op te plaatsen); vgl. bij Michel'son: rod nizkoj trubki s otverstijami po bokam, kotoraja nastavljaetsja na samovar (soort van laag pijpje met openingen aan de kanten, dat op de samovar wordt gezet). Het Akad. Wdb. 4, 1914 geeft dan nog als derde betekenis: krugloe otverstie v kuchonnoj plite, kuda stavjatsja kastrjuli, dlja togo čtoby one nachodilis' neposredstvenno nad ognem; otdušina (ronde opening in een fornuis, waarop de pannen worden geplaatst, opdat zij onmiddellijk op het vuur staan; vuurgat).

Het woord *kom-, kon-, kam-, kanfórka* is eigenlijk een deminutivum (vgl. ndl. *komfoorke, komfoortje*) van *kom-, kon-, kam-, kanfór* (uit ndl. *komfoor*), dat thans verouderd is, maar in de 18de eeuw nog voorkwam, zie enkele bewijsplaatsen uit 1763 en 1770 in het Akad. Wdb. 4, 1914, waar men ook een citaat aantreft uit de gedenkschriften van Porošin, de leermeester van de latere keizer Paul: Ego Prevoschoditel'stvo Nikita Ivanovič prikazal postavit' pered sebja *kanfor* (Zijne Excellentie Nikita Ivanovič gaf last een *komfoor* voor hem te plaatsen).

Van deze oorspr. vorm is afgeleid het gewestelijk nog voorkomende subst. *kom-, kon-, kam-, kanfórnik* in de betekenis: kryška na samovarnuju trubu (deksel voor de pijp van een samovar) alsmede het adj. *kom-, kon-, kam-,kanfórovyj*, b.v. *kanfórovaja* lampa: lamp met een ballon of kap, eig. met een deksel of komfoor.

Het bij *komfórka* enz. behorende adj. luidt *kom-, kon-, kam-, kanfóročnij*.

Kommeke – evenals *kommetje* deminutieve vorm van *kom*, vgl. Kiliaen: Kommeken. Vasculum, alueolus, catillus, catillum – in de bijzondere betekenis van: theekopje zonder schotel. Zie b.v. de volgende aanhaling uit 1791 in het Gedenkb. v. h. honderdj. best. d. Herst. Ev. Luth. Gem. te Amsterdam 96, waar sprake is van een volledig: Thee-servies van

Trekpot, Melkkan, Suikerpot, Spoelkom en agttien kommetjes. Vgl. ook de in Westfriesland gebruikelijke verbinding kom en bak voor: kop en schotel (Ndl. Wdb. 7, 5165). Russ. dial. *kúmka*, volgens Dal' 2, 559: čajnaja čaška (po sebe, bez bludca) (theekopje (op zichzelf, zonder schoteltje)). Als zodanig bekend in Archangel, Novgorod en Tver'. In Archangel is het volgens Podvysockij zelfs in gebruik in het gebied achter de Petsjora voor een: upotrebljaemaja Zyrjanami dlja pit'ja vodki čajnaja čaška (door de Syrjenen gebezigd theekopje om brandewijn uit te drinken). De tweede betekenis, die Dal' geeft, is die van: poloskatel'naja čaška (spoelkommetje).

Wegens de zeer speciale ndl. betekenis van: theekopje (zonder schoteltje) is het minder waarschijnlijk dat russ. *kúmka* ontleend is aan hd. of ndd. *kumme*, *kumm* (: ein rundes tiefes gefäsz, Deutsches Wtb. 5, 2588), de. *kumme* of zw. *kum* zoals men tot nu toe meende (Dal' 2, 559; Grot 1, 575; Miklosich 147; Vasmer 1, 693); hoogstens zou men dit misschien voor de tweede betekenis: spoelkom kunnen doen, ofschoon het toch wel hetzelfde woord zal zijn. Voor russ. *u* uit nedl. *o* voor *m* vgl. russ. *dumkrat* uit ndl. *dommekracht* (zie ald.).

Konvooi, gewapend geleide, zowel ter zee als te land (Ndl. Wdb. 7, 5315). Russ. *konvój*. Voor de betekenis ter zee zie men Zee- en Scheepst. 108; voor de betekenis te land onderscheidt het Akad. Wdb. 4, 1784: voennyj otrjad dlja ochrany kogo-libo v puti, ili že dlja česti; voennoe prikrytie ili otrjad telochranitelej (militaire afdeling om iemand onderweg te beschermen, of ook wel als eerbewijs; militaire beveiliging of afdeling lijfwachten) en: vooružennaja straža, soprovoždajuščaja arestantov i plennych v puti (gewapende wacht ter begeleiding van arrestanten en krijgsgevangenen onderweg).

Inzonderheid in de laatste betekenis is het woord gewestelijk in de volksmond verbasterd tot *kombój* (Irkoetsk), *kambój* (Noord-Rusland: Barsov) en *kanbój* (Brjansk: Tichanov 50). In Kursk (Chalanskij 367) heeft het laatste de betekenis gekregen van: šum, gvalt, skandal (lawaai, alarm, schandaal), een niet onbegrijpelijke begripsovergang bij dit politiewoord, welks verbastering bovendien schijnt te zijn veroorzaakt door volksetymologische bijgedachte aan russ. *boj* (strijd, gevecht). Dergelijke betekenissen hebben ook de dialectische vormen *konbój* en *konobój* (Akad. Wdb. 4, 1780 en 1843), die eveneens voor Archangel door Podvysockij worden vermeld met de afgeleide ww. *konbóit'sja*, *konebóit'sja*: šumet', kričat', ssorit'sja (lawaai maken, schreeuwen, ruzie maken) alsmede *konobóit'sja*: userdno, usidčivo trudit'sja nad čem libo (ijverig en volhardend met iets bezig zijn).

Het woord is in het russ. aangetroffen sedert 1703 (Christiani 36). In het Lexikon van nieuwe woorden leest men: *kamvój* provožatye ljudi (begeleidende mensen, begeleiders). Dezelfde vorm treft men aan in de Kniga o eksercicii van 1715 (Obn.–Barch. 168): takožde chodit on (kapitan)

dlja *kamvoju* (ook gaat hij (de kapitein) voor *konvooi*). Ten slotte in de Morsk. Ust. 198 van 1720 (Smirnov 152): Tot, kotoromu korabli torgovye, ili inye kakie vručeny dlja *komvoju*, dolžen postupat' po dannoi emu instrukcii (Degene, aan wie koopvaardijschepen of andere voor *konvooi* zijn toevertrouwd, moet handelen naar de hem gegeven instructie).

Niet ontleend aan fr. *convoi* of ital. *convoglio*; ontlening aan po. *konwoj*, zoals Christiani 36 meent, is voor dit niet in de laatste plaats maritieme woord hoogst onwaarschijnlijk.

Korint – oudtijds naast korent voor het tegenwoordige krent –, benaming voor de (in de handel gedroogd voorkomende) rode of blauwe bessen zonder pitten van een verscheidenheid van de gewone wijnstok (vitis vinifera apyrena of corinthiaca) die uit Griekenland, aanvankelijk uit Corinthe, worden ingevoerd (Ndl. Wdb. 8, 162). Russ. *korínka*, dat zowel: krent als collectief: krenten betekent. Onder de citaten in het Akad. Wdb. 4, 2096 is het oudste van Ščerbatov (1733–1790): Desert ich takoj že prostoty byl: ... izjum, *korinka*, vinnyja jagody ... (Hun dessert was even eenvoudig: ... rozijnen, krenten, gedroogde vijgen...).

In de russ. woordenboeken wordt het woord uit hd. *korinthe* verklaard; Vasmer 1, 627 wijst daarnaast op ndl. *corente*, de vorm *korint* staat nog dichter bij het russ. woord. Onder de geschenken der Nederlantse gezanten aan russ. goeverneurs komt ook dit overzeese product uit de Levant voor, zie b.v. Klenk 38 (a°. 1675): Een schuttel met Korinten.

Kort als eerste bestanddeel in namen van wapens als daar zijn *kort geweer* (Ndl. Wdb. 7, 5693 en 5720 alsmede 4, 2021); *kortelas*: kort tweesnijdend zwaard, grote dolk (Ndl. Wdb. 7, 5729) en *kortjan*: benaming voor een matrozenmes, bepaaldelijk als wapen (voorheen gewoonlijk in een leeren schede gedragen) (Ndl. Wdb. 7, 5741). Een dergelijke betekenis als het laatstgenoemde zeemanswoord heeft russ. *kórtik*, volgens het Akad. Wdb. 4, 2256 naar Vachtin 132: ručnoe oružie, nosimoe vsemi oficerami flota i korpusov, a takže činovnikami morskogo vedomstva pri sjurtuke; rod kinžala (handwapen, gedragen door alle officieren van de vloot en van de corpsen, en eveneens door de ambtenaren van het departement van marine bij hun overjas; soort van dolk). De fr. en eng. vertaling van *kórtik* bij Vachtin luidt: un poignard. Dirk.

Onder de citaten in het Akad. Wdb. zijn er enkele nog uit de 18de eeuw. Vulgair wordt het woord in Kazan gebruikt voor: membrum virile.

Russ. *kórtik* is een deminutiefformatie van *kort* en dit zou uit ndl. *kort* kunnen zijn als eerste bestanddeel in namen van wapens als bovengenoemd, waarvan wegens de betekenis als zeemanswoord *kortjan* dan het meest in aanmerking zou komen. Voor de verkorting van het ndl. woord in het russ. vergelijke men russ. *vinkel'* uit ndl. *winkelhaak*, russ. *kant* uit ndl. *kanthaak* (zie die woorden) of russ. *bucht* uit ndl. *boeganker* (Zee- en Scheepst. 36). Dat de Russen al in Peters tijd het ndl. woord *kort* kenden, kan blijken uit de volgende aanhaling uit Kurakin 1, 112 (Smirnov 164):

(Monachi) chodjat vse v belom plat'e vel'mi *korten'* ((De monniken) gaan allen in witten klederen zeer *korten*).

Alle andere pogingen om *kórtik*, dat alleen in het russ. voorkomt, te verklaren, hebben tot dusverre schipbreuk geleden. Noch ital. dial. *cortello*, ital. *coltello*, noch oostelijke herkomst uit de familie van russ. *korda*: kort zwaard zijn overtuigend; zie de verschillende etymologieën bij Vasmer 1, 635.

Kraal, mv. kralen – verkorte bijvorm van koraal, mv. koralen –, benaming voor min of meer rond geslepen stukjes koraal, bestemd om (gewoonlijk tot een snoer aaneengeregen) als sieraad gedragen te worden; bij uitbreiding ook voor dergelijke voorwerpen van een andere stof (Ndl. Wdb. 8, 19). Russ. plur. *králi* en *kralí*. Het woord is slechts gewestelijk bekend in het goev. Smolensk en in Wit-Rusland. Als betekenis geven de woordenboeken: korally, busy, stekljarus ili biser, kotorym ukrašajut šeju krest'janki; ožerel'je, monisto (koralen, glasparels of onechte parels, waarmee de boerinnen haar hals versieren; halssnoer), zie Dal' 2, 473; Akad. Wdb. 4, 2607 alsmede Nosovič 251. De laatste vermeldt ook de sing. *králja* voor een enkele *kraal* met de deminutieve vormen *král'ka* en *králička*: kraaltje.

Slechts het ndl. kent (reeds sedert de middeleeuwen: mnl. *crael* naast *corael*) de vorm met uitstoting van de voortonige vocaal (zie andere voorbeelden van dit verschijnsel in het ndl. Franck–v. Wijk 342). Daarom lijkt ontlening aan een andere Westeuropese taal hier minder waarschijnlijk (Vasmer 1, 654: vielleicht über po. *koral*, pl. *korale* aus nhd. *koralle*), al is de weg, waarlangs het woord ontleend is, onbekend. In dit verband worde hier nog gewezen op de ndl. dial. vorm *kralie* (Franck–v. Wijk 342).

Kraan (1) als hefwerktuig. Russ. *kran*, zie Zee- en Scheepst. 110.

Een bewijsplaats uit de 18de eeuw vindt men in de Poln. Sobr. Zak. van 1784, n°. 15932 (Akad. Wdb. 4, 2617): za naem ... *krana* dlja postavlenija mašt (voor het huren ... van een *kraan* om masten te plaatsen). Zie ook Šiškov (a°. 1795): *Krany*. Sheers for masting of ships. Machine á mâter.

Het woord is in deze betekenis niet aan hd. *krahn* ontleend zoals Ušakov 1, 1496 meent.

Kraan (2) in de zin van: tap met sleutel. De craen vant water-vat, Linschoten 164. Russ. *kran*, zie Zee- en Scheepst. 111.

Sedert Peters tijd, zie Morsk. Ust. 831 van 1720 (Smirnov 127): Bolšoi kotel s *kranami* v komboise (Een grote ketel met *kranen* in de kombuis). Een latere bewijsplaats uit de 18de eeuw vindt men in de Zapiski van Bolotov 1, 109 (Akad. Wdb. 4, 2616): Kogda mog ja imet' kotel s *kranami* vokrug, takoj, čtob iz každago *krana* tekla mne iz nego raznaja kraska (Als ik een ketel kon hebben met *kranen* rondom, zo een, dat uit iedere *kraan* mij daaruit een verschillende verwkleur stroomde).

In tal van dialecten bezigt men een vorm met *t*-paragoge: *krant* (Akad. Wdb. 4, 2616), b.v. *kránta* net v samovare (er is geen *kraan* in de samovar). In het goev. Tver' zegt men: *v krantú* voor *v kráne* (in de kraan). Ook het Witrussisch heeft *krant* (Nosovič 251): *krant* mednyj otpajavsja (de koperen *kraan* is losgegaan). Met deze vorm *krant* uit ndl. *kraan* vergelijke men russ. *legvant* uit ndl. *leguaan* (zie Zee- en Scheepst. 120).

Nederlandse oorsprong is waarschijnlijker dan Nederduitse, het hd. heeft *hahn* (vgl. eng. *cock*).

Kraanbalk, scheepsterm: benaming voor ieder der beide aan weerszijden van de boeg uitstekende houten, dienende om het anker te lichten als het met de ankerketting tot onder de kluis is gewonden. Russ. *kránbalk, krámbalk, kránbalka, krámbalka, kránbala, krámbala, kránbal, krámbal, krámbol* en in Archangel (Podvysockij) *krámpal*, zie Zee- en Scheepst. 111. Aan deze tien verschillende vormen kan er hier nog een worden toegevoegd: naast *krámbala* en *krámbol* komt nl. ook *krambola* voor. In twee verhalen van schipbreuken uit het midden der 19de eeuw, te vinden bij Stanjukovič 4, 351 en 375 leest men: ot levoj *kramboly* do kolokola ... stolpilos' čelovek do soroka (van de linker *kraanbalk* tot aan de klok ... hadden zich tot veertig mensen samengepakt) en: Zablagovremenno sbrošeny byli s *krambol* jakorja (Bijtijds waren van de *kraanbalken* de ankers geworpen).

Reeds in een lijst van scheepsdelen uit de jaren 1697–1698, door Peter eigenhandig geschreven (P. i B. Petra Vel. 1, 235), leest men: *kram balak*. Šiškov (a°. 1795) heeft *kranbalka*.

Krab, het bekende schaaldier Cancer of Dekapoda brachyura. Russ. *krab*. Een bewijsplaats bij Gončarov 5, 388: Meždu kamen'jami polzaet bezčislennoe množestvo ... *krabov*, točno paukov, i nasekomych (tussen de stenen kruipt een ontelbare menigte ... *krabben*, als spinnen, en insecten).

Aan hd. *krabbe*, de. *krabbe*, zw. *krabba*, fr. *crabe*, eng. *crab* behoeft niet te worden gedacht; in sommige wetenschappelijke werken vindt men volgens het Akad. Wdb. 4, 2576 de onrussische spelling *krabb*, die misschien uitgaat van de onjuiste mening dat het woord aan hd. *krabbe* is ontleend.

Krap, de beste soort van mee of mede, verkregen door het tot poeder stampen of malen van de hartespil der wortelstokken van Rubia tinctorum; ook voor de plant zelf (Ndl. Wdb. 8, 110). Russ. *krap*, volgens het Akad. Wdb. 4, 2626: marena tertaja; upotrebljaetsja v krasil'nom dele (gestampte krap; wordt gebruikt in de ververij); en ook voor: rastenie Rubia tinctorum (het gewas Rubia tinctorum). Vgl. Dal' 2, 475: Rastenie brusk, marena, Rubia tinctorum, koego koren' idet na aluju krasku (het gewas krap,Rubia tinctorum, welks wortel tot rode verf wordt bereid).

Het Akad. Wdb. geeft ook bewijsplaatsen in beide betekenissen uit de 18de eeuw. In de eerste betekenis uit de Poln. Sobr. Zak. van 1757, n°. 10761: O predostavlenii kupcam Protopopovu u Grjaznovskomu torgovat'

krapom i o vospreščenii drugim v prodolženie 20 let zavodit' *krapovyja* fabriki (Over de vergunning aan de kooplieden Protopopov en Grjaznovskij om in *krap* te handelen en over het verbod aan anderen om in de loop van 20 jaar *krap*fabrieken op te richten). In de tweede betekenis uit de gedenkschriften van Bolotov (1738–1833) 3, 1033: V sadach u sebja zavodil ja *krap* i sparžu (In mijn tuinen teelde ik *krap* en asperge).

Ontlening aan hd. *krapp* (de. *krap*, zw. *krapp*) is minder waarschijnlijk, al is het mogelijk, dat het woord later blijkens een schrijfwijze *krapp* onder invloed van het Duits is gekomen, vgl. iets dergelijks bij Krab. Men zie nog Scheltema 4, 164: Op de teelt van min belangrijke vruchten voor de verwerijen, als krap, weede, enz. heeft zeker de koophandel met de Nederlanders insgelijks invloed gehad.

Krent, zie Korint.

Kruisappel, een soort van appel, genoemd in het Ndl. Wdb. 2, 557 en zie vooral J. H. Knoop, Pomologia (Leeuwarden 1758) 17, waar men van deze appel een afbeelding en uitvoerige beschrijving vindt. Ongetwijfeld is het bij Dal' 2, 515 met een vraagteken voorziene Russ. *kružapel'* hieraan ontleend; de verklaring luidt: poroda pročnych jablok, ploskich, repkoju (een soort van harde, platte appelen, gelijkend op een knol). Bij Dal' 4, 226 vindt men ook nog een merkwaardig verbasterde bijvorm van *kružapel'* nl. *skryžapel'*, verklaard met: razbor jablok (soort van appelen).

Kwitantie, verklaring dat iemand aan een verbintenis of verplichting, inzonderheid een geldelijke, heeft voldaan: kwijting; en vervolgens: de akte (stuk papier, perkament) welke die verklaring inhoudt: kwijting, kwijtbrief (Ndl. Wdb. 8, 824). Russ. *kvitáncija*, volgens het Akad. Wdb. 4, 723: pis'mennoe udostoverenie kakogo-nibud' učrezdenija ili dolžnostnogo lica v prinjatii deneg ili čego-nibud' cennago: raspiska, osobenno denežnaja (schriftelijke verzekering van de een of andere instelling of ambtelijke persoon van de ontvangst van geld of van iets van waarde: ontvangbewijs, inzonderheid geldelijk).

Reeds in Peters tijd, b.v. in het *Regl. ščiperam* 8 (Smirnov 140): V vzjatom štrafe s ščiperov, za ich služitelei, dany budut *kvitancii* (In de genomen geldboete van de schippers, voor hun dienaren, zullen worden gegeven *kwitanties*). Zie nog een plaats uit het *Gener. Regl.* van 1720 bij Smirnov 385. Een latere bewijsplaats uit de 18de eeuw geeft het Akad. Wdb. uit de Poln. Sobr. Zak. van 1742, n°. 8682: Po prieme doimočnych deneg, gde onyja zaplaceny budut, davat' *kvitancii* togo ž dnja (Na de ontvangst van achterstallige gelden moeten daar, waar zij betaald worden, *kwitanties* worden gegeven dezelfde dag).

In de volksmond en in dialecten is *kvitáncija* geworden tot *kvitánec*, *chvitánec* en *fitánec* en het laatste in verkorte vorm tot *fitók* (Tichanov 90).

Aan fr. *quittance* of ital. *quitanza* is het woord niet ontleend.

Labberdaan, gezouten kabeljauw, zoute vis (Ndl. Wdb. 8, 875). Russ. *labardán*, volgens Ušakov 2, 13 (naar Akad. Wdb. 5, 7): treska, prosolennaja i provjalennaja, bez chrebtovoj kosti (gezouten en gedroogde kabeljauw, zonder ruggegraat). Ook in het ndl. der 17de eeuw treft men soms een vorm *labbardaan* aan, b.v. bij Bredero 2, 199.

In Peters tijd nog in de vorm *laberdan*, b.v. in de Torg. Morsk. Ust. Tarif 12 (Smirnov 172): Ryby treski solenoi, ili *laberdanu* (Gezouten kabeljauw of *labberdaan*). Ook nog later in de 18de eeuw blijkens de citaten in het Akad. Wdb. 5, 7 uit de Poln. Sobr. Zak. 1750, n°. 9796: Prikazano treski priugotovlat' *laberdanom*, i k soleniju sego *laberdana* potrebna gišpanskaja i francuskaja sol' (Er wordt voorgeschreven de kabeljauwen als *labberdaan* toe te bereiden en tot het zouten van deze *labberdaan* is nodig spaans en frans zout) en 1765, n°. 12518: Nabljudaemyj donyne porjadok pri brakovanii sel'dej, *laberdana* i dorša otmenjaetsja (De tot nu toe in acht genomen wijze bij het uitschieten van haringen, *labberdaan* en dors wordt opgeheven).

Minder waarschijnlijk is ontlening aan hd. *laberdan*, dat omstreeks 1700 uit ndl. *labberdaan* is overgenomen en in 1716 voorkomt in de vorm *laperdan* (Deutsches Wtb. 6, 4–5).

Lakei, bediende van een aanzienlijk persoon, in livrei gekleed (Ndl. Wdb. 8, 929). Zie b.v. Klenk 81 (a°. 1676): De Lackeyen gingen ... twee en twee ... voor de koets, alle te voet; en 53: De Pagien stonden achter op de Slee; en de Lakkeyen liepen te voet daar achter. Russ. *lakéj*, volgens het Akad. Wdb. 5², 139: komnatnyj služitel' (kamerdienaar) en volgens Ušakov 2, 20: domašnyj sluga pri gospodach (huisdienaar bij heren); zie ook Dal' 2, 605.

Sedert Peters tijd; bewijsplaatsen bij Christiani 47 (a°. 1706) en Smirnov 173 (Poln. Sobr. Zak. 5, n°. 3007). Een citaat uit het eind der 18de eeuw vindt men in het Akad. Wdb. 5², 139, ontleend aan een advertentie in de Mosk. Vedom. van 1794, n°. 16: Prodaetsja *lakej* 2 arš. 9 veršk. 26 let, čitat' i pisat' umeet, povedenija chorošago (Te koop een *lakei* 1.82 M. 26 jaar, kan lezen en schrijven, van goed gedrag).

De schrijfwijze en uitspraak van russ. *lakéj* (gewestelijk ook *lokéj*, *lakíj*, zie Akad. Wdb.) doen eer*der* aan ndl. *lakei* denken dan aan hd. *lakai*, waaruit čech. *lokaj* en po. *lokaj*, uit welk laatste weer ukr. *lókaj* en wruss. *lókaj*. Maar men schrijft ook wel hd. *lakei*, dat het Akad. Wdb. noemt, terwijl Vasmer 2, 9 voorzichtig heeft: über ndl. *lakei*, bezw. nhd. *lakai* aus fr. *laquais*. De samenstellingen russ. *kámerlakéj* en *lónlakéj* (Akad. Wdb. 5², 141) zijn wel uit hd. *kammerlakei* en *lohnlakei*.

Legger, een groot watervat aan boord van schepen, gemeenlijk met een inhoud van 500, 750 of 1000 Ndl. kan (Ndl. Wdb. 8, 1449). Te Scheep (werd) meede een waatervat, daar het waater tot scheeps behoef in bewaard werd, en sijnde tot dien einde groot en welbepekt, en met ijsere banden

beslaagen, een legger, om dat het altijd blijft leggen, genaamd, Winsch. 136. Russ. *legger*, bol'šija bočki s vodoju, v trjume korablja (grote vaten met water, in het ruim van een schip). Slechts bij Michel'son en thans verouderd.

Leng, benaming voor een lange en slanke zeevis, verwant met de kabeljauw; Lota molva. De leng wordt veel gegeten, vooral gedroogd en gezouten, en ook als de grootste soort van stokvis in de handel gebracht (Ndl. Wdb. 8, 1558). Russ. *leng* (Akad. Wdb. 5, 436).

In de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) leest men: *leng* ryba podobnaja treske (vis, gelijkend op de kabeljauw) ... *leng*.

Ndd. *leng* zou eventueel ook in aanmerking kunnen komen, doch niet hd. *länge*, *lange*; de. *lange*, noorw. *langa*, zw. *långa*; eng. *ling*.

Levendig, scheepsterm: gezegd van een zeil waarin de wind onder zo scherp een hoek valt, dat het niet meer vol staat, maar rimpelt en heen en weer slaat. Russ. *léventích*, *léventik*, zie Zee- en Scheepst. 121.

Daarnaast was in de 18de eeuw ook *levendích* nog in gebruik, zie Akad. Wdb. 5, 304. Šiškov (a°. 1795) heeft *leventich* ili pološčut, govorja o parusach *(levendig* of zij slaan heen en weer, sprekend over de zeilen) met als voorbeeld: sdelaj grot marsel' *leventich* (zet het grootmarszeil *levendig*).

Lever, als spijs. Russ. *líver*, door Ušakov 2, 57 gedefinieerd: sedobnye vnutrosti — legkoe, serdce i selezenka — ubojnych životnych, osobennom obrazom prigotovlennye dlja edy (de eetbare inwendige delen — long, hart en milt — van slachtdieren, op een bijzondere wijze tot spijs toebereid) en volgens Dal' 2, 647: govjažij gusak, pečen' i legkija s gorlom (lever en longen met de strot van runderen), vgl. iets dergelijks bij I. T. Smirnov 86 voor het goev. Tver'. De Russen noemen dit geheel gewoonlijk *gusák*, de Duitsers *geschlinge*. In de volksmond luidt het woord ook *léver* (Akad. Wdb. 5, 304).

Voor de overgang van *e* in *i* vgl. b.v. russ. *kíper* uit ndl. *keper*, russ. *pipermént* uit ndl. *peperment* (zie die woorden).

Men kan ook denken aan ndd. *lever* of eng. *liver* (Vasmer 2, 39), doch deze afkomst is niet waarschijnlijker dan de ndl.; hd. *leber* (Miklosich 171) komt minder in aanmerking.

Het afgeleide adj. is *lívernyj*, b.v. in *lívernaja* kolbasá (leverworst).

Lijf, als naam van een kledingstuk of het bovengedeelte daarvan, dat het lichaam omsluit, inzonderheid dat gedeelte van een japon (Ndl. Wdb. 8, 2252). Russ. *lif*, dat in Dal' 2, 663 o.a. verklaard wordt met: verchnjaja polovina plotnoj odeždy, prilegajuščaja vkrug do pojasa (bovenhelft van een nauwsluitend kledingstuk, dat rondom tegen het lichaam aanligt tot aan de gordel) en volgens Michel'son: čast' ženskago plat'ja, obnimajuščaja tulovišče ot šei do pojasa (gedeelte van een vrouwenkledingstuk, dat de romp omvat van de hals tot de gordel).

De. en zw. *liv*, door Matzenauer 241 en Miklosich 168 genoemd, komen hier niet in aanmerking, doch evenmin ndd. *lev* of hd. dial. *leib* (Vasmer 2, 47).

Bij russ. *lif* behoren de deminutiva *lífik* en *lífčik* voor: *lijfje*.

Lijzeilspier, spier waaraan het lijzeil wordt uitgespannen. Russ. *lísel'-spírt*, zie Zee- en Scheepst. 124. Bij Gončarov 5, 148 vindt men de vorm *lisel'sprit*, die met metathesis uit *lisel'spirt* kan zijn ontstaan; men zou hier ook aan ndl. *spriet* kunnen denken (vgl. Winsch. 68: de stok of spriet, waar meede het lijseil werd uitgeset), maar ndl. *spriet* is in het russ. verbasterd tot *šprintóv* (bij Šiškov a°. 1795 *špritov*), zie Zee- en Scheepst. 194. De plaats bij Gončarov luidt: Na vachte ne razgovarivajut: opjat' *lisel'sprit* chotite slomat'! vdrug razdalsja szadi nas strogij golos ... kapitana (Op de wacht praat men niet: alweer wilt u de *lijzeilspier* breken! weerklonk plotseling achter ons de strenge stem ... van de kapitein).

De vorm *spirt*, die reeds bij Šiškov (a°. 1795) voorkomt in de plur. *lisel'spirty*, luidde in Peters tijd nog *spir*, zie Morsk. Ust. van 1720.

In het Akad. Wdb. 5, 636 staan verder de samenstellingen *lisel'spirtbras* en *lisel'spirt topenant*.

Lint, benaming voor een smal, bandvormig weefsel, dat in stukken van aanmerkelijke lengte wordt vervaardigd, en dat voornamelijk wordt gebezigd ter versiering van kledingstukken en andere zaken (Ndl. Wdb. 8, 2463). Russ. *lénta*, in het Akad. Wdb. 5, 440 aldus gedefinieerd: materčataja tes'ma, preimuščestvenno iz blestjaščich tkanij, iduščaja na ženskie narjady ili služaščaja, kak ukrašenie, dlja perevjazyvanija (band van stof, inzonderheid van glinsterende weefsels, gebezigd voor vrouwelijke kostuums, of om ter versiering ergens omheen te binden). Als voorbeelden vindt men daar: *Lenta* atlasnaja, barchatnaja, šelkovaja (een *lint* van atlas, een fluwelen, een zijden *lint*). Ook in toepassing op het lint van een ridderorde, zie b.v. Dal' 2, 637: s *lentoju* po pleču (met het *lint* over de schouder).

In de 18de eeuw komt het woord eveneens in beide genoemde betekenissen voor; het Akad. Wdb. geeft citaten uit Kantemir (1708–1744) en Lomonosov (1711–1765). In de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) leest men: tjasma nebol'šaja (kleine band) *lint* ... *lint*. De vorm *línta* is reeds in de 17de eeuw aangetroffen (Vasmer 2, 31).

Dialectisch komt in Archangel nog *línta* voor (Podvysockij 82), waarnaast in andere streken *línda* (Akad. Wdb. 5, 586) zoals naast *lénta* in tal van dialecten *lénda* staat (Akad. Wdb. 5, 436) en Budde 126 geeft bovendien nog *lénka* voor Tula en Orel. Voor de overgang van *t* in *d* na *n* vgl. *vánda* naast *vánta* uit ndl. *want* alsmede *kandák* naast *kanták* uit ndl. *kanthaak* (zie die woorden) en voor de verandering van *i* in *e* voor *n* + cons. vgl. russ. *kalamenka* uit ndl. *kalamink* (zie ald.).

Russ. *lénta*: lint moet worden gescheiden van russ. (ksl.) *lentij*, *lentie*:

handdoek, dat aan gr. *λέντιον*: linnen (lat. linteum) is ontleend. Toch zijn deze woorden wel met elkaar in verband gebracht b.v. door Preobraženskij en Miklosich, die op blz. 165 nog klruss. *lenta*, bulg. *lenta* alsmede lit. en lett. *linta* noemt. De beide laatste woorden komen uit het ndd. evenals lett. *lint* en estn. *liṅt*; de klruss. en bulg. woorden kunnen uit het russ. zijn.

Logement, als term in de belegeringskunst: loopgraaf of batterij op de vestingwerken van een belegerde stad, gewoonlijk met plaatsing van schanskorven (Ndl. Wdb. 8, 2618). Russ. *ložemént*, volgens Dal' 2, 679: rov, jama, prikrytaja so storony neprijatelja turami, fašinnikom, dlja zaleganija strelkov (gracht, aan 's vijands zijde gedekt met schanskorven, fascinen, tot een hinderlaag der scherpschutters), volgens Ušakov 2, 84: okop (loopgraaf).

Sedert het begin der 18de eeuw, zie het citaat uit de russ. vertaling van M. van Coehoorn, Nieuwe Vestingbouw (Nov. krep. stroen. Predisl. 5) bij Smirnov 180: Oni ne mogut pokrytisja, radi malych *ložamentov*, v tol' tonkom valu (zij kunnen zich niet dekken, vanwege de kleine *logementen*, in zo'n smalle wal).

De russ. woordenboeken wijzen op fr. *logement* en Smirnov op hd. *logement*, maar het oude citaat uit van Coehoorn schijnt op ndl. afkomst te wijzen.

Van ndl. oorsprong zal ook wel wezen het in het Lexikon van nieuwe woorden (Smirnov 180, 373) opgetekende woord *ložamént*: obitališče (verblijfplaats, (tijdelijke) woonplaats), dat thans onbekend is. Het hd. kent het woord niet in deze betekenis en aan fr. *logement* behoeft niet gedacht te worden. Vgl. nog Scheltema 1, 184: dat zij (t.w. de russ. gezanten) zich hierna zelf van logement zouden moeten voorzien, en 188: De Heeren ... haalden hen af van het logement.

Loodsman of loodsmannetje, makreelachtig zeevisje van 20–30 cM., aldus genoemd omdat zij, naar men vroeger meende, de haaien tot wegwijzers dienden, Naucrates ductor; als de haaien volgen zij de schepen in de oceaan om het afval (Ndl. Wdb. 8, 2749). Zie de afbeelding n°. 190 in het werk van De Bruyn (a°. 1714), waar men op blz. 352a leest (de schrijver bevindt zich aan de Malabaarse kust bij Mangaloor): Aen het visschen zynde, kregen wy ook veele wel gevoede visschen, waervan veele eenen voet lang waren, zynde een soort van zeebaerzen, daer ze heel naer gelyken. De zeeluiden noemen ze *Lootsmannekens*. Over hun lichaem hebben ze bruin blaeuwagtige strepen eenen vinger breet heen loopen. Digt aen den staert zyn ze byzonder smal. Zy houden zich gestadigh bij het roer van 't schip, waer ontrent wy ook dikwyls Hajen vernamen, die geen vyantschap tegen deze visjes voeren, maer in tegendeel groote gemeenzaemheit met hun houden. Vgl. nog Houttuyn, Nat. Hist. 1, 8, 17 Haaijen ..., met haare kleine Gidsen of Voorloopers vergezeld, die de

Oostindischvaarders Lootsen of *Lootsmannetjes* noemen, dewyl zy de Haaijen altoos vergezellen of voorgaan. Ten slotte Valentijn, Oost-Indien 3, 501a (a°. 1724): Den groenen *Lootsman* ... een zeer goede smakelyke Visch. Russ. *lócman*, bij Dal' 2, 698: *Locman* ili vožak, ryba Centronotus, iduščaja obyčno vperedi ili bliz akuly (*Loodsman* of wegwijzer, vis Centronotus, gaande gewoonlijk voor of in de nabijheid van een haai). Een bewijsplaats in de literatuur vindt men bij Stanjukovič, Koršun 155.

Over *loodsman*: loods, russ. *lócman*, zie Zee- en Scheepst. 125.

Luik, houten schot of metalen bord waarmede een opening in een vloer kan worden gesloten, opening in een vloer waardoor men toegang krijgt tot de daaronder gelegen ruimte (Ndl. Wdb. 8, 3232). Russ. *ljuk*, volgens Dal' 2, 738: voobšče, vchod v podpol'e, v pogreb, laz; ležačaja dver', zapadnja, ljada (in 't algemeen, toegang tot een ruimte onder de vloer, tot een kelder, nauwe doorgang; liggende deur, val, luik). Zo wordt het b.v. gebezigd voor een luik in de vloer van een molen in het werkje van P. R. Furman, Saardamskij Plotnik (de timmerman van Zaandam) 10 (Moskou 1913): on naklonilsja, otkryl *ljuk* v polu i zakričal vniz (hij boog zich voorover, opende het *luik* in de vloer en riep naar beneden), vgl. ald.: rabotnik ... prosunuv golovu v otverstie *ljuka*, skazal (de werkman ... zijn hoofd in de opening van het *luik* stekend, zeide). Ušakov 2, 107 vermeldt het woord bepaaldelijk in de zin van: otverstie v polu sceny, služaščee dlja ustrojstva različnogo roda teatral'nych effektov (opening in de vloer van het toneel, dienend om theatereffecten van verschillende aard te weeg te brengen), waarbij als voorbeelden worden gegeven: Don Žuan i komandor provalivajutsja v *ljuk* (Don Juan en de commandeur vallen, verdwijnen door een *luik*) en: projavit'sja iz *ljuka* (zich uit het *luik* vertonen).

Voor *ljuk* in de betekenis: luik op een schip, zie Zee- en Scheepst. 128. Het komt als zodanig reeds voor in de Morsk. Ust. 162 van 1720 (Smirnov 182); in de P. i B. Petra Vel. 1, 236 vindt men de vorm *ljujk* (a°. 1697–98). Door de dichter Lermontov (1814–1841) worden ook de geschutpoorten op een oorlogsschip *ljuk* genoemd: i molča v otkrytye *ljuki* čugunnyja puški gljadjat (en zwijgend kijken de kanonnen van gegoten ijzer uit de open *luiken*).

Aan hd. *luke* is russ. *ljuk* zeker niet ontleend en evenmin aan hd. *lücke*, zoals Miklosich 175, Preobraženskij 1, 494 en Ušakov 2, 107 ons willen doen geloven.

Magazijn in de betekenis van: bergplaats voor scheepsbenodigdheden. Russ. *magazín* en oudtijds *magazéjn*, zie Zee- en Scheepst. 129. Beide vormen ook in ruimere toepassing op een gebouw dienende tot bergplaats van waren, en ten slotte, evenals ndl. *magazijn* (Ndl. Wdb. 9, 90), in navolging van fr. *magasin*, als een voornamere term voor winkel (russ. *lavka*).

Reeds in Peters tijd komen de vormen *magazéjn* en *magazín* naast en

door elkaar voor, zie b.v. Smirnov 183. De eerste is ongetwijfeld aan ndl. *magazijn* ontleend en voor de tweede is dit waarschijnlijk, al zal in later tijd fr. *magasin* zijn invloed wel hebben uitgeoefend. In de P. i B. Petra Vel. 1, 236 (a°. 1697–1698) leest men b.v. *magazin for krjuit* (magazijn voor kruit) en in Sewels russ.-ndl. woordenlijst (a°. 1717) staat: *magazin* ... *magazijn*. De vorm *magazéjn* is thans verouderd; het Akad. Wdb. 6, 4 geeft vele plaatsen uit de 18de en ook nog uit het begin der 19de eeuw. Het woord leeft nog in tal van russ. dialecten voort in de verbasteringen *magazéj*, *magazéja*, *magazíja* (Akad. Wdb. 6, 4–8) en met metathesis *gamazéja* (Tichanov 42, I. G. Smirnov 26), die alle inzonderheid de betekenis van: graan- of ook wel zoutopslagplaats van de regering hebben. Ook van *magazín* komt in dialecten metathesis voor b.v. *gamázin* (Karaulov 56).

De bij Smirnov 184 voorkomende oude vorm *magacyn* zal wel aan hd. *magazin* (D. Wtb. 6, 1429) zijn ontleend.

Makreel, de stekelvinnige zeevis Scomber scombrus. Russ. *makrél'*. Bij Ušakov 2, 122 als voorbeeld: konservirovannaja *makrel'* (geconserveerde *makreel*).

In de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) leest men: *makrel* ryba (vis) ... *makreel*.

Niet ontleend aan de. *makrel*, zw. *makrill*; ook niet aan hd. *makrele* (vgl. Garneel); evenmin behoeft te worden gedacht aan eng. *mackerel* (fr. *maquereau*).

Mal, een model of patroon waarnaar iets wordt vervaardigd; of ook wel: een voorwerp waarmede de afmeting van iets wordt vergeleken (Ndl. Wdb. 9, 130). Russ. *málka*, zie Zee- en Scheepst. 130. Voor de deminutiefvorm op *-ka* vgl. russ. *réjka* uit ndl. *rei* (zie ald.). Voor een betekenis die niet op de scheepsbouw betrekking heeft zie b.v. nog Ušakov 2, 125: bol'šoj ugol'nik, obyčno podvižnoj ili skladnoj, dlja vyčerčivanija i izmerenija uglov na stroitel'nych rabotach (grote winkelhaak, gewoonlijk beweegbaar of opvouwbaar, tot het afzetten of uitmeten van hoeken bij bouwwerken) en het Akad. Wdb. 6, 110 vermeldt *málka* als een: merka u stoljarov (maat bij meubelmakers), b.v. *malku* snjat': snjat' merku (de *mal* nemen: de maat nemen).

In de 18de eeuw is de oorspronkelijke vorm *mal* nog gebruikelijk, b.v. Morsk. Ust. 901 van 1720 (Smirnov 186): *mal* razgibnoj ... scheef *mal*. Ook nog bij Šiškov (a°. 1795): *Malka* ili *mal*. Bevel, beveling. Équerrage.

Mamiering, scheepsterm: buis van zeildoek of leer, dienende om water van de ene naar de andere plaats te doen wegvloeien. Russ. *mámerínec* uit de ndl. plur. *mamierings*, zie Zee- en Scheepst. 131.

Reeds in Peters tijd vindt men de plur. *mameringi*, zie Morsk. Ust. 897 van 1720 (Smirnov 186). Šiškov (a°. 1795) heeft *mamerenec*. Scupperhose, cow-hide. Cuir ou manche des dalots. Daarnaast was op het eind

der 18de eeuw een eigenaardige verbasterde verkorting *marmórki* als plur. tantum in zwang (Akad. Wdb. 6, 262).

Matras, een met stroo, paardehaar, zeegras, wol, kapok enz. stijfgevulde beddezak, op verschillende plaatsen doorgestoken (soms veerkrachtig, niet door vulsel, maar door springveren) (Ndl. Wdb. 8, 315). Russ. *matrás*, bij Ušakov 2, 162: mjagkaja podstilka na krovat' (zachte onderlaag voor een bed) met als voorbeelden: volosjanoj *matras* (een paardenharen *matras*), pružinnyj *matras* (een springveren *matras*).

Het fr. heeft *matelas*, het ital. *materasso*.

Naast russ. *matrás* staat de vorm *matrác*, die aan hd. *matratze* ontleend kan zijn. Toch kan *matrác*, onafhankelijk van hd. *matratze*, naast *matrás* zijn opgekomen zoals russ. *pajác* naast *pajás* uit fr. *paillasse*. Vachtin 165 geeft een uitvoerig artikel over de *matrác* sudovoj (scheeps*matras*), waarbij men ook eerder aan ndl. dan aan hd. oorsprong zou willen denken.

Mortier, zeker kanon, ook bomketel genoemd; thans verouderd. Russ. *mortíra*, zie Zee- en Scheepst. 135.

Muskaat. Hieraan zou ontleend kunnen zijn russ. *móskot'*, een collectivum voor drogerijen en verfwaren, zie Dal' 2, 913: krasil'nye i raznye aptečnye pripasy, upotrebljaemye v remeslach, fabričnych i promyslovych proizvodstvach (verf- en verschillende apothekersvoorraden, die gebruikt worden in ambachten, fabrieks- en industriebedrijven). Zie Vasmer 2, 162. Of zou men hier moeten denken aan een verkorte vorm van het veel oudere collectivum *moskotil'e*: drogerijen, dat bij Sreznevskij 2, 176 reeds a°. 1481 voorkomt en ontleend is aan ital. *muscatello*?

Of russ. *muskát* naast *muškát* uit ndl. *muskaat* is overgenomen in de gewone betekenis van de welbekende geurige als specerij gebruikte vrucht van het oosters gewas Myristica moschata is nog twijfelachtiger. Het woord komt reeds in de 15de eeuw in de vorm *moškat* voor in de reis naar Indië van Afanasij Nikitin (a°. 1466–1472), voorts in de Domostroj (midden 16de eeuw); in de 17de eeuw in de vorm *muškat* bij Richter 1, 449 (a°. 1602) en in de reis naar Mongolië en China van de Siberische kozak Ivan Petlin (a°. 1618) (Izv. Otd. R. J. i Sl. 18, 4, 291). Vasmer 2, 181 denkt aan ontlening over po. *muškat* uit mhd. *muscat*. Kan het woord later opnieuw uit het ndl. zijn overgenomen? In de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) leest men: *muškat* ... *muskaat*.

Muskiet of moskiet, volgens Veth 164: Bij de Nederlanders in Oost- en West-Indië de algemeene naam voor alle stekende en den mensch aanvallende muggen, en ... ook in het moederland gebruikelijk, wanneer van Oost- en Westindische muggen sprake is. Wy vonden 'er (op weg naar Vologda) veel muskiten, of muggen, die fel steken, Klenk 203 (a°. 1676). Russ. *muskít* of *moskít*, bij Dal' 2, 913: zlaja moška žarkago pojasa (boos

vliegje der warme zone). Ušakov 2, 264 geeft als voorbeeld: setka na lico ot *moskitov* (een netje voor het gezicht tegen de *moskieten)*.

Het hd. kent het woord in de oorspronkelijke sp. en port. vorm *mosquito, moskito*; evenzo eng. *mosquito*; het fr. heeft (met metathesis) *moustique* vanwaar *moustiquaire*: muskietennet of -gordijn, waaruit russ. *mustikérka*.

Nachthuis, scheepsterm: huisje of kast waar het kompas in staat en waarin het 's nachts verlicht wordt. t' Licht van de keersse int nacht-huys by 't Compas, Linschoten 119. Russ. *naktóuz*, zie Zee- en Scheepst. 138.

In een lijst van scheepsonderdelen in de P. i B. Petra Vel. 1, 237 (a°. 1697–1698) leest men: *nachtgois*, waaraan door Peter zijn toegevoegd de woorden: gde kompasy stojat (waar de kompassen staan). Men heeft hier met de dialectische Noord-Hollandse uitspraak van *ui* als *oi* te doen, zie Boekenoogen XIV. In dezelfde lijst vindt men *kro(i)sgouta* uit ndl. *kruishout* (later verbasterd tot *krjújsóv, krjúsóv*, zie Zee- en Scheepst. 115). Evenzo vindt men in de Morsk. Ust. van 1720 de vormen *oitgalder* uit ndl. *uithaalder* (later *utgálder'*) en *oitlegger* uit ndl. *uitlegger* (later *utlégar'*). Ten slotte worde hier nog vermeld russ. *toj* uit ndl. *tui*(anker) en *bran(d)spojt* uit ndl. *brandspuit* (zie ald. en Zee- en Scheepst. 219–221).

Nagel als scheepsterm gebezigd voor de houten of ook wel ijzeren pinnen die op schepen in gebruik zijn. Russ. *nágel'*, zie Zee- en Scheepst. 138.

Het woord wordt ook bij schrijnwerkers of meubelmakers aangetroffen, zie Dal' 2, 1023: i stoljary zovut tak derevjannye gvozdi, na kleju (ook meubelmakers noemen zo houten pinnen, die zij lijmen). Ušakov 2, 320 definieert: bol'šoj derevjannyj gvozd', upotr. v postrojkach i preimušč. v derevjannom sudostroenii (grote houten nagel, gebezigd in gebouwen en vooral in de houten scheepsbouw).

Voor de 18de eeuw (a°. 1779) vindt men *nágel'* of *nágil'* met de plur. *nágol'ja* gebruikelijk in Brjansk (Tichanov 60) voor een: derevjannyj gvozd' (houten pin of nagel). Als scheepsterm komt het woord reeds in Peters tijd voor, zie Morsk. Ust. 438 van 1720 (Smirnov 202): net li v karable teči kakoi ot nezabitych *nagelei* ili gvozdei (of er in het schip niet enig lek is vanwege niet goed ingeslagen *nagels* of pinnen).

Men heeft hier met ndl. *nagel* te doen en niet met hd. *nagel* zoals Ušakov meent. Voor de plur. *nagol'ja* vgl. de plur. *špigol'ja, špigor'ja* van *špigol', špigor'* uit ndl. *spijker* (Zee- en Scheepst. 191).

Negenoog als benaming voor de lamprei of prik, aldus genaamd naar de negen ogen of gaten waarmede hij op een zijde getekend is (Ndl. Wdb. 9, 1802). Russ. *minoga*, bij Dal' 2, 856: ryba Petramyzon, privozimaja b.č. marinovannoju, u kotorych sem' žabernych otverstij po bokam (vis Petramyzon, grotendeels gemarineerd aangevoerd, die zeven kieuwopeningen op zij hebben) en bij Ušakov 2, 221: ryba iz semejstva kruglorotych, imejuščaja červeobraznoe ili zmeevidnoe telo (vis uit de familie

der rondbekkigen met een worm- of slangvormig lichaam). De laatste geeft als voorbeelden: rečnye, morskije *minogi* (rivier-, zee*negenogen*), marinovannaja *minoga* (gemarineerde *negenoog*). En de eerste vermeldt het gezegde: korotki nogi u *minogi* na nebo lezt' (te kort zijn de poten van de *negenoog* om in de hemel te klimmen).

In Peters tijd aangetroffen in de vorm *minog* in de Torg. Morsk. Ust. Tarif 12 van 1724 (Smirnov 197): Ryby *minogov* bočenok (Van vis *negenogen* een vaatje).

Ook volgens Vasmer 2, 136 is het russ. woord ontleend aan ndl. *negenoog*, terwijl daarentegen po. *minóg*, *ninog* (ouder *memnog*) alsmede čech. *nejnok* uit hd. *neunauge* zijn ontstaan. Poolse bemiddeling, zoals Smirnov 197 en Preobraženskij 1, 538 veronderstellen, lijkt bij het russ. woord onwaarschijnlijk.

Nommer, andere vorm naast nummer, getal op een persoon of zaak toegepast, waarmede deze in een volgorde wordt ingelijfd (Ndl. Wdb. 9, 2213). Russ. *nómer*, volgens Dal' 2, 1437: čislitel'nyj znak, čislo, ščotnaja cyfra (telteken, getal, telcijfer), b.v. Dom, za *nomerom* 58 (het huis *nommer* 58). Voor de verdere betekenissen zoals b.v. de plur. *nomerá*: gemeubileerde kamers, soort hotel, zie de russ. woordenboeken.

Reeds in Peters tijd is aangetroffen het ww. *nomerovat'*, overeenkomende met ndl. *nommeren*, zie Smirnov 206, die een plaats geeft uit de jaren 1720–1722, te vinden in de Poln. Sobr. Zak. 6, n°. 3534: Notarius dolžen sej protokol pomesjačno sšivat', v Kanceljarii na belo perepisyvat', listy *nomerovat'* (De notaris moet dit protocol maandelijks aan elkaar naaien, in de kanselarij in het net overschrijven, de bladen *nommeren*).

Deze vorm met *o* komt alleen in het ndl. voor (als ontlening aan fr. *nombre*), vgl. hd. *nummer*, de. en zw. *nummer*, po. *numer*, ital., sp. *numero*. Andere gissingen over de *o* van russ. *nómer* zie men bij Vasmer 2, 226.

Naast *nómer* kent het russ. ook *númer*, dat volgens Ušakov 2, 591 verouderd is; dit zoude eveneens aan ndl. *nummer* kunnen beantwoorden, indien het niet aan po. *numer* of hd. *nummer* is ontleend. Het is het eerst aangetroffen in een schrijven van Peter van 7 Mei 1704 (P. i B. Petra Vel. 3, 58): prislannoe k nam ot vas pis'mo ot *numera* 8-go (de aan ons door u toegezonden brief van de 8ste). Ook komt het voor in de Morsk. Ust. 362 van 1720 (Smirnov 206): Každoi puške učinit' na bumage *numer* (Aan ieder kanon een *nummer* op het papier geven).

Noodtalie, scheepsterm: talie (takelwerk of katrol) die bewaard blijft voor het geval van nood (Ndl. Wdb. 9, 2084). Inzonderheid in betrekking tot het roer, zie b.v. Tideman 228: Talie werkende op den zorgketting aan den zorgband, waarmede het roer in geval de gewone stuurinrigting begeeft nog kan bestuurd worden. Daarnaast, naar het schijnt, ook wel gebezigd voor de achtertalie of inhaaltalie van het geschut d.i. een talie achter aan een stuk geschut, dienende om het stuk uit de geschutpoort

naar binnen te halen en vast te doen staan (Ndl. Wdb. 1, 718 en 6, 1675), vgl. Ter Reehorst 160: Relievingtackle. Noodtalie van 't roer, inhaaltalie van een stuk. Terwijl de eerste in het russ. gewoonlijk genoemd wordt *rul'táli* uit ndl. *roertalie* (zie Zee- en Scheepst. 170), draagt de laatste de naam van *nojtáli* uit ndl. *noodtalie*, waarvan men bij Vachtin 187 een uitvoerige beschrijving vindt waarin o.a. deze zinsnede: *Nojtaljami* v štorm ukrepljajut orudija k bortu (Met een *noodtalie* zet men bij storm de stukken vast tegen boord). Reeds Šiškov (a°. 1795) heeft: *nojtali* u pušek (*noodtalie* bij de kanonnen). Thans verouderd.

Noppen, van laken en dgl.: van noppen (d.z. oneffenheden, knopen, propjes in het weefsel) zuiveren, de noppen (met behulp van een nopijzer) er van verwijderen (Ndl. Wdb. 9, 2161). Russ. *nópat'*, b.v. *nópat'* sukno (laken *noppen*), bij Dal' 2, 1438 verklaard: vydergivat' ščipčikami iz sukna uzeločki, kolyški (knoopjes, propjes met een tangetje uit het laken trekken).

Aan hd. *noppen*, de. *noppe*, zw. *noppa*, eng. *to nop* behoeft hier niet gedacht te worden.

Oester, het bekende weekdier als een gezochte lekkernij, Ostrea edulis. Russ. *ústrica*.

Deze vorm is ontstaan door de plur. *ústricy*, die gerussificeerd is uit ouder *ústersy* (overeenkomende met ndl. *oesters*), welks sing. *ústers* uit de ndl. pluralisvorm *oesters* komt. Een aantal dergelijke russ. singulares uit ndl. plurales op *-s* (en *-en*) staan vermeld in Zee- en Scheepst. 110, noot. Ongeveer op dezelfde manier zijn uit de ndl. plur. *broekings* en *mamierings* de russ. sing. *brjúkanec* en *mámerínec* ontstaan (zie a.w. 225, noot), die er met hun mnl. suffix *-ec* als echt russ. woorden uitzien zoals *ústrica* met haar vr. suffix *-ica*.

De plur. *ústersy*, die men nog door schrijvers in de 19de eeuw gebezigd vindt (zie Vasmer 3, 192), komt in Peters tijd meer dan eens voor. Zo b.v. in Torg. Morsk. Ust. Tarif 15 van 1724 (Smirnov 300): *ustersy* svežie i solenye (verse en gezouten *oesters*). Op dezelfde blz. leest men: čtob kak korabelščiki, tak i stjurmany, i matrozy, nederzalib ... s korablei ... prodavat' ... olivok, ančovesov, kalbasov ... *ustersy* (zowel de schippers als de stuurlui en matrozen moeten het niet wagen ... van de schepen ... te verkopen ... olijven, ansjovissen, worsten ... *oesters*). In de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) vindt men: *uster*, rakovina (schelp) ... *oester*.

Het hd. heeft *auster*, het eng. *oyster*, het de. *østers*, het zw. *ostron*.

Oost-Indië. Russ. *Ost-Indija*, zie b.v. Lenstroem, Russ.-D. Wtb.[3] 699 of Raptschinskij, Russ.-Ndl. Wdb. 197.

In een brief van Peter de Grote uit Amsterdam van 14 october 1697 aan Winius staat de naam in een vorm die aan ndl. *Oostinje* moet zijn ontleend (P. i B. Petra Vel. 1, 204): kapitan mne skazyval, čto on byval

v *Ostin'i* šest' raz, v *Vestin'i* 4 (de kapitein vertelde mij, dat hij in *Oostinje* zesmaal was geweest, in *Westinje* 4).

Het afgeleide adj. luidt *ostindskij*, zie b.v. Michel'son, die *pompel'mus* (pompelmoes) noemt: rod *ostindskich* apel'sinov (een soort van *Oost-indische* appelsienen). Peter schrijft steeds *ostinskij*, b.v. in zijn brief van 31 augustus 1697 uit Amsterdam aan Romodanovskij (P. i B. Petra Vel. 1, 187), dat een aantal Russen, pri kotorych i ja obretajus' (bij welke ook ik mij bevind), zijn: otdany na *Ostinskoj* dvor korabel'nomu delu (gegeven op de *Oost-Indische* hof aan de scheepsbouw) of in een schrijven van 10 juni 1704 uit Narva aan Nicolaas Witsen (3, 88), waarin hij hem aanbeveelt: edin ... ot trudifšichsja na *Ostinskom verfe* (een ... van hen die gewerkt hebben op de *Oost-Indische werf*); elders (1, 451) schrijft hij over: *ostinskie* korabli (*Oost-Indische* schepen); zie ook een bewijsplaats op Groenland.

Vgl. West-Indië.

Opslag, opgeslagen of omgeslagen gedeelte van een kledingstuk, inzonderheid aan het eind van een mouw. Russ. *obšlág*, bij Dal' 2, 1624 omschreven als: otvorot na odežde, obyčno narukavnyj otvorot, zavorot, obšivka (opslag op een kledingstuk, gewoonlijk opslag, omslag, afzetsel op een mouw) met als voorbeeld de volzin: Japonskie soldaty v sinich mundirach s krasnymi našivkami na *obšlagách* (Japanse soldaten in blauwe uniformen met rode chevrons op de *opslagen*), vgl. Ušakov 2, 726: pugovicy na *obšlagach* (knopen op de *opslagen*).

In de P. i B. Petra Vel. 2, 248 (a°. 1703) staat het woord nog in de meer oorspronkelijke vorm *opšlag*: Izvol'te kak vozmožno skoro na 4000 č., na kamzoly, štany i *opšlagi*, krasnych sukon prislat' v Novgorod (Gelieve zo spoedig mogelijk voor 4000 man, voor kamizolen, broeken en *opslagen*, rode lakens te zenden naar Novgorod); evenzo 5, 18 in een brief van Peter van 8 januari 1707: I tem saldatom mundir ubiraj ..., a imjanno kaftany ... okrasja korišnevoju kraskoju ... z želtymi *opšlagami* (En smuk dien soldaten de uniform op ..., en met name de jassen ... vervend met kaneelbruine kleur ... met gele *opslagen*). In een schrijven van 16 februari 1707 (5, 81) leest men reeds de tegenwoordige vorm *obšlag*: veli ... iz belych (sukon) zdelat' plat'e na byvšej Agilviev polk s *obšlagami* krasnago sukna (beveel ... uit de witte lakens kledij te maken voor het gewezen regiment van Ogilvy met *opslagen* van rood laken). Eveneens in een resolutie van 12 november 1707 (6, 152): Mundir na dragun ... različit' *obšlagami* sinimi, krasnymi, zelenymi (De uniform voor dragonders ... te onderscheiden door blauwe, rode, groene *opslagen*).

De schrijfwijze met *ob-* zal wel ontstaan zijn door bijgedachte aan de russ. prepositie *ob-* (naast *o-* en *obo-*), die: om betekent; in het gebied van de Terek zegt men zelfs *obošlag* met de betekenis: manchet (Vasmer 2, 246). Men vergelijke ook de overgang van ndl. *op-* in russ. *ob-* in de

scheepstermen russ. *obgáldyr'* uit ndl. *ophaalder* en russ. *obsteng, obsten'* uit ndl. *op steng*, zie Zee- en Scheepst. 143 vlg.

Het woord is niet ontleend aan hd. *aufschlag* en ook niet aan de. *opslag* of zw. *uppslag*.

Orkaan, zeer hevige storm (Ndl. Wdb. 11, 1498), vgl. Winsch. 181: Orkaan, een uitheems woord, en beteekend een schielijk en onverwagt onweer naa een groote kalmte ... sie verders de oostindise vojagien. Russ. *orkán*, slechts bij Michel'son en thans verouderd. Het door hem genoemde synonieme *uragán* uit fr. *ouragan* is in het russ. het gewone woord geworden.

Aan hd., de. of zw. *orkan*, die zelf uit het ndl. zijn overgenomen, behoeft niet te worden gedacht.

Palm (1), als benaming van het palmboompje d.i. de buksboom, Buxus sempervirens, een overdracht van betekenis van de boomnaam *palm* die eigenaardig ndl. is, zie Ndl. Wdb. 12, 233: Takken van deze plant worden gebruikt bij de viering van den Palmzondag, ter vervanging van de echte palmtakken, en het komt daardoor dat de buks(boom) bij ons *palm* wordt genoemd. Russ. *pál'ma*, inzonderheid ook voor het palmhout d.i. bukshout (Ndl. Wdb. 12, 244), vgl. Dal' 3, 24: želtoe derevo buks (het gele bukshout).

In Peters tijd komt ook *palmgout* uit ndl. *palmhout* d.i. bukshout voor, zie b.v. Poln. Sobr. Zak. 6, n°. 3937 (Smirnov 217): Stal', pakgout, i azengout, i *palmgout*, sera, mel, i pročija vesovyja vešči, ot puda i vyše, dolžen vesit' pri prieme i otdače (Staal, pokhout, en azijnhout, en *palmhout*, zwavel, krijt en de overige zaken bij het gewicht, van een poed en hoger, moeten bij ontvangst en afgifte worden gewogen).

Volgens Vasmer 2, 307 is russ. *pál'ma*: palm aan nhd. *palme* ontleend, dat over ohd. *palma* op lat. *palma* teruggaat. In bovengenoemde eigenaardig ndl. betekenis is het woord evenwel ongetwijfeld van ndl. oorsprong. Hetzelfde geldt voor het volgende artikel.

Vgl. Buks.

Palm (2) als lengtemaat, thans ongeveer een decimeter (Ndl. Wdb. 12, 228); in 't bijzonder als maat van masten, vgl. de volgende aanhalingen uit het Ndl. Wdb. 12, 229: Wat het Rondhout aangaat, daar van de Scheeps Masten werden gemaakt, 't werd by de Palm verkogt, Van Yk, Ndl. Scheepsbouwk. 42 (a°. 1697). De diameterpalm van scheepsmasten is 304 mM. en de ronde palm 944 mM., Weevering, Wdb. 1891 (a°. 1888). Russ. *pál'ma*, volgens Ušakov 3, 26: goll. mera, ravnaja 9.4 cM. i primenjaemaja dlja izmerenija tolščiny po okružnosti mačtovogo lesa (Hollandse maat, gelijk aan 9.4 cM. en aangewend tot het meten der dikte in omvang van masthout).

Paneel, vak of afdeling van een houten beschot, gewoonlijk bestaande

uit een vlak van dunne platen in een raam opgesloten en rechthoekig van vorm (Ndl. Wdb. 12, 319). Russ. *panél'*, volgens Dal' 3, 28: latvina, tesnina, prišivaemaja po stenam, vplot' k polu, čtoby jeju zakryt' ščel' (fijn gezaagd lat- of plankwerk, aangebracht langs de wanden tot aan de vloer, om daardoor een reet te bedekken) d.i. dus wat in het ndl. gewoonlijk: lambrizering wordt genoemd, volgens het woordenboek van Koenen[8]: houten wandbeschot, wand*paneel* aan den benedenkant van een kamermuur. Volgens Ušakov 3, 31 spreekt men russ. *panél'* in de genoemde betekenis uit met een ongemouilleerde *n*, terwijl het woord in alle andere betekenissen die het in het russ. heeft zoals: trottoir, voetpad langs de huizen, een gemouilleerde *n* heeft.

In de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) leest men: *panel'*, opuška derevjannaja v polatach (houten garnering in vertrekken) ... *panneel.*

Ofschoon daarnaast ontlening aan ndd. *paneel* ook mogelijk is (zie Vasmer 2, 309), lijkt ndl. oorsprong toch misschien waarschijnlijker. Niet in aanmerking komen de., zw. *panel* en evenmin eng. *panel.*

Papegaai, de bekende uitheemse vogel van het geslacht Psittacus. Russ. *popugáj*, volgens Dal' 3, 801 ook wel geschreven *papugáj*. Zie b.v. Gončarov 5, 311, waar Maleise kooplieden te Anjer op Java aan de equipage van het russ. fregat Pallada in Mei 1853 vertonen: odin obez'janu, drugoj korzinku s korallami i rakovinami, tretij kuču ananasov i bananov, četvertyj živuju čerepachu ili *popugaev* (de een een aap, een ander een korfje met koralen en schelpen, een derde een hoop ananassen en bananen, een vierde een levende schildpad of *papegaaien*).

In het begin der 18de eeuw vindt men het woord opgetekend in het Dictionarium Trilingue van Polikarpov (Moskou 1704). Nog een halve eeuw ouder is de door Vasmer 2, 406 genoemde plaats in Arsenij Suchanov, Proskinitarij 182 (a°. 1651) en uit het begin der 17de eeuw (a°. 1618) dagtekent een citaat uit de reis naar Mongolië en China van de Siberische kozak Ivan Petlin (Izv. Otd. R. J. i Sl. 18, 4, 293): Da v tom že gorode videli *popugaev* i karl (En in diezelfde stad zagen wij *papegaaien* en dwergen). De oudste bewijsplaats geeft Sreznewakij 2, 1198 uit de inventaris van Boris Godunov (a°. 1589), waar men leest: Tulunbaz Bucharskoi medjan s obrazščiki, po nem *popugai* v obrazščikech postavleny, kraski zeleny (een koperen kleine Boechaarse trommel met blikken plaatjes, daarop in de blikken plaatjes *papegaaien* aangebracht, de kleuren groen).

Ndl. oorsprong is zeer waarschijnlijk; het woord is niet ontleend aan hd. *papagei* en evenmin direct aan sp. of port. *papagayo*. Over de vormen in de andere slavische talen zie Miklosich 231 en verder Lokotsch n°. 147. Vgl. Vasmer 2, 406.

Paruikmaker — oudere vorm van *pruikmaker* —, iemand die als beroep heeft p(a)ruiken te maken (Ndl. Wdb. 12, 4606). Russ. *parukmakar*,

slechts in Peters tijd en daarna onder invloed van hd. *perückenmacher* (Deutsches Wtb. 7, 1570) geworden tot russ. *parikmácher* (dial. (Brjansk) *palichmáchter*, a°. 1780 ald. *porikmakter*, zie Tichanov 65), dat thans nog het gewone russ. woord is voor een kapper of coiffeur, volgens Dal' 3, 38: pričosnik, kto, po remeslu, češet i ubiraet golovy (kapper, die naar zijn beroep hoofden kamt en verder in orde brengt) of volgens Ušakov 3, 45: master, zanimajuščijsja strižkoj, brit'em i pričeskoj volos (vakman die zich bezighoudt met haarknippen, scheren en het opmaken van haar).

Van de oude aan het ndl. ontleende vorm geeft Smirnov 220 en 181 twee voorbeelden, te vinden in de Sbornik vyp. iz arch. bum. 2, 58 en 131. Het eerste citaat luidt: Zaplačeno *paruk makaru* 17 červonnych (Betaald aan de *paruikmaker* 17 dukaten) en het tweede: Zaplačeno inozemcu *parukmakoru* za vzjatyja ot nego lokony (Betaald aan de vreemdeling *paruikmaker* voor van hem genomen haarlokken).

Peperment – een bijvorm van *pepermunt* (Ndl. Wdb. 12, 1174) –, de ronde tabletjes van suiker en pepermuntolie, bij de drogisten en apothekers verkrijgbaar. Russ. *pipermént*, bij Michel'son gedefinieerd: mjatnyja lepeški (pepermunttabletjes, -pastilles), bij Dal' 3, 281: perečnaja mjata, mentha piperita (pepermunt) en bij Ušakov 3, 86: sredstvo ot kašlja (middel tegen de hoest). De laatste vermeldt bovendien de vormen *peperménт* en *pepermínt*.

De door Dal' gegeven russ. benaming *perečnaja mjata* of *mjata perečnaja* voor mentha piperita is elders (2, 978) bij hem synoniem met *mjata angliskaja* d.i. engelse munt. Nu zou de door Ušakov vermelde bijvorm *pepermínt* uit eng. *peppermint* kunnen zijn, ofschoon het accent in het eng. op de eerste lettergreep valt. Maar russ. *pipermént* en *peperménт* zijn ongetwijfeld aan ndl. *peperment* ontleend. Voor de overgang van ndl. *e* in russ. *i* vgl. b.v. russ. *kíper* uit ndl. *keper* (zie ald. en voor meer voorbeelden Zee- en Scheepst. op de woorden Breefok, Keep, Neerhaler, Teer e.a.).

Aan lat. *piperis mentha* (Michel'son), ndd. *peperminten*, zw. *pepparmynta*, de. *pebermynte* behoeft niet te worden gedacht.

Perzik of persik, zoals het woord eveneens wordt uitgesproken en vroeger ook werd geschreven (Ndl. Wdb. 12, 1360–62); de vrucht en bij uitbreiding de boom Amygdalus persica. Russ. *pérsik*, vrucht en boom.

Een aanhaling uit de 18de eeuw geeft het Akad. Wdb.[2] 1, 36, ontleend aan een werk van Ščerbatov (1733–1790): *Persiki*, abrikosy, višni, slivy i otmennyja gruši sostavljajut velikija allei i podobno lesu zrjatsja (*Perziken*, abrikozen, kersen, pruimen en prachtige peren vormen grote alleeën en geven het gezicht van een bos).

Vasmer 2, 343 denkt aan ontlening over mnd. *persik*, maar is het woord wel zo oud in het russ.? Evenals in het bovenstaande citaat worden perziken en abrikozen zeer vaak te zamen genoemd, zie b.v. De Bruyn

178a en 179a en russ. *abrikós* is uit het ndl. Directe ontlening aan lat. (malum) *persicum* (Ušakov 3, 234) is niet waarschijnlijk, ook zw. *persika* komt niet in aanmerking.

Pieter, de Hollandse vorm van de gr.-lat. naam Petrus. Russ. *Piter*, bij Dal' 3, 290: narodnoe nazvanie Peterburga (volksnaam van Petersburg) en bij Ušakov 3, 270: prostorečnaja forma nazvanija g. Peterburga, nyne Leningrada (vorm in de volkstaal van de benaming der stad Petersburg, nu Leningrad).

Hierbij de volgende afleidingen: het adj. *píterskij*: Petersburgs, b.v. *piterskie* rabočie: de arbeiders van Petersburg; het subst. *píterščik*, bij Dal' 3, 290: byvalyj, natorelyj paren', promyšljavšij v Pitere; otchožij krest'janin na promysly i raboty v Peterburge (bedreven, handige kerel, die zijn bedrijf heeft uitgeoefend in Petersburg; boer die (in de winter) een of ander beroep uitoefent of werkt in Petersburg), waarbij Ušakov 3, 271 een citaat uit Nekrasov geeft: Filipp Korčagin *piterščik*, po masterstvu pečnik (van ambacht ovenmaker). Voorts nog bij Dal': *píterščina*, vse peterburgskoe (al het Petersburgse) en *píterka*, slaščavaja red'ka, *piterskaja* t.e. iz Peterburga (zeer zoete, weezoete ramenas uit Petersburg).

In dit verband moge er hier aan worden herinnerd, dat Peter de Grote de brieven aan zijn vertrouwde vrienden en medewerkers steeds op zijn Hollands ondertekende met *Piter* en dat zijn eerste schrijven uit zijn pas gestichte nieuwe hoofdstad in dato 1 Juli 1703 is uit Sankt *piterboerch*, een vorm die men verder ook weer vindt in de correspondentie met zijn vrienden; men vindt hem tevens op de titel van verschillende werken in die eerste tijd te Petersburg gedrukt. Men zie hierover een opstel in Onze Eeuw 13 (1913) 3, 117–138, inzonderheid 122–125, 128 en 131.

Pink (1), zeker vissersvaartuig. Reeds sedert de 15de eeuw (Ndl. Wdb. 12, 1893). Pink ... bij de vissers werd het genoomen voor een oopen vissers scheepje, Winsch. 189. Daar het kleine schepen zijn, spreekt men dikwijls van *pinkjes* (Ndl. Wdb. 12, 1894). Pinkje. Een scheepje met eene mast, gelyk de visschers gebruiken, Woordenl. achter Meerman, Comoedia Vetus of Bootsmans-praetje (Amst. 1718). Dit vaartuig is weinig grooter, dan een Pinkje, Klenk 26 (a°. 1675). Russ. *pink'é* uit het holl. deminutief, bij Vachtin 229 verklaard als: gollandskoe rybackoe sudno (Hollands vissersvaartuig).

In Peters tijd komt ook *pink* voor, b.v. in de Žurn. Petra Vel. 2, 1, 154 (Smirnov 226): Kotorye (suda) u Rigi zimovali: *pink* Aleksandr, šnavy Natalija, Eleonora, Polluks (welke (vaartuigen) bij Riga overwinterden: de *pink* Alexander, de snauwen Natalija, Eleonora, Pollux). In de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) leest men: *pink*, rybač'e sudno ... *pink*, vischersschuyt.

Pink (2), als benaming van een groot schip met drie masten, platte kiel

en een uitstekende achtersteven, in de 17de eeuw en later inzonderheid als vracht- en transportvaartuig gebezigd (Ndl. Wdb. 12, 1895). Russ. *pínka*, volgens Dal' 3, 280: trechmačtovoe gruzovoe sudno (driemastvrachtschip). Ook reeds by Šiškov (a°. 1795): *Pinka*. Pink. Pinque.

Voor de vorm *pínka* uit ndl. *pink*, vgl. russ. *bánka* uit ndl. *bank* (zandbank en roeibank) en russ. *plánka* uit ndl. *plank* (zie Zee- en Scheepst. op die woorden).

Plooi, vouw in een kledingstuk. Russ. *ploj*, volgens Dal' 3, 321: sborka, skladka, bora (vouw, plooi).

Plooien, vouwen, in vouwen of plooien leggen. Russ. *ploít'*, volgens Dal' 3, 320: sgibat' sborkami, skladočkami, melkimi borami v dele praček, švej (vouwen in plooien, vouwen, kleine vouwtjes, in het werk van wasvrouwen en naaisters) en Ušakov 3, 304 geeft als voorbeelden: *ploít'* bel'e (linnengoed *plooien*, vouwen); *ploít'* kruževo ščipcami (kant *plooien* met het friseerijzer). De laatste vermeldt het woord ook als kappersterm in de betekenis van: zavivat' (volosy) rovnymi volnami (het haar in gelijkmatige golven friseren).

In Kursk kent het volk volgens Dal' 3, 320 nog een verbaal adverbium *plójmo* of *plójmja* met de betekenis: ploja, sborkami, skladkami, borami (in plooien leggend, in plooien of vouwen).

Verschillende russ. woordenboeken (Michel'son, Ušakov) en ook Vasmer 2, 373, Preobraženskij 2, 76 wijzen fr. *ployer* als oorsprong aan. Dit ww. betekent evenwel niet: vouwen of plooien, maar: buigen (courber malgré la résistance, Hatzf.–Darmest. 2, 1759). Dal' noemt daarom fr. *plier*, dat wel: vouwen of plooien betekent, maar in klank te ver afstaat. Daarentegen wezen reeds Grot 2, 400 en Matzenauer 279 m.i. terecht op ndl. *plooien*, vgl. ook *ploj* uit ndl. *plooi*.

Pluus – een bijvorm naast *pluche* en *pluis* (Ndl. Wdb. 12, 2801 en 2842) –, zekere zware, fluweelachtige, meestal wollen stof met lange pool, gebezigd voor kleding en stoffering; harige trijp. Russ. *plis*, volgens Dal' 3, 318: bumažnyj barchat (katoenen fluweel), vgl. 1, 128: bumažnyj (barchat) zovut polubarchatom ili *plisom*, šerstjanoj utrechtskim barchatom ili *tripom* (het fluweel uit katoen noemt men halffluweel of *pluus*, dat uit wol Utrechts fluweel of *trijp*).

Russ. *plis* kan niet rechtstreeks overgenomen zijn uit fr. *pluche*, *peluche*: terecht staat in Dal' achter de ald. vermoede fr. oorsprong een vraagteken. Evenmin komen hd. *plüsch*, *plisch*, *pluss* (Vasmer 2, 372) of zw. *plysch*, *plys* (Ušakov 3, 300) in aanmerking. Aan de ndl. vorm *pluis*, door Vasmer genoemd, zal russ. *plis* ook niet zijn ontleend, men zou dan verwachten *pljus*, vgl. russ. *krju(j)s-* uit ndl. *kruis-*; russ. *kljuz*, in Archangel *chljus*, *chljus'*, *chljust* uit ndl. *kluis*; russ. *šljuz*, *sljuz* uit ndl. *sluis*, mv. *sluizen* (zie Zee- en Scheepst. op die woorden).

Vgl. Trijp.

Pokhout, soort van zeer zwaar en hard hout, dat voor blokschijven enz. wordt gebruikt. Russ. *bakaút*, zie Zee- en Scheepst. 154.

In Peters tijd nog aangetroffen in de oorspronkelijke vorm *pokout*, zie P. i B. Petra Vel. 1, 117 (a°. 1696): na gvozdi ... *pokoutu* (tot nagels ... *pokhout*) en *pokgout*, zie P. i B. Petra Vel. 3, 454 (a°. 1705): prišlite ... olivengout, *pokgout*, gebanu (zendt ... olijvenhout, *pokhout*, ebbenhout). Daarnaast in de vorm *pakgout* als overgang naar het latere *bakaut*, zie Poln. Sobr. Zak. 6, no. 3937 (Smirnov 31): Stal', *pakgout*, i azengout (Staal, *pokhout* en azijnhout).

Pompelmoes of pampelmoes, een zeer grote variant van de sinaasappel, in Oost-Indië inheems, Citrus decumana (Ndl. Wdb. 12, 3283). Russ. *pompel'mus*, volgens Michel'son: rod ostindskich apel'sinov, byvajuščich veličinoju s čelovečeskuju golovu (soort van Oost-Indische sinaasappelen, ter grootte van een mensenhoofd). Gončarov 6, 139 en 613 bezigt de vorm *pampl'muss*, die hij eng. noemt, doch deze schrijfwijze is eerder fr., al is ook hier ndl. oorsprong mogelijk. De bewuste plaats luidt: s udivleniem vzgljanete vy na ispolinskie limony-apel'siny, kotorye angličane nazyvajut *pampl'muss* (met verwondering kijkt gij naar de reusachtige citroenen-appelsienen, die de Engelsen *pampl'muss* noemen).

Zoals men weet, zijn fr. *pamplemousse*, hd. *pampel-*, *pompel-*, *pumpelmus(e)* en eng. *pampelmouse*, *pompelmoose* uit het ndl. afkomstig (Ndl. Wdb. 12, 3233).

Potas, scheikundige verbinding, t.w. kaliumcarbonaat, aanvankelijk bereid uit plantenas, meer bepaaldelijk houtas, en waarschijnlijk aldus genaamd omdat zij in zuivere toestand in potten werd bewaard (Ndl. Wdb. 12, 3727). Potasch, potas, Moskovische as, Halma. De voornaamste Waren, die uit Moskovien gevoert worden, zijn Potasch, Weedasch, Hennip enz., Klenk 25 (a°. 1677). Over deze ndl. handel in russ. potas zie Scheltema 1, 259, 359; 2, 390; 3, 168; 4, 166. Russ. *potáš*.

Bij Smirnov 234 vindt men een citaat uit het eerste kwart der 18de eeuw uit de Poln. Sobr. Zak. 5, n°. 2672: O delanii *potaša* iz ostatočnago karabel'nago lesu (Over de bereiding van *potas* uit overgebleven scheepshout). Al in de 17de eeuw komt het woord bij Kotošichin 120 (a°. 1667) voor: I te tovary, chleb, penku, *potaš*, smolčjugu, provadjat k Archangelskomu gorodu na carskich jamskich podvodach (En die waren, graan, hennep, *potas*, teer, voert men naar de stad Archangel op postwagens van de tsaar).

Voor *potáš* uit ndl. *potas* vergelijke men russ. *kóuš* uit ndl. *kous* (Zee- en Scheepst. 109).

Ontlening aan hd. *pottasche* (Dal' 3, 921; Michel'son), eng. *potash* (Ušakov 3, 651) of fr. *potasse* (Dal' 3, 921), die alle eveneens uit het ndl. zijn, is minder of niet waarschijnlijk.

Praam, platboomd breed vaartuig. door menselijke kracht voortbewogen, op de binnenwateren gebruikt voor vervoer en verkeer (Ndl. Wdb. 12, 3789 vlg.). Praam, een schouw, Winsch. 196. Russ. *pram*, bij Dal' 3, 1996: porom ili plot, ili ploskodonnoe sudno, dlja konopatki s nego korablej i drugich rabot u borta (praam of vlot, of platboomd vaartuig, om vandaaraf schepen te kalefaten of voor andere werkzaamheden langs boord).

Het woord was oudtijds ook de benaming voor een: platboomd, breed en sterk vaartuig, bewapend met enige stukken geschut, ter kustverdediging, ook wel dienende tot het vervoer van geschut (Ndl. Wdb. 12, 3790). Ook in deze betekenis komt russ. *pram* voor, b.v. bij Vachtin 254: ploskodonnoe sudno, vooružennoe puškami bol'šago kalibra; upotrebljalos' dlja plavanija na melkovod'i, v rekach i proč. (platboomd vaartuig, gewapend met kanonnen van groot kaliber; het werd gebruikt om bij laag water op rivieren enz. te varen).

Smirnov 235 geeft een citaat uit de P. i B. Petra Vel. 3, 452 (a°. 1705): *Pramy* dva zelo nužny (Twee *pramen* zijn zeer nodig). Ook bij Šiškov (a°. 1795).

Zoals men weet is ndl. *praam* via het ndd. aan čech. *prám* ontleend; het woord is oorspronkelijk Slavisch en komt in alle slav. talen voor: in het russ. in de vorm *poróm* of *paróm*, maar russ. *pram* komt ongetwijfeld uit het ndl.

Presenning – in oudere vorm *presenting* naast *presending* –, dekkleed van zwaar geteerd zeildoek dat over de luiken of over de deklading wordt gelegd om het indringen van zeewater te voorkomen (Ndl. Wdb. 12, 4034). Russ. *brezént*, zie Zee- en Scheepst. 156. Men kan de *t* opvatten als paragoge na het verlies van de uitgang *-ing*, zie hiervan meer voorbeelden Zee- en Scheepst. 225 noot; zij zou evenwel ook op de oude vorm *presenting* terug kunnen gaan met verlies van *-ing* als in russ. *kabaljar* uit ndl. *kabelaring* (Zee- en Scheepst. 86 vgl. 225 noot).

In Peters tijd is het ndl. woord nog onverbasterd, zie b.v. Morsk. Ust. 360 van 1720 (Smirnov 236): onyja sunduki pokryvajutsja *prezeningami* ili kožami (die kisten worden bedekt met *presennings* of huiden). Šiškov (a°. 1795) heeft *brezent*.

Ook de samenstelling *presenningdoek* ging in het russ. over als *brezendúk*.

Prop, stopsel, als scheepsterm in sloepsprop: een der stopsels of proppen waarmee de gaten onder in de sloep, die tot waterlozing dienen, gestopt worden. Russ. *próbka*, zie Zee- en Scheepst. 156.

In een dergelijke betekenis als scheepsterm t.w. die van: een der houten proppen waarmede de gaten gestopt worden die in een schip geschoten zijn (v. Moock) staat russ. *próbka* bij Dal' 3, 1222: proboiny ot jader v korabljach zakolačivajutsja iznutri zagotovlennymi po kalibru orudij derevjannymi *probkami* (gaten door kanonskogels in schepen gemaakt

worden van binnen gestopt met van te voren naar het kaliber der stukken gereedgemaakte houten *proppen*).

In Peters tijd treft men het woord nog aan in de vorm *prob*, zie P. i B. Petra Vel. 3, 424 (a°. 1705): porochovoi *prob* (kruit*prop*), vgl. Aubin, Dict. de Marine 117 (a°. 1702): Prop, proppen. C'est tout ce qui sert à mettre sur la poudre, en chargeant les armes à feu, soit papier, bourre, foin etc.

De gewone betekenis van russ. *próbka* is: stopsel, stop of kurk op een fles, en vandaar ook voor: kurk als stofnaam. Men denkt dan gewoonlijk aan hd. *pfropf*, *pfropfen*, ook *propf*, *propfen* (zie Deutsches Wtb. 7, 1796 en 2166); Vasmer 2, 437 noemt nd. *propke*, *prop*, weil Rusland lange die Korkstöpsel aus Bremen und aus dem Oldenburgischen bezog. De eerste betekenis (stop van een fles, kurk) is ook in Nederland niet onbekend en eveneens in Z.-Afrika en O.-Indië gebruikelijk (zie Ndl. Wdb. 12, 4460).

Vgl. Stopper.

Provoost als naam van zekere militaire ambtenaren zowel in het leger als op de vloot; in het eerste geval een ambtenaar die de militaire tucht in een legerplaats of kazerne handhaafde; in het tweede geval een scheepsonderofficier, belast met het toezicht op de gevangenen aan boord (Ndl. Wdb. 12, 4584 vlg.). Provoost, de geweldige, en soo veel als hapschaar op een schip, Winsch. 197. Russ. *profost*, slechts in de 17de eeuw aangetroffen en reeds in Peters tijd vervangen door *profós* uit het hd. *profoss*.

De oudste vorm *profost* geeft Smirnov 247 uit de Kn. o ratn. str. 25: Polkovnikovu *profostu*, stovaryšči i spodannymi po stu florinov (Aan de *provoost* van de kolonel met kameraden en ondergeschikten honderd florijnen). Doch reeds in het Lexikon van nieuwe woorden leest men: *Profós* kotoryj saldat v železy sažaet i gnoeoprjatatel' (die soldaten in de ijzers zet en vuilruimer). Zie verdere bewijsplaatsen uit het eerste kwart der 18de eeuw bij Smirnov, ook op de vloot, waar *profos* eventueel uit ndl. *provoost* ontstaan zou kunnen zijn al of niet onder invloed van hd. *profoss*. Vgl. russ. *vors* uit ndl. *worst* (oud afgekapt end touw) onder invloed van russ. *vors* (harig gedeelte van wol enz.) alsmede gevallen van apocope van *t* in het te Archangel gebezigde *knek* uit ndl. *knecht* en het in het Lexicon van nieuwe woorden voorkomende *šautbejnach* uit ndl. *schout-bij-nacht* (zie Zee- en Scheepst. 239 vlg., 103 en 183); zie ook Breeuwersgast.

Zowel uit ndl. *provoost* als uit hd. *profoss* zou de russ. verbastering *prochvóst* ontstaan kunnen wezen, die volgens Dal' 3, 1370 de betekenis heeft gekregen van: mošennik, negodjaj, podlec, pošlaja ličnost' (bedrieger, deugniet, schurk, onfatsoenlijk persoon); zie ook Ušakov 3, 1038 en I. T. Smirnov 143 (in Tver'): nikuda negodnyj, propaščij čelovek (iemand die nergens voor deugt, verloren is).

Pruikmaker, zie Paruikmaker.

Rabatijzer, kalfaat- of breeuwijzer, aan de snede, die stomp en nogal dik is, voorzien van een of twee holle groeven, en dienende om het werk in de naden plat te slaan en overal gelijk aan te drijven (Ndl. Wdb. 12, 3, 117). Vgl. Winsch. 201: bij de scheepstimmerlieden vind men ook een ... rabatijser, welkers afbeeldsel te sien is bij W(itsen) p. 185. Rabat-yzer ... Werck-bijtel, Witsen 186a. Hieruit de verbastering Russ. *lebezá*, volgens Dal' 2, 624: tupoe doloto, probojka ili konopatka (stompe beitel, kalfaat- of breeuwijzer) en volgens het Akad. Wdb. 5, 298: instrument, upotrebljaemyj pri zakolačivanii pazov v stroenijach, pri konopatke (probojke) sudov i pod.; imeet formu lopatočki (werktuig dat gebruikt wordt bij het dichten van voegen in gebouwen, bij het kalefaten (breeuwen) van schepen en dgl.; het heeft de vorm van een schopje).

Wat de sterk verbasterde vorm betreft, kan men vooreerst opmerken dat het russ. woord een lettergreep minder telt dan het oorspronkelijke ndl. Russ. *lebezá* uit ndl. *rab(at)ijzer* is in dit opzicht te vergelijken met russ. *bakštóv* uit ndl. *boegs(eer)touw*, russ. *mul'k* uit ndl. *muil(stee)k*, russ. *smal'k* uit ndl. *smal(wer)k*. Verder is het tweede lid van de ndl. samenstelling: *-ijzer* wel te herkennen in russ. *-eza* (voor russ. *e* uit ndl. *ij* zie Bijsloot), terwijl het begin *rab-* in het russ. werd tot *leb-* (voor overgang van *r* in *l* in de volkstaal zie Grot 2, 367) met *e* uit de toonloze *a*; vgl. hiermede de volksvorm *lepórt* voor *rapórt* (Akad. Wdb. 5, 463).

Dal' deed een mislukte poging om dit ndl. leenwoord te identificeren met het zuiver russ. homoniem *lebezá*: vleier, flikflooier, pluimstrijker, intrigant: lebezá ... kotoraja prodiraetsja vo vse ščeli, kak prolaz (die doordringt in alle spleten als een indringer) of zoals Vasmer 2, 23 het weergeeft: als ein Gegenstand, der überall durchrutscht. De juiste etymologie gaf Clara Thörnqvist in The Slav. and East-Eur. Rev. 32, 145, vgl. Scandoslavica 1, 22.

Het woord is door metathesis nog verder tot onherkenbaar wordens toe verbasterd in de vormen *belezá* (Dal' 1, 198) en *belíza* (Vasmer 1, 72); het eerste werd door Miklosich (Türk. Elem., Nachtr. 1, 13) in verband gebracht met turks *bälämäk*: graven, en voor het tweede meende Vasmer te moeten denken aan een hypothetisch mnd. *vîlîsen*: vijlijzer. Beide etymologieën kunnen bezwaarlijk juist wezen.

Ram, in de scheepsbouw, zie b.v. Tideman 263: Een ram is een vierhoekig stuk eikenhout met onderscheidene einden touw er aan. Dat stuk hout ligt in eene ondiepe houten goot of slede, goed met vet, zeep en olie voorzien, en wordt in de rigting zijner lengte door onderscheidene menschen aan de touwen heen en weder getrokken, om in horizontale rigting zware slagen tegen keggen, wiggen of schoven te geven. Bij Witsen 185 komen onder: het gereetschap, 't geen de Meester-Timmerman op de werf brengt o.a. voor: Een yzere Ram. Een Avegaer. Een houte Ram. Een groote Wigge daer toe. Russ. *román* (spr. *ramán)*, volgens Vachtin 281: dlinnyj derevjannyj brus, imejuščij s bokov verevki; za eti verevki brus raska-

čivajut i on dejstvuet, kak bol'šoj gorizontal'nyj molot (lange houten balk, die aan de zijden touwen heeft; aan deze touwen doet men de balk heen en weer gaan en hij werkt als een horizontale hamer) en volgens Dal' 3, 1713: podvešennoe ležačee brevno, inogda s okovkoj, dlja boja po urovnju, kak koper služit dlja boja otvesom (een opgehangen liggende balk, soms met ijzeren beslag, om horizontaal te slaan, zoals een heiblok dient om verticaal te slaan).

Russ. *román* zal wel zijn ontstaan uit de ndl. plur. *rammen*, vgl. russ. *plátan*, plaat d.w.z. zeilmakersplaat of handplaat, uit de ndl. plur. *platen*; russ. *ógon*, oog (in touwwerk) uit de ndl. plur. *ogen*; russ. *krágen*, kraag, b.v. stagkraag, uit de ndl. plur. *kragen*; russ. *vantklóten'*, wantkloot, uit de ndl. plur. *wantkloten* (zie Zee- en Scheepst. op de genoemde woorden alsmede de noot ald. op blz. 110). Daarnaast blijft in dit geval de mogelijkheid bestaan van ontlening aan de ndl. inf. *rammen*, vgl. Winsch. 202: ons vaarend volk en scheepstimmerlieden ... (noemen) rammen ... stooten: gelijk in het afloopen van scheepen geschied: als wanneer de paalen, daar het schip op rust, werden weg gebonsd.

Ook de ram waarmede men de mastbanden of beugels om de mast inslaat, wordt *román* genoemd, zie b.v. Šiškov (a°. 1795): Nabivat' ili nasaživat' *romanom* bugeli na mačtu. To drive the iron hoops of the masts and yards by means of the billiard. Billarder. En Dal' kent het woord ook in de niet nautische betekenis van: stormram, muurbreker, muurbrekerswerktuig (bars, taran, baran, stenobojnoe orudie).

Aan hd. *ramme*, heiblok, stamper: gerät zum einstoszen von pfählen oder steinen (Deutsches Wtb. 8, 76) behoeft niet te worden gedacht; evenmin aan eng. *ram* of *rammer*.

Rang in de zin van: rangorde, volgorde, rangklasse, klasse, afdeling, categorie. Russ. *rang*, bij Dal' 3, 1588: čin, stepen', klass (rang, graad, klasse) en bij Ušakov 3, 1213: razrjad, stepen', kategorija (rangorde, graad, categorie). In enige thans gedeeltelijk verouderde termen: *tábel' o rángach* (tabel aangaande de rangen), waarop de 14 rangen in het leger, op de vloot en in het civiele stonden (zie Tabel); hierop als 6de en 7de rang op de vloot: *kapitan pervogo ranga* (kapitein van de eerste rang) en *kapitan vtorogo ranga* (kapitein van de tweede rang). Voorts onderscheidde men vroeger een *korabl' pervogo ranga* (schip van de eerste rang) met 100 stukken van een *korabl' vtorogo ranga* (schip van de tweede rang) met 70–80 stukken, zie een citaat bij Ušakov uit A. Prokof'ev: Krejser pervogo *ranga* Avrora stoit nagotove (De kruiser van de eerste *rang* Aurora staat klaar).

Sedert Peters tijd, zie Christiani 22 en Smirnov 251. In het Lexikon van nieuwe woorden staat: *Rang* čest', čin, san, porjadok (eer, waardigheid, hoge waardigheid; volgorde). In de Morsk. Ust. 106 (a°. 1720) leest men: Flagmany, Kapitany, i protčyja oficery morskija i komisary, odnogo činu dolžni imet' *rang* meždu soboju, po pervenstvu v polučenii činov

svoich (De vlagofficieren, kapiteins en de overige zeeofficieren en commissarissen van één waardigheid (rang) moeten *rang* onder elkander hebben volgens de prioriteit waarin zij hun waardigheden (rangen) hebben ontvangen). Ook in het zeemanswoordenboek van Šiškov (a°. 1795).

Men kan bij dit woord ook aan hd. *rang* (minder aan fr. *rang*) denken; toch schijnt vooral het gebruik op de vloot eerder op ndl. oorsprong te wijzen (zie ook Vasmer 2, 491).

Rei in de betekenis van: lat en: maatstok. Russ. *reék* (spr. *rejók*, gen. *rejká*), *réjka*, beide deminutiefformaties. Zie over de verschillende toepassingen in het russ. Zee- en Scheepst. 164 vlg. Niet vermeld is daar de betekenis van: stormlat of slingerlat, op schepen: lat die tafelgerei bij storm op zijn plaats houdt, waarvan men een bewijsplaats vindt bij Gončarov 5, 88: K čaju uže nado bylo položit' na stol *rejki*, to est' poperečnye doščečki rebrom, a to čaški, bljudečki, chleb i pročee polzlo to v odnu, to v druguju storonu (Bij de thee was het al nodig de (storm)-latten op tafel te leggen d.z. dwarslatten op hun kant, want anders gleden kopjes, schoteltjes, brood en de rest dan naar de ene dan naar de andere zijde).

Rijnswijn, oude (in de 16de en 17de eeuw gebruikelijke) koppeling van *Rijns* en *wijn* voor *Rijnse wijn*, thans meestal *Rijnwijn* genoemd (Ndl. Wdb. 13, 359). Russ. *renšvin*, eveneens thans verouderd en vervangen als bij ons door *rejnwéjn* uit hd. *Rheinwein* of ook wel *réjnskoe vino*, voorheen *renskoe vino* (Kotošichin 123, ook bij Radiščev e.a.) uit po. *reńskie vino*. Een bewijsplaats uit Peters tijd vindt men bij Smirnov 261 uit de Torg. Morsk. Ust. Tarif 2 (a°. 1724): Vina *renšvinu* ... poluamnaja (Van de wijn (geheten) *rijnswijn* ... een half aam).

Roemer, wijnglas. Op de gezontheit ... van d'andere Bojaren wierd met kleinder Roemers gedronken, Klenk 37 (a°. 1675). Russ. *rjúmka*, volgens Dal' 3, 1774: zastol'nyj, bolee stekljannyj sosudec, na nožke, dlja vodki ili vina (tafelvaatwerk, gewoonlijk van glas, op een voet, voor brandewijn of wijn).

Het woord is in het russ. een verkleinvorm op *-ka*, die uit de ndl. deminutiefvorm *roemerke* (Ndl. Wdb. 13, 720 vlg.) ontstaan zou kunnen zijn (vgl. russ. *kumka* uit ndl. *kommeke*, zie ald.), al behoeft dit niet (vgl. russ. *zju(j)dvestka* uit ndl. *zuidwester*, zie ald.). Zonder deminutiefuitgang vindt men het woord in het augmentativum *rjúmišča*, bokaal, alsmede in *rjúmščik*, vervaardiger van roemers. Van *rjúmka* is een nieuw deminutief *rjúmočka* gevormd, vgl. het afgeleide adj. *rjúmočnyj*.

In de tijd van Peter de Grote treft men het woord aan in de vorm *romor* uit ndl. *romer*, een in de 17de eeuw zeer gebruikelijke vorm (b.v. bij Vondel) naast *roemer* (Ndl. Wdb. 13, 720 vlg.). Zo komt het b.v. voor bij Menšikov 13 (Smirnov 266), waar men leest: *Romorov* skljanych

golanskich 30 djužin (Hollandse glazen *ro(e)mers* 30 dozijn). Peter zelf gebruikt in zijn brieven reeds de vorm *rjumka*, b.v. in een schrijven van 11 september 1706 aan Menšikov (P. i B. Petra Vel. 4, 369), eindigend met de mededeling dat men zo dadelijk aan tafel drie sterletten zal opeten: pro vaše zdorov'e pri *rjumke* renskova (op uw gezondheid bij een *roemer* rijnse wijn); de volgende dag (4, 370) bestelde hij in Archangel: vsjakoj stekljanoj ... posudy ... a imjanno kuvšincov, a bol'ši *rjumok* ... i prislat' ... v Piterburch (allerlei glazen ... vaatwerk ... en met name kruikjes en vooral *roemers* ... en te zenden ... naar Pietersburg).

Ten onrechte sedert Miklosich meestal verklaard uit hd. *römer*, zie b.v. Vasmer 2, 559, Dal' 3, 1774 (Ušakov 3, 1420 beter): evenmin komen de. *rømer*, zw. *remmare*, eng. *rummer* enz. (zie Ndl. Wdb. 13, 720) in aanmerking.

Rog, de bekende dwarsbekkige kraakbeenige vis Raia clavata. Rog, een soort van platvis met een lange staart, en scharpe rug en om sijn geringheid weinig geagt, Winsch. 212. Deze zeevis heet in het russ. *skat*, maar er bestaat een verwante soort die in het russ. de naam *róchlja* draagt, zie Dal' 3, 1724, die van deze vis zegt: morskaja ryba Rhinobatus; ona blizka ko skatu i akule, no s dychalami (zeevis Rhinobatus; hij staat dicht bij de rog en de haai, maar heeft luchtgaten).

Het suffix *-lja* is hier waarschijnlijk ontstaan onder invloed van het zuiver russ. homoniem *róchlja*, volgens Dal' 3, 1724: vjalyj razinja, sonnyj, lenivyj, tupoj, nepovorotlivyj; nerjacha (trage gaper, slaperig, lui, stompzinnig, log persoon; smeerpoets). Zie Preobraženskij 2, 218 en Vasmer 2, 540.

Reeds in de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) leest men: *roch* ryba (vis) ... *roch*. Daartegen geeft Smirnov 267 een vorm *rocha*, die ook ontleend zou kunnen zijn (evenals po. *rocha*) aan ndd. *roche*, waaruit eveneens hd. *roche*, de. *rokke*, zw. *rocka*.

Rol (1) t.w. de rol van een mangel of kalander (Ndl. Wdb. 13, 925). Russ. *rol* (Ušakov 3, 1380), *rol'* of *ról'ja* (Dal' 3, 1713), cilindr, val, katok, skalka (cylinder, wals, rolhout, mangelrol). Volgens Dal' 3, 1741 is in Vologda gebruikelijk het deminutief *rulëk* (spr. *rul'ók*) voor een: rubčatyj valek, dlja katki bel'ja (geribd walsje om linnengoed te mangelen).

De vorm *rólja* kan, behalve uit *rol* (vgl. russ. *váflja* uit ndl. *wafel*), ook uit de oudere ndl. vorm *rolle* zijn ontstaan, vgl. Rol (2) en Rol (4), bij welk laatste woord men tevens een parallel vindt voor de *u* van *rulëk*.

Vasmer 2, 1533 meent, dat russ. *rol'* in de betekenis van: rolle, walze (einer maschine) ontleend is aan fr. *rôle*, maar in dit en het volgende artikel met hun bijzondere betekenissen is het woord toch hoogstwaarschijnlijk uit het ndl.: het fr. noemt de rollen van een mangel trouwens les *rouleaux* d'une calandre. Aan hd. *rolle* behoeft hier ook niet gedacht te worden, evenmin aan eng. *roll* of de. en zw. *rulle*.

Vgl. Kalander.

Rol (2) t.w. in de papiermakerij: de met stalen messen bezette cylinder in de hollander, maal- of roerbak, welke langs het eveneens uit stalen messen bestaande grondwerk wentelt, waardoor de lompen in losse draden of kleine stukjes verdeeld worden: wrijfrol, roerrol (Ndl. Wdb. 13, 926). Russ. *rol* (Ušakov 3, 1380), *rol'* of *rólja* (Dal' 3, 1713), in Ušakov als volgt gedefinieerd: v bumažnom proizvodstve metalličeskaja ili betonnaja vanna, snabžennaja izmel'čajuščim barabanom dlja razmola bumažnoj polumassy i polučenija iz nee bumažnoj massy (in de papiermakerij een metalen of betonnen kuip, voorzien van een fijnsnijdende trommel tot het fijnmalen van het papieren halfgoed en ter verkrijging daaruit van de papierstof). Als voorbeeld vindt men daar het zinnetje: obrabotka polumassy v *rolach* (de bewerking van het halfgoed in de *rollen*).

Afgeleid is het subst. *ról'nja*, waarnaast *ról'naja*, volgens Dal': na bumažnych fabrikach stroenie dlja *roli*, pribora dlja peremola trjap'ja (in papierfabrieken inrichting voor de *rol*, een toestel om lompen fijn te malen).

Vgl. Hollander.

Rol (3) in de zin van: een in de vorm van een cylinder opgerolde of opgewonden of ook samengepakte hoeveelheid van het een of ander, b.v. van papier, van lood enz. (Ndl. Wdb. 13, 922 vlg.). Russ. *rol* of *rol'*, door Ušakov 3, 1380 aldus verklaard: svertok cilindričeskoj formy iz listov ili splošnoj lenty kakogo-nibud' materiala (bundel van cilindervorm, bestaande uit bladen of een onafgebroken lint van de een of andere stof). Als voorbeelden worden genoemd: *rol* svinca (een *rol* lood), *rol* bumagi (een *rol* papier).

Aan hd. *rolle* enz. (zie bij Rol (1)) behoeft niet te worden gedacht en het fr. spreekt van: un *rouleau* de papier.

Rol (4) d.w.z. een rol tabak d.i. een aantal tabaksbladen in de vorm van een cylinder opgerold; tabak in deze vorm. Zie b.v. de in Ndl. Wdb. 13, 923 aangehaalde plaatsen uit M. Noel Chomel, Alg. Huish. Wdb.[2] (Leiden 1778), 3597a: De inlandsche of zogenoemde Amersfoortsche Tabak is in bladen of wel tot strengen en rollen gesponnen; vgl. 3599a: De gesponnen-Tabak in rollen, betaald vijf van 't hondert in koomende, en even zo veel van uit gaande regten; waar by nog eene verhooging koomt van agt penningen, zo dezelve de Oostzee, de Belt, of de Sond, uit gaat of in koomt; alsmede 3596b: het hart der Rolle. Russ. *rúlja* (Dal' 3, 1741), inzonderheid in de verbinding *rúlja* tabakú, een *rol* tabak.

Reeds in Peters tijd in de Torg. Morsk. Ust. Tarif 15 (Smirnov 141): tabaku v *ruljach* kenasteru, ili krošenogo (tabak kanaster in *rollen*, of gesneden).

De vorm *rúlja* kan, behalve uit *rol*, ook uit de oudere ndl. vorm *rolle* (zie een voorbeeld boven) zijn ontstaan; vgl. Rol (1), waar tevens een parallel staat voor de *u* van *rulja*.

Ontlening aan het hd. *rolle* is hier minder waarschijnlijk; dit geldt nog meer van eng. *roll* of de. en zw. *rulle*. Fr. *rôle* dat in deze zin naast *rouleau* wordt gebruikt (vgl. v. Moock 1, 1138: un rôle ou rouleau de tabac, eene rol tabak), komt evenmin in aanmerking. Ook Vasmer 2, 546 wijst op ndl. *rol, tabaksrol.*

Vgl. Amersfoort, Kanaster, Kardoes.

Rooster (1) als scheepsterm. Russ. *roster, ruster,* latwerk op de luiken; en in de plur. *róstry* voor de verzameling van waarloze rondhouten, aldus genoemd naar de *roosters* in de zogenoemde kuil, waar deze zich bevindt. Zie hierover uitvoerig Zee- en Scheepst. 171 vlg. en vgl. nog Šiškov (a°. 1795): *Rostery* ... kryški na ljukach (*Roosters* ... deksels op de luiken).

Rooster (2), in de zin van: ijzeren raamwerk, gebezigd om daarop vlees te braden. In het russ. verbasterd tot *rášper*, volgens Michel'son: rešetka dlja žarenija mjasa (traliewerk om vlees te braden); evenzo bij Dal' 3, 1661. In het Akad. Wdb. 4, 474 vindt men een aanhaling uit een woordenboek van keukentermen (Slov. povarenn.) van 1795, waar het woord staat in de vorm *rašpar*: Karbonad, čast' mjasa, žarenaja na *rašpare* (Karbonade, een stuk vlees, gebraden op de *rooster*).

In Peters tijd komt het woord nog in de meer oorspronkelijke vorm *rostor* voor in de Morsk. Ust. 831 van 1720 (Smirnov 266): Povarennoi i protčei posudy: *rostorov* (koks- en overig vaatwerk: *roosters*).

Sarge — een tot het eind der 18de eeuw gebezigde (oudere) vorm voor *serge* (Ndl. Wdb. 14, 105 en 1310) —, gekeperde wollen stof. Russ. *sárža*, bij Dal' 4, 35: kosonitaja (kipornaja tkan', šolkovaja, šerstjanaja ili bumažnaja, bol. dlja podkladki (schuindradig (gekeperd) weefsel, van zij, wol of katoen, grotendeels voor voering).

Sedert Peters tijd, zie b.v. Torg. Morsk. Ust. Tarif 13 (Smirnov 271): Stamedy ili *sarži* dvojnye (Stametten of *sargen* dichtgeweven). In de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) leest men: *saja*, tož šerstjanaja parča *sarža* (*saai*, ook wollen brokaat *sarge*) ... saai, saayet.

In Archangel zegt men volgens Podvysockij 153 *saržá*, dat daar de betekenis heeft van: domašnjago prigotovlenija tkan' iz l'njanoj prjaži, smešannoj s šerst'ju, upotrebljaemaja dlja ženskoj krest'janskoj odeždy (weefsel van huisvlijt, van linnen met wol vermengd, gebezigd voor boerinnekleding). In Novgorod en Tver' heeft *sárža* volgens Dal' een dergelijke betekenis.

Dal' 4, 35 en Vasmer 2, 581 zien in russ. *sárža* een ontlening aan fr. *sarge*, ital. *sargia*. Maar ofr. *sarge* (vanwaar ital. *sargia*, hd. *sarsche*, po. *szarsza*) was in de 17de eeuw al zeldzaam geworden (zie Hatzfeld–Darmest. 2, 2033) en verdrongen door de jongere vorm *serge* (vanwaar ndl. *serge*, hd. *serge, serche* (stammet oder *särge* (17de eeuw) in D. Wtb. 10, 2, 658), eng. *serge*). Daarom lijkt ndl. oorsprong van russ. *sarža* aannemelijker.

Schaal in de zin van: drinkschaal (Ndl. Wdb. 14, 130). Uit schalen en schaaltjes dronk men in de 17de eeuw op elkaars gezondheid, zie b.v. Klenk 12: Daar na wierd(en zij) ... die ons dagelijks zouden verzorgen, met alderhande drank van sterke wateren onthaalt, daar mee men malkander in schaaltjes tot verscheide malen, op de gezontheit van de groote Zaar, en van verscheide grote Heeren in Ruslant toedronk. En ald. 16: De Brengers wierden met verscheide schaaltjes met brandewijn vereert. Onder de geschenken van de tsaar aan de gezant en zijn gevolg komen op blz. 18 voor: Zes Schalen dubbelde Brandewijn ... Achtenveertig Schalen dubbelde Brandewijn ... Honderd Schalen Brandewijn ... Zesenveertig Schalen Brandewijn. Russ. *škálik*, een deminutiefvorm *(schaaltje)* evenals het synonieme *škálčik*. De verklaring in Dal' 4, 1445 luidt: kabačnaja mera vina, kosuška (wijnmaat in herbergen, $^1/_4$ stoop) en in Ušakov 4, 1349: mera vina (vodki), ravnaja $^1/_{100}$ vedra (wijn(brandewijn)maat, gelijk aan $^1/_{100}$ emmer); ook: stakan vodki takoj mery (brandewijnglas van die maat). De plur. *škáliki* is volgens Dal' in Smolensk gebruikelijk met de betekenis: kabak, mesto prodaži vodki *škalikami* (kroeg, verkoopplaats van brandewijn in *schaaltjes*).

Russ. *škálik* heeft ook de betekenis gekregen van: glazen vetpotje, illumineerglaasje, zie b.v. Dal' 4, 1445: stakančik so svetitel'neju, nalityj salom, dlja prazdničnago osveščenija (glaasje met een pit, gevuld met vet, tot feestelijke verlichting).

Afgeleide adj. van *škálik* zijn *škálikovyj* en *škáličnyj*. Zonder de deminutiefuitgang vindt men het woord in het adj. *škál'nyj*.

Aan hd. *schale* behoeft niet te worden gedacht, al noemen Dal' en Ušakov dit; evenmin komt de. *skaal* of zw. *skål* hier in aanmerking. Zie ook Vasmer 3, 404. Voor russ. *šk-* uit ndl. *sch-* zie behalve het volgende woord een aantal voorbeelden in Zee- en Scheepst. 278.

Over *Schaal, schalen* als scheepsterm (stukken hout ter versterking van een mast of ra), russ. *škálo, škáli*, zie Zee- en Scheepst. 174.

Schavot, een scheepsterm, die in de ndl. woordenboeken en zeevaartkundige werken niet wordt aangetroffen, maar die toch bestaan moet hebben voor een houten verhoging of verhevenheid van verschillende aard op schepen. Russ. *škafút* betekent volgens Dal' 4, 1446: čast' verchnej paluby vdol' borta, meždu srednimi mačtami (deel van het opperdek langs het boord tussen de middelste masten). Enigszins anders luidt de definitie bij Vachtin 366: prostranstvo na voennom sudne meždu fok i grot mačtami, po verchnej palube (ruimte op een oorlogsschip tussen fokke- en grote mast op het bovendek) en hij vervolgt: Seredina *škafuta* zanjata rostrami (Het midden van het *schavot* wordt ingenomen door de roosters). Men vergelijke met dit laatste Tideman 193: De kuil is niets anders dan een aantal nevens elkander geplaatste hoofden met roosters ... soms met luiken ... tusschen de groote en fokkemasten. Maar ook ald.: Men (vervangt) die middelste luiken weder door een vak dekdeelen,

die een soort van eilandje (en zoo noemt men dit vak wel eens) vormen, te midden van de roosters. Er is hier dus sprake van zekere verhogingen of verhevenheden, hetzij de hoofden of randen der roosters of luiken, hetzij het zogenoemde eilandje. Op weer iets anders wijst de fr. en eng. vertaling die Vachtin geeft: passavant en gangway. Hiermede is volgens Ter Reehorst 102 de walegang bedoeld: eng. gangways. holl. walegangen. ... fr. passages. it. passavanti. ... russ. *škafut*. En volgens Tideman 416 is een walegang: gang langs het boord op het dek, dat even onder of op de lastlijn ligt, om het boord te kunnen bezoeken, als er kogels mogten doordringen (zie ook Mossel 349). Maar op blz. 107 stelt Ter Reehorst russ. *škafut* samen met eng. gunwale, gunnel. holl. potdeksel, dolboord. ... fr. platbord. Onder het potdeksel verstaat men volgens het Ndl. Wdb. 12, 3731: betimmering van het scheepsboord, met het doel om de inhouten tegen inwatering te beveiligen, de lucht der spanten af te sluiten en het intrekken van het bovenschip tegen te gaan (zie ook Mossel 177 en Tideman 251). Reeds Šiškov (a°. 1795) kent de beide laatstgenoemde betekenissen van *škafut*: Gang-way, gunnel, gun-wale. Passe-avant, platbord; terwijl het hedendaagse zeemanswoordenboekje van Lukaševič (a°. 1925) de eerstgenoemde betekenis van: čast' verchnej paluby ot fok-mačty do grot-mačty (deel van het bovendek van de fokkemast tot de grote mast) vermeldt.

Dat russ. *škafút* uit ndl. *schavot* is overgenomen en niet b.v. uit eng. *scaffold*, zoals Baudouin de Courtenay in Dal' 4, 1446 verkeerdelijk gist, blijkt uit de eng.-ndl. lijst van scheepsdelen in de P. i B. Petra Vel. 1, 237 (a°. 1697–98), waar men leest: geng vej (gangway) – fordiš (?) ili *schavoty*.

Schoener, tweemastschip met achterover hellende masten dat alleen gaffel- en stagzeilen voert (Ndl. Wdb. 14, 753). Russ. *škúna* is vermoedelijk ontleend aan eng. *schooner* (spr. *skunə*) [1]), doch de daarnaast staande vorm *schúna*, zowel door Dal' 4, 1450 als Ušakov 4, 1351 vermeld, zou misschien kunnen wijzen op ndl. invloed. Het in Archangel (Podvysockij 193) gebruikelijke demin. *škunárka* zou geheel uit het ndl. kunnen wezen, zoals ook Vasmer 3, 408 meent.

Schraper, als scheepsterm: een gereedschap om mede te schrapen, vgl. Winsch. 239: Een schraaper dan is een scharp ijser met een houte steel, waar meede het oude teer van de scheepen werd afgeschrabt. Russ. *šápar*, dat bij Dal' 4, 1398 wordt verklaard: konopatka, tupoe širokoe doloto (breeuwijzer, stompe brede beitel).

De *r* van de moeilijke klankverbinding *schr* aan het begin van het ndl. woord is in het russ. verdwenen. Het woord is niet ontleend aan nhd. *schaber*: schabeisen, zoals Vasmer 3, 373 gist.

---

[1]) *Schooner*. Properly *scooner*, but spelt as if derived from Dutch, which is not the case, the Du. *schooner* being of E. origin. First called a *scooner* in 1713, when the first schooner was so named in Gloucester, Massachusetts, from the remark that she *scoons* i.e. glides swiftly, Skeat, Concise Etym. Dict.[2] (Oxford 1911), 467.

Selderij of selderie – de in het ndl. gewone vorm, die opgekomen is naast het oorspronkelijke *sellerij* of *sellerie* –, het bekende moeskruid Apium graveolens (Ndl. Wdb. 14, 1298). Russ. *sel'deréj* naast *sel'deréja*.

Dat het woord inderdaad uit het ndl. komen moet, wordt bovendien aannemelijk gemaakt door de volgende mededeling bij De Bruyn 36a: Van ons hebben ze ook gekregen geele, witte, en roode wortels, ... waer van de Russen voor dezen niets hebben geweten. Dogh nu makenze daer werk van. Zoo is het ook met de sellerij. Naast *sellerij* kwam in die tijd ook reeds *selderij* of *selderie* voor, zie b.v. Vermak. Landtleven 1 (Den Nederlandtsen Hovenier) 37b (Amsterdam 1670): Selderie ... wordt gezaeit in Mey of April.

In de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) leest men: *seleri*, koren'ja salatnoe (slawortels) *selry*.

Blijkens de *d* moet het woord uit het ndl. komen, vgl. Galderij; aan fr. *céléri*, hd. *sellerie*, de. *selleri*, zw. *sellerie*, eng. *celery* behoeft dan ook niet te worden gedacht; het po. heeft *seler*.

Sering – waarnaast *syring* en in de 17de eeuw ook *siring* (vanwaar het adj. *siringen* bij Six van Chandelier 441) –, naam van de bomen of heesters van het geslacht Syringa L. uit de familie der Oleaceeën, die paarse en witte welriekende bloemtrossen voortbrengen en veel in tuinen en parken aangeplant worden (Ndl. Wdb. 14, 1314). Russ. *sirén'*, Syringa vulgaris, zie Dal' 4, 163 en Ušakov 4, 192.

In de volksmond is *sirén'* verbasterd tot *sinél'* onder invloed van russ. *sinij* (blauw), zie Dal' 4, 158 en Ušakov 4, 185.

Men beschouwt het woord gewoonlijk als een ontlening aan hd. *syringe*, dial. *sirene* (Vasmer 2, 628), doch de vorm wijst eerder op de oude ndl. vorm *siring* (zie boven); de ndl. uitgang *-ing* treedt in het russ. vaak op als *-en'*, zie een aantal voorbeelden daarvan Zee- en Scheepst. 224, noot. Bovendien werden in Peters tijd en later in Rusland vele tuinen en parken door Nederlanders aangelegd en gingen er scheepsvrachten met sierplanten uit Holland naar Rusland, zie Scheltema 1, 300: de andere (Russische gezant was gelast) om pogingen aan te wenden ten einde bekwame werklieden tot het ... aanleggen van buitenplaatsen, hoveniers, enz. aan te nemen; alsmede 3, 416 noot: Zoo vonden wij ... melding van vijf schepen, beladen met boomen en tuinsieraden.

Servies, stel bijeenbehorend vaatwerk voor een maaltijd, voor het schenken van koffie of thee (Ndl. Wdb. 14, 1321). Russ. *servíz*, volgens Dal' 4, 128: pribor stolovoj ili čajnoj, kofejnoj posudy (stel tafelgerei of stel van thee-, koffiegoed) of volgens Ušakov 4, 153: polnyj komplekt stolovoj ili čajnoj posudy, rasščitannyj na opredelennoe količestvo čelovek (volledig stel tafel- of theegerei, berekend op een bepaalde hoeveelheid personen) met de voorbeelden: farforovyj *serviz* na 12 person (een porceleinen *servies* voor 12 personen); čajnyj *serviz* (thee*servies*); japonskij *serviz* (een Japans *servies*); stolovyj *serviz* (een tafel*servies*).

Reeds in Peters tijd leest men bij Kurakin 6, 117 (Smirnov 275): *serviz* serebrjanyj (een zilveren *servies*).

De russ. schrijfwijze met *z* kan uit de ndl. plur. *serviezen* zijn ontstaan, zie meer voorbeelden van dit verschijnsel op Fries. Daarom lijkt ontlening aan fr. *service*, waaruit hd. *service* en po. *serwis*, minder waarschijnlijk. Onder de geschenken, die de Nederlandse gezantschappen in de 17de eeuw aan de tsaar van Moskovië brachten, behoorde ook een kostbaar zilveren servies, zie b.v. Witsen, Mosc. Ryse 66a: Volght het zilverwerk ... 1 servies; en Klenk 78: Een zilvere Service.

Siroop, dikke vloeistof, bestaande uit opgeloste suiker met smaakgevende of geneeskrachtige stoffen doortrokken, bestemd om gedronken of als geneesmiddel ingenomen te worden (Ndl. Wdb. 14, 1385). Zie b.v. De Bruyn 141b: Ook maken zy daer wel een syroop van, die voor verkoelende gehouden wort. Russ. *siróp*, in de volksmond ook wel *syróp* en *suróp*, volgens Ušakov 4, 192: gustoj otvar fruktov ili jagod s sacharom, upotr. v pišču, tože sokov lekarstvennych rastenij (dik afkooksel van vruchten of bessen met suiker tot voedsel, ook van sappen van geneeskundige planten).

Reeds in de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) leest men: *sirop*, patoka gustaja (dikke suikerstroop) ... *siroop*.

Wegens de eindbetoning wil Vasmer 2, 628 het woord uit fr. *sirop* verklaren, maar dit geldt evenzeer voor ndl. *siroop*. Hd. *sirup* komt niet in aanmerking evenmin als eng. *sirup*, *syrup*.

Sits, met bonte, meestal kleine figuren op lichte grond bedrukt katoen (Ndl. Wdb. 14, 1390). Russ. *sítec*, volgens Dal' 4, 165: nabivnoe, uzoročnoe chlopkovoe polotno (bedrukt, van figuren voorzien katoen). Het demin. *sítčik* heeft nagenoeg dezelfde betekenis als *sítec*. Dal' geeft als citaat: *sitčikom* podbito, šolkom pokryto (met *sits* gevoerd, met zij bedekt).

Voor een sitsen vrouwenkleed geeft Dal' het woord *sitca*; in Archangel (Podvysockij) noemt men dit *sítnik* en in Perm *sitcóvik*. Het van *sítec* afgeleide adj. luidt *sítcevyj*: sitsen.

Po. *cyc* is aan hd. *zitz* ontleend; het fr. heeft *chite*, het eng. *chintz*, het de. *sirts*, het zw. (evenals het ndl.) *sits*.

Sjamberloek, kamerjapon, thans alleen van mannen, vroeger ook van vrouwen (Ndl. Wdb. 14, 1394). Hieruit zijn vermoedelijk ontstaan de in het begin der 18de eeuw aangetroffen russ. woorden *šomurlúk* en *šamluk*. Het eerste staat in het Lexikon van nieuwe woorden (Smirnov 332, 360, 381) met de verklaring: odežda ženskaja verchnjaja (overkleed van vrouwen); het tweede komt voor in een lijst van de bruidschat (rjadnaja zapis') van Anna Andreevna Prozorovskaja van a°. 1712 (Obn.-Barch. 2, 2, 156): *šamluk* zolotnoj s pozumentami serebrjanymi, podbit kamkoju (een goudlakense *sjamberloek* met zilveren boordsels, gevoerd met damast).

Het woord *šamluk* heeft de tweede lettergreep van ndl. *sjamberloek* verloren, vgl. voor dit verschijnsel russ. *šinerka* in matrozenmond voor *šifonerka* uit fr. *chiffonnière* (Stanjukovič, Koršun 23) en zie verder de artt. Breeuwersgast alsmede Boegseertouw en Rabatijzer.

Behalve aan ndl. *sjamberloek* zou men hier ook aan sp. *chamerluco* kunnen denken, maar een ontlening aan het sp. is in het russ. minder waarschijnlijk dan aan het ndl.

Het woord is ten slotte afkomstig uit turks *jagmurluk*: regenmantel en daaruit is reeds in de 17de eeuw (Sreznewskij 1, 827) rechtstreeks ontleend russ. *emurlúk*: verchnjaja odežda ot doždja (overkleed tegen de regen), dat nog dialectisch voorkomt (Akad. Wdb. 2, 102) en in Vologda betekent: rod starinnoj materii (soort van ouderwetse stof).

Sjouwer, arbeider die werkt aan het lossen en laden van een schip, aan het vervoeren van materialen en ander ruw werk op een scheepswerf enz. (Ndl. Wdb. 14, 1408). Het woord sjouwen, als ook een sjouwer werd onder het vaarend volk in een enge beteekenis genoomen, voor op Scheepstimmerwerven spaanders te raapen, en de scheepen haavenen: lossen en laaden: en voorts al te doen, wat op het schip voor valt, Winsch. 254. Dat ze geen matroozen of soldaaten ... hadden scheep konnen houden .... Zoo dat ze de gemelde scheepen met sjouwers zoodaanigh niet hadden konnen bemannen, dat die voor als noch bequaam waaren ... zee te kiezen (in margine: Arbeiders van d'Oostindische Compagnie, zoo genoemt), Brandt, De Ruiter 731 (a°. 1685). Het woord is aangetroffen sedert 1648. Volgens de niet onaannemelijke gissing van B. O. Unbegaun in het Zeitschr. f. slav. Philol. 26 (1957), 104–114 zoude hieraan ontleend kunnen zijn het in de tweede helft der 17de eeuw in russ. teksten aangetroffen woord *sar* naast *sara* voor een buitenlandse, niet-russische bootsgezel, inzonderheid een Hollander. Het woord verdwijnt op het einde der 17de eeuw uit het gebruik en wordt dan vervangen door *matros* of *matroz* uit ndl. *matroos*, mv. *matrozen* (Zee- en Scheepst. 134). Bewijsplaatsen van het gebruik vindt men bij Unbegaun; ook Peter de Grote heeft het woord aanvankelijk (a°. 1694–1696) nog gebezigd.

Als bezwaar tegen de gelijkstelling der genoemde woorden zou men misschien kunnen laten gelden het feit, dat russ. *sara* reeds a°. 1599 voorkomt in de russ.-eng. woordenboeken van Ridley in de betekenis van: mariner, sailer, terwijl de oudste ndl. bewijsplaats van *sjouwer* eerst dagtekent van a°. 1648. Onoverkomelijk lijkt dit bezwaar evenwel niet, wanneer men bedenkt, dat ndl. *sjouwen* beschouwd wordt als van friese oorsprong te zijn, terwijl *sjouwe* in fri. teksten tot dusver niet eerder is aangetroffen dan a°. 1834. Dergelijke volkswoorden worden niet zelden veel later in het schriftelijke gebruik opgenomen, en, zoals Unbegaun terecht opmerkt naar aanleiding van het vroege voorkomen van russ. *sara* in een eng. woordenboek, dan nog soms het eerst opgetekend door een buitenlander.

Bij dit oudruss. woord *sar* of *sara* zou ik ook nog willen brengen het woord *sur*, dat voorkomt in de byline Sadko bogatoj gost' als synoniem van het zuiver russ. *jaryga*, *jaryžka* naast *jaryžnik*, dat in de russ.-eng. woordenlijst van Richard James (a°. 1618–1620), waarin ook voorkomt: *sare* a sailor, wordt vertaald met: a boate-haler, dus: trekker van een vaartuig (vgl. Trekken), welk begrip niet zover afstaat van: bootsgezel of het latere matroos, evenmin als sjouwer dit doet (men zie de bovenaangehaalde 17de-eeuwse citaten uit Winsch. en Brandt en vgl. nog Goedel, Etym. Wtb. d. deutschen Seemannsspr. 409: In Groningen werden so (d.h. *sjouwer*) genannt: personen die hun brood verdienen met schepen langs het Reitdiep te trekken). De bewuste regel in de Sadko-byline (Kirša Danilov 185) luidt: Udaloj molodec byl Volgskoj *sur* (De koene kerel was een boottrekker of bootsgezel op de Wolga). In een andere Sadko-byline (Sadkov korabl' stal na more (Kirša Danilov 234)) leest men zuiver russ.: A *jaryžki* vy, ljudi naemnye (Gij bootsgezellen (matrozen), huurlieden). Bij Obn.–Barch. 2, 2, 313 vindt men als verklaring van *sur*: verojatno: molodec, lovkij čelovek (waarschijnlijk: flinke kerel, handige vent).

Wat betreft de wisseling van *a* en *u* in russ. *sar (sara)* en *sur*, zie men meer voorbeelden van dit verschijnsel in ndl. (en andere) leenwoorden op de artt. Handspaak en Boegseertouw.

Een andere etymologie van russ. *sur* vindt men bij Zelenin 153, die de mening van Buslaev weergeeft. Deze zag in *sur* een zuiver russ. woord, dat hij wilde verbinden met de in Vologda en Archangel (Podvysockij 168) voorkomende woorden *súrovoj*: šal'nyj, rezvyj (dol, uitgelaten) en *súrovit'sja*: šalet', prokazničat' (dolle dingen doen, kwajongensstreken uithalen), waarbij hij verder verwees naar skr. *çūras*: moedig, koen. Zou de bovengenoemde opvatting, ook in verband met het adj. *Volgskoj* niet aannemelijker wezen?

Slagboom, in vertikale, vervolgens ook in horizontale richting draaibare boom (Ndl. Wdb. 14, 1526), vgl. Winsch. 31 i. v. Boom: een slagboom, daardoor men de weegen en passen afsluit. Russ. *šlagbon*, waarnaast de verbastering *šlambov*. Deze woorden worden bij Dal' 1, 279 genoemd op Bom, bon (zie Boom) en zijn daar synoniem met het russ. equivalent zastava (slagboom).

De verbastering *šlambov* is uit ndl. *slagboom* ontstaan ongeveer op dezelfde wijze als russ. *vymbovka* (een deminutiefformatie) uit ndl. *windboom* (zie Zee- en Scheepst. 238). Leskov (1831–1895) bezigt in het 10de hoofdstuk van zijn verhaal Odnodum de vorm *šlanbov*. In het Dongoevernement is dit geworden tot *šlanból* (Mirtov).

Reeds in Peters tijd komt het woord *šlagbom* voor, b.v. in een bevelschrift (ukaz) van 10 maart 1706 (P. i B. Petra Vel. 4, 155): tut zdelat' raveliny ... s polisadami i s *šlachbomani* i krepkimi *špans-rjuterami* (hier te maken ravelijnen ... met palisaden en met *slagbomen* en sterke *Spaansę*

ruiters); vgl. in een dergelijk schrijven van Peter van 4 april 1706 (4, 205): rogatkami i krepkimi *šljachbomami* (met Spaanse ruiters en sterke *slagbomen*).

Aan de. en zw. *slagbom* behoeft hier niet gedacht te worden.

Gewoner is thans in het russ. *šlagbáum* uit hd. *schlagbaum* met de verbastering *šlachbán* (Vasmer 3, 409).

Sluis, waterkering, gemetselde of stenen opening in een dijk met deuren voorzien, die het water keren en een doortocht voor de scheepvaart tot stand brengen. Russ. *sljuz* en *šljuz*, zie Zee- en Scheepst. 188.

In het goev. Vjatka (Zelenin 146) wordt de plur. *sljúzy* (uit de ndl. plur. *sluizen*) met overdracht van betekenis gebezigd voor een: slan', polivnoj most, welke beide begrippen op hun beurt uitgelegd worden met: rod mosta poniže vešnjakov na mel'nice (soort van brug lager dan de sluizen van een molen).

Ook reeds in Peters tijd worden beide russ. vormen van het woord aangetroffen, zie Smirnov 330. Peter zelf schrijft in de P. i B. Petra Vel. 3, 318 (a°. 1705): *Sljuza* portit' ne dlja čego (De *sluis* onbruikbaar maken heeft geen zin), terwijl men in de russ. vertaling van Coehoorn, N. Vestingb. (Nov. krep. stroen. 155) leest (a°. 1710): Siju vysokuju rečnuju vodu skvoz' *šljuzy* ... vpustit' (Dit hoge rivierwater door *sluizen* ... inlaten).

Smalwerk, zeker smal weefsel, dat door het zogenoemde *smalwerken* door *smalwerkers* oudtijds bepaaldelijk te Haarlem werd vervaardigd; zie bewijsplaatsen voor de woorden *smalwerken*, *smalwerker* en *smalwerkersgilde* uit de Keuren van Haerlem van de jaren 1608, 1749 en 1751 in Ndl. Wdb. 14, 2054. Hieraan zal wel ontleend zijn het thans verouderde, doch nog bij Michel'son vermelde russ. woord *smal'k* met de definitie: tonkaja tkan' iz Garlema (fijn weefsel uit Haarlem).

Voor de nagenoeg gehele verdwijning der laatste lettergreep vóór de slotconsonant *k* in russ. *smal'k* uit ndl. *smalwerk* vergelijke men een soortgelijk geval in de scheepsterm russ. *mul'k* uit ndl. *muilsteek* (zie Zee- en Scheepst. 136).

Snauw, zeker vaartuig met twee masten. Russ. *šnjáva*, zie Zee- en Scheepst. 188.

In Peters tijd behalve in de vorm *šnjava* (Lexikon) ook nog aangetroffen als *šnau*, zie P. i B. Petra Vel. 3, 457, waar Peter aan admiraal Cornelis Kruys schrijft in dato 11 October 1705: kapitan ... otgovarivalsja, butto dlja togo, čto vse karabli i *šnau*, krome dvuch, negodny k chodu (de kapitein ... verontschuldigde zich, voorgevende dat alle schepen en de *snauw*, met uitzondering van twee, niet deugen voor de vaart).

Snip in de betekenis van: afgesneden hoek, slip, punt (Boekenoogen 962); hoekje, puntje, lapje (Ndl. Wdb. 14, 2361). Russ. *šnip*, volgens Dal' 4,

1458: mysok ili vystup jazykom, u ženskago pojasa, lifa (punt of als een tong vooruitspringend gedeelte bij een vrouwentaille, lijf) of zoals Vasmer 3, 417 de betekenis weergeeft: schnabelförmige Spitze vorn an der Kleidertaille der Frauen.

Niet ontleend aan hd. *schnippe*, *schneppe* (Dal') en vermoedelijk ook niet aan ndd. *snip* (Vasmer), al is dit naast ndl. *snip* niet geheel onmogelijk.

Vgl. Lijf.

Snoer, in de zin van: rolronde band, koord, lijn en dgl. (Ndl. Wdb. 14, 2386 vlgg.). Russ *snur*, waarvan de definitie bij Dal' 4, 328 luidt: šnur, šnurok, tonkaja bečovka; ssučennaja, skručennaja, obitaja ... ili pletennaja iz nitok, garusa, šolku verevočka ..., zavjazka, obšivka ... (snoer, dun koord; getwijnd, geslagen ... of gevlochten koord uit draden, kemelgaren, zijde ..., band, belegsel ...).

Hierbij het demin. *snurók*, b.v. *snurki* u korseta ((rijg)*snoeren* aan een korset) alsmede het ww. *snurovát'*, snoeren, b.v. *snurovát'* čemodan, korset, plat'e (een koffer, een korset, kleding (dicht)*snoeren*). In Novgorod is volgens Dal' het demin. *snurók* bij vissers gebruikelijk voor zekere lijn of koord van lindebast die aan palen (stalen) bevestigd wordt bij zeker visnet.

Wegens de *s* zal men hier aan het ndl. willen denken; Vasmer 2, 683 noemt mnd. *snōr*, doch zo oud is russ. *snur* niet. Naast *snur* staat het gewonere *šnur*, dat op hd. *schnur* teruggaat, waarschijnlijk (evenals ukr. en witruss. *šnur*) door bemiddeling van po. *sznur*.

Spar, onbezaagde, rechte, dunne stam; staak; en vervolgens als naam van verschillende soorten van naaldbomen, die meestal deze stammen of staken leveren (Ndl. Wdb. 14, 2597). Russ. *špar*, plur. *špáry*, volgens Podvysockij 193 in Archangel: vyvozimyja za granicu elovyja doski v 4–5 sažen' dliny (naar het buitenland uitgevoerd wordende sparreplanken van 4–5 vaam lengte) of zoals Dal' 4, 1466 heeft: šesty, žerdi, iduščie za granicu (staken, stangen, die naar het buitenland gaan).

In deze betekenis lijkt het woord eerder ontleend aan ndl. *spar* dan aan hd. *sparren*, de., zw. *sparre* of eng. *spar*. Maar de door Dal' 4, 1466 voor het westen van Rusland vermelde betekenis van *špáry* t.w. stropila (daksparren) kan ontleend zijn aan hd. *sparren*.

Sparge – een in het ndl. gebruikelijke bijvorm van *asperge* –, het gewas (de groente) Asparagus (zie Ndl. Wdb. 14, 2607 alsmede Suppl. 1, 1744 en 1814). Russ. *sparža*.

Dat het russ. woord inderdaad uit het ndl. afkomstig moet zijn, wordt nog aannemelijker gemaakt door hetgeen men leest bij De Bruyn 36a, aangehaald op Artisjok.

Minder waarschijnlijk lijkt mij derhalve de mening van Preobraženskij 2, 364 en Vasmer 2, 705, dat het woord zou zijn ontleend aan ital. *sparagio*,

plur. *sparagi*; niet in aanmerking komen fr. *asperge*, eng. *sparage (asparagus)* en nog verderaf staan hd. *spargel*, po. *szparag* (waaruit klruss. *šparah*), hong. *spárga* enz.

Spiets, hetzelfde als *spies*: steekwapen of werptuig, bestaande uit een lange houten steel met van achteren brede metalen punt (Ndl. Wdb. 14, 2779), vgl. Weiland: Spies ... anders ook Spiets. Lans, speer. Aan deze ndl. vorm van het woord is vermoedelijk ontleend het in Archangel gebruikelijke *spica*, volgens Podvysockij 161: kop'e dlja kolot'ja morskogo zverja (speer om een zeezoogdier mee te steken) of volgens Dal' 4, 442: rod kop'ja dlja boju moržej i tjulenej; rogatina na medvedja (soort van speer om walrussen en zeehonden te doden; jachtspies tegen een beer). Voor het gebruik van spietsen in dit noordelijke gedeelte van Rusland zie men b.v. Van Linschoten, Reizen naar het Noorden 1594–95 (ed. Linsch. Ver.) 79: doen hy (t.w. een Samojeed) sach dat den onsen anders niet dan alleen een Spiets in de handt en hadden leyde hy de Boogh van hem, nemende insghelijcks een Spiets in de handt.

Een andere mening vindt men bij Vasmer 2, 708, waar het woord in deze betekenis niet gescheiden wordt van het van slav. oorsprong zijnde russ. *spica*: spaak of speek (in een wiel), breinaald, splinter; dem. *spička*: lucifer.

Het hd. heeft *spiess*; het zw. *spjut*, het de.-no. *spyd*.

Vgl. Harpoen (Zee- en Scheepst. 77) en voorts Groenland, Baarden.

Spon, stop op een vat. Hieruit is ongetwijfeld ontstaan de in sommige streken van Rusland nog gebruikelijke verbastering *škon*, *škont*, *škan*. De eerste vorm is in Novgorod bekend en wordt bij Dal' 4, 1449 gedefinieerd: zatyčka v bočke, gvozd' (stop op een vat, tap); de tweede en derde vorm zijn aangetroffen in het gebied der Grebense Kozakken aan de Terek bij de Kaspische zee, zie Karaulov 110, waar deze woorden aldus worden verklaard: zatyčka, derevjannyj gvozd' dlja zatykanija dyrki, črez kotoruju iz bočki vypuskajut židkost' (stop, houten tap tot het dichtstoppen van het gat, waardoor men de vloeistof uit het vat laat lopen). Dal' vermeldt *škont* als kuipersterm: klinyšek dlja podderžki obruča (wigje tot steun van een hoepel). In Vjatka (Zelenin 183) is het deminutief *škóntik* gebruikelijk als een timmermansvakterm (plotnič.) voor een: klinyšek, kotorym zabivaetsja otverstie v doske ot vstavšago sučka (wigje, waarmee de opening in een plank wordt dichtgestopt ter plaatse van een kwast of knoest).

Wat de wijziging der consonanten aan het begin van het woord aangaat is de verbinding van *s* met volgende consonant bij overgang in het russ. aan verschillende wijzigingen onderhevig. Met de hier aangetroffen verandering van *sp* in *šk* vergelijke men die van *st* in *šk*, waarvan men voorbeelden vindt op Stuwadoor, en van *st* in *šp*, zie Rooster (2).

Voor de paragoge van *t* in de vorm *škont (škontik)* vgl. russ. *špont, špunt* uit ndl. *spong* alsmede russ. *légvant* uit ndl. *leguaan*, russ. *krant* uit ndl. *kraan*, zie nog andere voorbeelden in Zee- en Scheepst. 193 vlg.

Aan hd. *spund*, zw. *sprund*, de. *spunds* behoeft hier niet gedacht te worden; ook po. *szpunt, szpont*, dat Vasmer 3, 407 noemt, staat minder dicht bij de russ. vormen dan ndl. *spon*.

Sprot, de bekende vis Clupea sprattus. Russ. *šprot*, waarnaast Ušakov 4, 1365 ook een vorm *špróta* vermeldt. Het woord wordt gewoonlijk in de plur. *špróty* gebezigd voor: kopčenyje kil'ki, konservirovannye v masle (gerookte sprotten, geconserveerd in olie); ook Dal' 4, 1469 noemt *kil'ki* (uit zw. *kille*) als synoniem van *špróty*.

Men beschouwt het russ. woord gewoonlijk als een ontlening aan hd. *sprotte*, plur. *sprotten*; toch schijnt de vorm *šprot* eerder op ndl. *sprot* te wijzen.

Staal, een soort van ijzer, dat van ½ tot 2 % koolstof bevat (Ndl. Wdb. 15, 22). Russ. *stal'*, uklad, uglerodistoe železo (gehard, gestaald ijzer, koolstofhoudend ijzer), zie Dal' 4, 501 en Ušakov 4, 479.

Sedert het begin der 18de eeuw aangetroffen. De 19de februari 1703 schrijft Peter aan Winius uit Voronež (P. i B. Petra Vel. 2, 130): O železe Sibirskom pisal k tebe ... *stali* i protčich veščej is toj rudy privezi ž (Over het Siberische ijzer heb ik je geschreven ... voer *staal* en de overige zaken uit dat erts hierheen). Zie ook een aanhaling bij Smirnov 281 uit de Torg. Morsk. Ustav Tarif 14 van 1724: *Stali* gdanskoi pud (een poed Danzigs *staal*) alsmede bij Smirnov 31 uit de Poln. Sobr. Zak. 6, n°. 3937: *Stal'*, pakgout, i azengout, i palmgout, sera, mel i pročija vesovyja vešči, ot puda i vyše, dolžen vesit' pri prieme i otdače (*Staal*, pokhout en azijnhout en palmhout, zwavel, krijt en andere weegbare zaken, van het poed en hoger, moet men wegen bij ontvangst en afgifte). In de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) leest men: *stal'* uklad (gehard, gestaald ijzer) ... *staal*.

Het woord is vermoedelijk uit het ndl., vgl. nog Scheltema 4, 169: Te Olonets (werden) nieuwe ijzer- en staaldraadtrekkerijen, staal-, blik- en rekkamers, staalovens, ankersmederijen en andere werken ... opgerigt. Ontlening aan hd. *stahl* (spr. *štahl*) lijkt minder waarschijnlijk, eerder zou men dan nog aan po. *stal* kunnen denken, doch het citaat bij Smirnov, waar sprake is van Danzigs staal, staat in het reglement voor de koopvaardij.

Staat, bepaaldelijk in de plur. *de Staten* (Ndl. Wdb. 15, 238 vlgg.). Russ. *staty*. In de 17de en 18de eeuw als naam van de Staten Generaal van de republiek der Verenigde Nederlanden. Bewijsplaatsen vindt men bij Kotošichin (a°. 1667) b.v. 29–30: K Galanskim *statom* pišetca ... ot našego carskogo veličestva ... *statom* (Aan de Hollandse *staten* schrijft

men ... van onze tsaarse majesteit ... aan de *staten*). Voorts in de P. i B. Petra Vel. 1, 139 (a°. 1697): Velikij gosudar', car' i velikij knjaz' Petr Alekseevič ... vysokomočnym *Statom* general ... soedinennych Nederlandov (De grote heerser, tsaar en grootvorst Peter Alekseevič ... aan de hoogmogende *Staten* generaal ... der verenigde Nederlanden). Thans sedert lang vervangen door de plur. *štaty* uit hd. *Staaten*, zie b.v. Ušakov 4, 1368: General'nye *štaty* (de *Staten* Generaal), Soedinennye *Štaty* Ameriki (de Verenigde *Staten* van Amerika), Avstralijskie *štaty* (de *staten* van Australië).

Van russ. *stat* uit ndl. *staat*: respublica schijnt afgeleid het adj. *státskij*: burgerlijk, civiel, zie Dal' 4, 516: graždanskij, prtvpl. voennyj (civiel, tegenover: militair). Ook in de sedert de tabel der rangen (zie Tabel) van Peter de Grote tot aan de revolutie bestaande titel van de 5de rang: *státskij* sovetnik (staatsraad). Naast *státskij* staat eveneens de hd. vorm *štátskij*.

Stamet, zekere wollen stof (Ndl. Wdb. 15, 606). Russ. *staméd*, volgens Dal' 4, 501: šerstjanaja, kosonitnaja tkan' (wollen gekeperd weefsel).

Reeds in de tijd van Peter heeft het woord de vorm met *d*, zoals blijkt uit de Torg. Morsk. Ust. Tarif 13 (Smirnov 271), waar men leest: *Stamedy* ili sarži dvojnye (*Stametten* of sargen dichtgeweven).

De verzachting van de dentaal op het eind kan zijn ontstaan onder invloed van de voorafgaande nasaal, vgl. russ. *vánda* uit ndl. *want* alsmede russ. *línda*, *lénda* naast *línta*, *lénta* uit ndl. *lint* (zie die woorden en voor het verschijnsel Grot, 2, 370–371). Toch komt naast de gewone vorm *staméd* ook wel *stamét* voor, zie b.v. Budde 114, waar tevens de in Orel gebruikelijke dialectische vorm *astaménť* wordt vermeld: deze kan door epenthesis van *n* voor *t* zijn ontstaan, daarnaast is invloed van po. *stament* mogelijk. In Kursk zegt men *astamet* (Vasmer 1, 30): heeft men in deze dialectische gevallen met prothesis van *a-* te doen (zoals in de naam *Aksin'ja* voor *Ksenija*) of moet men denken aan fr. *estamet(te)*?

Ontlening aan hd. *stamet* is minder waarschijnlijk wegens de uitspraak *štamet*, vanwaar po. *sztamet* en *sztament* naast *stament* uit ital. *stamento*. Het fr. heeft *estamet* en *estamette*, het ital. *stametto* en *stamento*.

Vgl. Sarge.

Standaard, op een schip: standaardvlag, brede wimpel. Volgens de aantekening van J. Modera, aangehaald in het Ndl. Wdb. 15, 482: Standaart. Breede wimpel van de kleuren der vlag waaronder men vaart. Bevat die wimpel het koninklijk wapen, dan is het de koninklijke standaart. Deze wordt alleen gevoerd, wanneer de koning aan boord is. Zonder wapen en enkel uit de nationale kleuren bestaande is de standaart het onderscheidingsteeken van eenen Kapitein ter zee, die het bevel voert over eene afdeeling van een esquader. Hij waait dan van den grooten top. Russ. *štandárt*, bij Dal' 4, 1472: imperatorskij flag: černyj orel na zolotom pole

(keizerlijke vlag: een zwarte adelaar op een gouden veld), bij Ušakov, 4, 1368: morskoj štandart (standaard bij de marine). Zoals bekend, droeg het jacht van de laatste Russische keizer Nikolaas II de naam *Štandart*: dit was een herinnering aan het eerste schip, dat de vlag van de Russische tsaar (Peter de Grote) op de Oostzee vertoonde en dat *de Standaard* heette, vgl. Scheltema 3, 190: Te Olonets waren de zes fregatten gebouwd, met welke Cruys den aanval der Zweden verijdelde, en onder deze was het fregat: *de Standaard*, hetwelk het eerst de vlag van den Czaar op de Baltische Zee had doen waaijen. Het werd gevoerd door Johan de Lange, een Nederlander, en schoonzoon van den Vice-admiraal Cruys. In de P. i B. Petra Vel. 4, 266 vindt men een resolutie van Peter, waaronder staat: dan vo flote, na korable *Štandarte* v 3 den' ijunja 1706 goda (gegeven op de vloot, op het schip *de Standaard*, 3 juni 1706). Als appellativum staat het woord in de Signaly nadzir. vo flote 35 van 1714 (Smirnov 335): Egda admiral *štandart* s flagštoka, s kruistenga rospustit' velit (Wanneer de admiraal beveelt de *standaard* te laten waaien van de vlaggestok, van de kruissteng). Ook Šiškov (a°. 1795) heeft het woord.

Behalve als scheepsterm is russ. *štandárt* evenals ndl. *standaard* ook gebruikelijk voor: vaandel der ruiterij, der cavalerie, zie Dal' 4, 1472: konnoe znamja (vaandel der ruiterij of cavalerie, ruitervaan) en Ušakov 4, 1368: kavalerijskij *štandart* (cavalerie*standaard*). Ook deze betekenis gaat terug tot Peters tijd, zie b.v. Poln. Sobr. Zak. 5, n°. 3006 (Smirnov 335): K takim (detašementam) *štandartov*, znamen i pušek ne daetsja (Aan zulke (detachementen) worden geen *standaarden*, vaandels en kanonnen gegeven).

In het laatste citaat is de betekenis de meer algemene van: vaandel, vaan, banier, veldteken (Ndl. Wdb. 15, 477). Reeds in het Lexikon van nieuwe woorden (Smirnov 335, 381) leest men: *štandart* ... znamja velikoe (groot vaandel). Daarentegen worden in de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) de maritieme en de militaire betekenissen onderscheiden: *standart*, ili gosudarstvennoi flag, ili znamja (of keizersvlag, of vaandel) ... *standaart*. Zoals Ušakov 4, 1368 russ. *štandárt* verklaart met: znamja, flag (vaandel, vlag).

Het russ. woord is ontleend aan ndl. *standaard (standaart)* en niet aan hd. *standarte* zoals men in de russ. woordenboeken verkeerdelijk vindt. Hoogstens kan het hd. woord later enige invloed uitgeoefend hebben in het militaire (niet in het maritieme); het bij Dal' 4, 1472 genoemde *štandartjunker* is natuurlijk wel aan hd. *standartjunker* (D. Wtb. 10, 2, 730) ontleend. Aan eng. *standard* behoeft evenmin te worden gedacht.

Stapel als scheepsterm in de zin van: helling, scheepstimmerwerf, waarvan een schip van *stapel* loopt. Russ. *stápel'*, zie Zee- en Scheepst. 199.

Thans ook in de vliegtuigbouw, zie voor het ndl. een bewijsplaats in het Ndl. Wdb. 15, 780 en voor het russ. Ušakov 4, 483.

In de oorspronkelijke betekenis van ndl. *stapel* t.w. die van: opgetaste

hoop van iets, inzonderheid van min of meer regelmatig opgetaste voorwerpen of materiaal, kent het russ. een woord *štábel'*, bij Dal' 4, 1471: složennye v porjadke stroitel'nye i drugie pripasy, les, bulyžnik i pr., topa, stopa (ordelijk samengelegde bouw- en andere materialen, hout, keien enz., hoop, stapel) met het voorbeeld: *štabeljá* derevjannych torcov (*stapels* houtblokjes voor plaveisel). Ook bij Ušakov 4, 1366: Doski v *štabeljach* (planken op *stapels*); *štabel'* drov (een *stapel* brandhout). In Archangel is nog de meer oorspronkelijke vorm *stábel'* bewaard, al schijnt daar de vorm *ščábel'* gebruikelijker. Deze woorden hebben volgens Podvysockij de speciale betekenis van: vierhoekige stapel gezouten en gedroogde stokvis, die in loodrecht op elkaar staande lagen op elkander gevlijd is in de loodsen der factorijen van de Moermankust. En hij vervolgt: V takich *ščabeljach* ryba sochranjaetsja do pribytija sudov dlja otpravlenija eja v mesta naznačenija (In zulke *stapels* wordt de vis bewaard tot aan de komst der schepen te harer bevordering naar de plaatsen van bestemming). De gewone russ. vorm *štábel'* is ook op de ijsbrekers der Noordelijke IJszee gebruikelijk, zie b.v. Sokolov–Mikitov 117: Na beregu *štabeli* jaščikov, breven, meškov (Op de oever *stapels* kisten, balken, zakken) en 156: Sobaki ... ležali na *štabeljach* jaščikov i dosok (De honden ... lagen op de *stapels* kisten en planken).

Komt het woord in deze russ. vormen *štábel'*, in Archangel *stábel'*, *ščábel'* ook uit ndl. *stapel* of uit een dial-vorm *stabel*, zoals het Westvlaams kent, zie De Bo: een *stabel* wol? Men zou hier misschien eerder willen denken aan een verzachting der ndl. *p* tot *b* in het russ., vgl. russ. *bakaút* uit ndl. *pokhout*, russ. *brezént* uit ndl. *presenning* (zie die woorden). Ook Vasmer 3, 428 noemt ndl. *stapel* en daarnaast hd. *stapel*, dat de russ. woordenboeken alleen geven. Maar zou men hier, in verband met de vorm *stábel'* in Archangel en het veelvuldig gebruik in het Noorden, aan de Moermankust en op de IJszee, niet misschien veeleer moeten denken aan de.-noorw. *stabel*?

Stellage, stelling, steiger voor een gebouw in aanbouw of herstel (Ndl. Wdb. 15, 1272), vgl. Winsch. 290: een stelling beteekend bij de timmerlieden een stellaadje, eenige planken, die gesteld sijn, om daar op te doen haar werk. Russ. *steláži*, een plur. tantum, bij Dal' 4, 526 gedefinieerd: podmostki, lesa (stellage, stelling); ook deze beide russ. woorden zijn plur. tantum, waarnaar *steláži* zich in deze betekenis wel zal hebben gericht.

De sing. *stel(l)áž* vindt men bij Ušakov 4, 505 met de betekenis: v zdanijach, stroitel'nych lesach: balka, raspoložennaja na dvuch oporach (in bouwsels, bouwsteigers: balk die op twee steunsels gelegd is). Verder betekent russ. *stel(l)áž*: rjad polok v neskol'ko jarusov (rij planken in enige verdiepingen) met als voorbeelden: V bibliotekach knigi ležat na *stellažach* (In de bibliotheken liggen de boeken op *stellages* of stellingen) en: *Stellaži* dlja suški kirpiča, torfa (*Stellages* voor het drogen van baksteen, turf), overeenkomende met de betekenis in het Ndl. Wdb. 15, 1272:

houten getimmerte, stelling, waar men iets op legt met het een of ander doel; ook rek waar men iets in opbergt enz. Ten slotte nog: prisposoblenie dlja chranenija čego-n. v stojačem položenii (inrichting om iets in staande positie te bewaren), b.v. postavit' vesla v *stellaži* (de roeiriemen in de *stellages* of stellingen plaatsen).

Ontlening aan hd. *stellage* is minder waarschijnlijk, enerzijds wegens de *s*, die in dat geval allicht als *š* zou zijn opgetreden, anderzijds wegens het feit dat zoveel andere timmermanstermen uit het ndl. in het russ. zijn overgegaan. Bovendien wordt *stelaž* in de zeemanswoordenboeken van Vachtin en Lukaševič vermeld; de laatste verklaart: rama s polkami (otkrytyj škaf bez dverec), na kotorye ukladyvajutsja snarjady ili kakie-libo predmety material'nogo snabženija korablja (raam met planken (open kast zonder deuren), waarop gerei of allerlei voorwerpen der materiële uitrusting van een schip worden geborgen).

Naast *steláž* geeft Vachtin 313 een gerussificeerde vorm *steljúga* (vgl. een dergelijke vorm *katalága* naast *kataláž* op Takelage), die hij vertaalt door: échafaud, pont volant; hanging stage. Ook reeds bij Šiškov (a°. 1795).

Stoeltje, mv. stoeltjes, deminutiefvorm van *stoel* in de zin van: heimelijk gemak. Vgl. Kiliaen: Stoel, kack-stoel. Sella pertusa, familiaris; Te stoel gaen. Exonerare aluum. en vgl. de Zaanse zegswijze *iemand een stoeltje zetten*, iemand een poets bakken (Boekenoogen 1361), volgens het Ndl. Wdb. 15, 1757 misschien te vergelijken met de uitdrukking *iemand te kakken zetten*. Meer bepaaldelijk als de benaming van de heimelijke gemakken op een schip, die voorheen in de gallerijen ter weerszijden van de spiegel werden gevonden, en vandaar ook wel voor de gallerij of gallerijen zelf, vgl. Mossel, Het Schip 209: De uitgetimmerde gedeelten, welke bij den spiegel tegen de zijden van het schip worden aangebragt, heeten gallerijen. Zij zijn bestemd om den spiegel te verbreeden en het schip alzoo ten sieraad te verstrekken, terwijl zij tevens de gemakken voor den kommandant bevatten. Deze gemakken kunnen in verband met het bovenstaande zeer wel ook *stoeltjes* genoemd zijn en hierop zou dan zeer wel de russ. plur. *štúlcy* terug kunnen gaan, waarbij Dal' 4, 1477 een sing. *štulc* vermeldt. Zijn definitie luidt: bokovaja nadelka, sves s bokov kormy sudna, rakovina, eto otchožee mesto (zijgetimmerte, afhangsel ter zijde van de achtersteven van een schip, heimelijk gemak). De moderne zeemanswoordenboeken kennen het woord begrijpelijkerwijze niet meer, aangezien de gallerijen verdwenen zijn.

Bij Šiškov (a°. 1795) leest men: *Štulcy* ili bokovyja gallerei (of zijgallerijen). Quarter galleries of a ship. Bouteilles. Vgl. voor het laatste Scheller, Dict. de termes nautiques français-danois (Kopenhagen 1913): Bouteille ... Galleri (Kloset om Bord). In Jal, Glossaire nautique (Paris 1848) vindt men als equivalenten van *štulcy* o.a. hd. abtritt, genuees giardin, gr. *'αναγκίον* enz.

Vgl. Gallerij.

Stoop, drinkbeker van aardewerk of metaal (Ndl. Wdb. 15, 1923). Russ. *stopá* (plur. *stópy*), volgens Ušakov 4, 534: sosud dlja vina, rasširjajuščijsja kverchu, čaša (vaatwerk voor wijn, dat zich naar boven verbreedt, beker) met de voorbeelden: serebrjanaja *stopa* (een zilveren *stoop*); vypit' *stopu* vina (een *stoop* wijn uitdrinken). En Dal' 4, 550 definieert: bol'šoj stakan rastrubom, osob. serebrjanyj (groot, breeduitlopend glas, in 't bijzonder van zilver), waarbij de volgende zin: V naše vremja v morskom korpuse kvas k stolu podavali v *stopach* (In onze tijd diende men in het marinekorps kwas op op tafel in *stopen*). Een dergelijke betekenis hebben de deminutiva *stópka* en *stópočka* (waarnaast *stópuška*) t.w. stakan, kružka, čarka, bokal (glas, kroes, brandewijnglas, bokaal).

Stoop heeft in het ndl. ook de betekenis van een inhoudsmaat, inzonderheid voor natte waren, ter grootte van 2 kannen of mingelen d.i. $^1/_{16}$ anker (Ndl. Wdb. 15, 1923). In deze betekenis staat russ. *stopa* in de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717), waar men leest: *stopa*, mera, okolo polučetvertnoj (maat, ongeveer $^1/_8$ emmer) ... *stoop*.

Ontlening aan ndd. *stōp* (hd. *stauf*) is minder waarschijnlijk. Wel is aan ndd. *stōf* ontleend russ. *štof*, bij Ušakov 4, 1370: 1. mera vina (vodki), ravnaja $^1/_{10}$ vedra (brandewijnmaat, gelijk aan $^1/_{10}$ emmer); 2. Butylka vodki takoj mery (brandewijnfles van die maat); zie ook Dal' 4, 1475.

Vgl. Roemer, Schaal als namen van drinkgerei.

Stoppen, dichtmaken van gaten, bepaaldelijk in goed. Stoppen beteekend een soort van naajen ... als laaken, kousen stoppen, Winsch. 297. Russ. *štópat'*, volgens Michel'son: zatjagivat' nitkami dyrki v tkanjach (gaten in weefsels dichttrekken met draden). Dal' 4, 1475 geeft als voorbeeld: *štópat'* čulki, noski (kousen, sokken *stoppen*) en Ušakov 4, 1369 bovendien: *štópat'* bel'e (linnengoed of ondergoed *stoppen*).

In zijn boek, getiteld Rusland beschouwd (Haarlem 1804) 90 schrijft Van Woensel van de Russen: Zij kenmerken zich door eene zekere maat van zorgeloosheid; en als zij zich een gat in de kous gestopt hebben, verslingeren zij de naald; of zo zij een gat in de kous krijgen, zorgen zij weinig om dat te stoppen, maar verslonsen de kous, tot dat zij die weg moeten gooijen.

Ontlening aan hd. *stopfen* is minder waarschijnlijk; ook ndd. *stoppen* komt minder in aanmerking; hetzelfde geldt van de. *stoppe*, zw. *stoppa*.

Stopper, naar het schijnt in de zin van: voorwerp dat in iets (in casu in een kurk of stop) gestopt of gedraaid wordt m.a.w. een kurketrekker. Russ. *stópor* en (gewoner) *štópor*, volgens de definitie van Dal' 4, 551: probočnik, prostoj krjučok libo zavojnoe šilo, vint, dlja otkuporki butylok (kurketrekker, eenvoudige haak of gedraaide priem, schroef, om flessen te ontkurken). Reeds Grot 2, 518 verwees naar holl. *stop*, probka (prop, kurk), vgl. Conscience 1, 14a: met den kurketrekker op de stop der eenige flessche. Zoude hier misschien ook overgang van betekenis plaats gehad

kunnen hebben van de kurk of *stop (stopper)* naar de kurketrekker? Zie voor meer van dergelijke gevallen het art. Kardeel (2) met de daar genoemde verwijzing naar Ts. v. Ndl. T. 30, 147 of in Zee- en Scheepst. de artt. Bank (1), Kruiszeil, Plaat, Ringbout, Top.

Reeds in Peters tijd leest men in de Torg. Morsk. Ust. Tarif 33 van 1724 (Smirnov 337): *štopory* i pečatki zolotye (kurketrekkers en gouden zegelstempels).

In de aviatiek betekent russ. *štópor* hetzelfde als fr. vrille. Zie Ušakov 4, 1370: stremitel'noe padenie vniz po vintovoj linii (snelle val naar beneden volgens de schroeflijn).

Aan eng. *stopper* of *stopple* behoeft niet te worden gedacht, zie ook Vasmer 3, 430.

Voor de scheepsterm russ. *stópor* uit ndl. *stopper* (kort en stevig touwwerk) zie Zee- en Scheepst. 204.

Stuur, scheepsterm in de zin van: roer. Bij Šiškov (a°. 1795) vindt men een woord *štur*, dat evenwel niet: roer, maar: stuurrad (steering wheel, roue de gouvernail) betekent, thans russ. *šturvál*, zie Zee- en Scheepst. 207. In de P. i B. Petra Vel. 1, 237 (a°. 1697–1698) in de eng.-ndl. lijst van scheepsdelen staat: *stiringvil'* (d.i. eng. *steeringwheel*) naast *stjurrat* (d.i. ndl. *stuurrad*).

Het schijnt niet onmogelijk, dat hierbij ook russ. *styr* naast *styr'* en *štyr* naast *štyr'* behoren. Volgens Dal' 4, 605 is de eerste, thans verouderde betekenis van *styr'*: sterno, konec, kormilo, pravilo, rul'; dit zijn allemaal verschillende woorden voor: stuur of roer. Vervolgens: chvost, chobot, pravilo, kotorym oboračivajut vetrjanku d.i. de stuurinrichting van een windmolen. Ten slotte: voobšče: os', na kotoroj što-libo oboračivaetsja vokrug, vereja, krjuki (in 't algemeen: as, waarop iets ronddraait, deurscharnier, hengsels). Vooral is *štyr*, *štyr'* (Dal' 4, 1479) een staande as, een stang of bout, waarop iets draait (steržen', stojačaja os', osen, vertlug, vereteno, bolt, na koem čto-libo vračaetsja). Ook in de artillerie en inzonderheid in de scheepsartillerie om een stuk geschut de gewenste richting te geven, zie Vachtin 376. Uit de betekenis van stang is dan die van mast (mačta, derevo, ščegla) voortgevloeid, die de woorden *styr*, *štyr'*, waarnaast Dal' hier ook *styrok* en *styrja* geeft, op de Wolga en het Peipusmeer (goev. Pskov) hebben.

Vasmer 3, 36 en 432 denkt bij deze woorden aan on. *styri*, mnd. *stūre*, die beide eveneens: stuur, roer betekenen.

Stuurman, scheepsofficier onder de kapitein, wiens taak het is het schip te sturen. Russ. *štúrman*, zie Zee- en Scheepst. 208. Thans ook bij de luchtvaart; volgens Ušakov 4, 1373: specialist po voždeniju letatel'nych apparatov (specialist in het aanvoeren van vliegtuigen) met het voorbeeld *šturman* eskadril'i (de aanvoerder van een escadrille). De bestuurder van een enkel vliegtuig heet russ. *pilót* (Ušakov 3, 260).

In Peters tijd *štjurman*, zie bewijsplaatsen uit de Morsk. Ust. 12, 34 en 914 (a°. 1720) bij Smirnov 339; de oudste bewijsplaats in de P. i B. Petra Vel. 1, 136 heeft *stjurman* (a°. 1697): prikazat' im nabirat' dobrych bocmonof, kanstapelef, *stjurmanof*, matrozof po ukaznomu čislu (hun te bevelen om te werven goede bootsmannen, konstapels, *stuurmannen*, matrozen volgens het bevolen aantal).

Stuwadoor, persoon die zich belast met het laden en lossen van schepen en de bijbehorende werkzaamheden en die de nodige werkkrachten daarvoor levert (Ndl. Wdb. 16, 424). Hieraan zal wel ontleend zijn het door Podvysockij 193 vermelde in de haven van Archangel gebruikelijke woord *škividór*, het hoofd van de mannelijke *škividórskaja artel'* (stuwadoorswerkliedencoöperatie), terwijl de vrouwelijke *škividórskaja artel'* staat onder leiding van een vrouw, *škividórka* geheten. De mannen laden planken en andere zware lading, de vrouwen graan in de zeeschepen.

De verbastering *škividór* laat zich geheel uit ndl. *stuwadóor* verklaren. Voor russ. *šk* uit ndl. *st* aan het begin van een woord vgl. de verbasteringen russ. *škéven'* naast *štéven'* uit ndl. *steven* alsmede russ. *škert* naast *štert* uit ndl. *staart* (zie die woorden in Zee- en Scheepst.). Voor de overgang van ndl. *u* in russ. *i* in de eerste lettergreep vgl. russ. *plis* uit ndl. *pluus* (zie ald.). De overgang van *a* in *i* in de tweede lettergreep schijnt ontstaan te zijn door de nabijheid van een tweede *i*, vgl. het eveneens in Archangel gebruikelijke woord *kazikín* voor *kazakín*, rod bekeši (soort warme overjas) bij Podvysockij.

Het is derhalve niet nodig bij *škividór* aan eng. *stévedore* te denken, dat tweelettergrepig wordt uitgesproken met het accent op de eerste syllabe en verdwijning van de tweede *e*. Zowel ndl. *stuwadoor* als eng. *stevedore* zijn, gelijk bekend, ontleend aan sp. *estivador*. Ook ndl. *kargadoor* uit sp. *cargador* is in het russ. als *kargador* bekend geweest (Zee- en Scheepst. 92).

Een andere mening is Vasmer 3, 406 toegedaan, die denkt aan: Umgestaltung von ält. nhd. *Speditor*, Spediteur, Abfertiger, bzw. ital. *speditore*. Nu is de expediteur iemand die zich met het vervoer van goederen bezighoudt (Ndl. Wdb. 3, 4320), terwijl de stuwadoor zich belast met de stuwage of lading en daarvoor ook de werkkrachten verschaft (16, 424). De laatste staat dichter bij de *škividór* dan de eerste, terwijl ook in vorm ndl. *stuwadoor* een grotere overeenkomst met russ. *škividór* vertoont dan oud-nhd. *speditor* of ital. *speditore*.

Tabel, lijst, register, opsomming, staat, inzonderheid overzichtstafel: een aantal namen of wel getallen zo gerangschikt dat bepaalde feiten, onderlinge verhoudingen enz. er overzichtelijk door worden uitgedrukt (Ndl. Wdb. 16, 713). Russ. *tábel'*, volgens Ušakov 4, 632: Raspisanie, spisok čego-n. v sistematičeskom i posledovatel'nom porjadke (lijst van iets in systematische en consequente orde) en volgens Dal' 4, 707: rospis' po grafam (lijst naar rubrieken of kolommen) met een voorbeeld *tábel'*

kazennym prazdnikam (*tabel* der door de kroon vastgestelde feestdagen), waarbij de afl. *tabel'nyj den'*: een door de kroon vastgestelde feestdag.

Het Lexikon vokabulam novym of van nieuwe woorden heeft: *Tábel'* ... dščica (lijst, tabel, staat). De 27ste mei 1708 schreef Peter aan Menšikov (P. i B. Petra Vel. 7, 1, 186): Pis'mo vaše, ot 15-go dnja sego mesjaca pisannoe, kupno s *tabel'ju*, ja polučil (Uw brief, de 15de van deze maand geschreven, tezamen met de *tabel*, heb ik ontvangen). Een plaats uit de Morsk. Ust. 324 van 1720 geeft Smirnov 286: Sekretar' karabel'noi dolžen u vsech oficerov, kotoryja iz magazeina priimajut vsjakija vešči na svoi karabl', prisutstvovat' i v svoi *tabeli* zapisyvat' (De scheepsschrijver moet bij alle officieren, die uit het magazijn allerlei zaken op hun schip nemen, tegenwoordig zijn en (dat) in zijn *tabellen* opschrijven). Bekend is ten slotte de *tabel'* o rangach (*tabel* over de rangen), waarop de 14 rangen in het leger, op de vloot en in het civiele stonden, door Peter ondertekend op 1 februari 1721 en uitgevaardigd 24 januari 1722 (Enc. Slov. 32, 439) en tot aan de revolutie in hoofdzaak van kracht gebleven.

Aan hd. *tabelle* of po. *tabela* (Christiani 50) behoeft hier niet gedacht te worden.

Takelage, al het touwwerk, dat deel uitmaakt van het tuig van een schip, zowel het staand als het lopend touwwerk. Russ. *takeláž*, zie Zee- en Scheepst. 208.

In Peters tijd ook *takalaž*, b.v. Morsk. Ust. 202 (Smirnov 287): V proviante ili *takalaže* ... davat' otpisi (In zake de proviand of de *takelage* ... afschriften te geven).

In matrozenmond en op de Wolga werden *takeláž* en *takaláž* door metathesis vervormd tot *kateláž* (Dal' 4, 714) en *kataláž* (Akad. Wdb. 4, 579), in welke vorm (ook wel *kataláš'*) het woord in de volksmond en gewestelijk een eigenaardige betekenisontwikkeling heeft doorgemaakt, die men eveneens in de afleidingen aantreft. Het Akad. Wdb. geeft de volgende betekenissen: 1°. takelaž (takelage); op de Wolga. 2°. poklaža (bagaž), imuščestvo (bagage, have); in Olonec (Kulikovskij), Archangel (Podvysockij) en N.O. Siberië (Bogoraz); voorts nog in Novgorod voor: raznyj chlam (allerlei rommel). 3°. sumatocha, bujstvo (warboel, tumult, herrie).

De deminutiefvorm *katalážka (kataláška)* betekent: 1°. osobyj čulan v nebol'šom otdelenii vnutrennej časti rasšivy (sudna); služit dlja chranenija snastej i pripasov (afzonderlijke voorraadkamer in een kleine afdeling van het inwendig gedeelte van een Wolgabark (vaartuig), dienende tot bewaarplaats van de takelage en voorraden). 2°. dorožnaja sumka, nosimaja za plečami; kotomka (reistas die op de rug wordt gedragen; knapzak); in Archangel (Podvysockij). 3°. arestantskaja pri policii ili volostnom pravlenii (arrestantenlokaal bij de politie of bij het dorpsgemeentebestuur); in Jekaterinenburg en Tobolsk. 4°. pestrjad', polosuška (bont, gestreept goed); in Perm.

Uit *katalážka* als deminutiefvorm abstraheerde men verder een vorm

katalága, die volgens het Akad. Wdb. 4, 578 dezelfde betekenis heeft als *katalážka*, 3°. t.w. arestnoe pomeščenie (arrestlokaal); in Tomsk; en bovendien 2°. trata, provoždenie vremeni za složnymi, no ne važnymi delami (tijdverlies, tijdverdrijf met ingewikkelde, maar onbelangrijke zaken).

Het gesubstantiveerde adj. *katalážnaja* betekent hetzelfde als *katalážka*, 1°. dus: bergruimte voor takelage, voorraden enz. op een schip; hier is deze betekenis oorspronkelijk, want *katalážnaja*, bij Dal' 4, 714 *katelážnaja*, is door metathesis ontstaan uit *takelážnaja*: takelageloods (zie Zee- en Scheepst. 208–209). Naast *katalážnaja* staat nog een vorm *katalážnja*, die synoniem is met *katalážka*, 3°. en *katalága*, 1°. dus arrestantenlokaal betekent.

Ten slotte het afgeleide ww. *katalážit'*: šumet' (lawaai, herrie maken), vgl. *kataláž*, 3°.; in Nižnij Novgorod. Het reflexief *katalážit'sja* heeft echter de betekenis van: tijd verbeuzelen, vgl. *katalága*, 2°.

Wanneer men nu al deze verschillende, vrij sterk uiteenlopende dialectische betekenissen overziet, dan kan men, dunkt mij, zeggen, dat die van *kataláž* min of meer geleidelijk uit elkaar voortvloeien t.w. takelage, bagage, rommel, warboel, herrie. Van *katalážka* is de 2de betekenis: knapzak nagenoeg synoniem met: bagage; en de 4de betekenis: bont, gestreept goed kan men verklaren uit het begrip: warboel, hier: bonte warreling van strepen voor het oog. De 1ste betekenis van *katalážka*: takelagebergplaats, voorraadkamer op een schip, is identiek met *katalážnaja*, waar zij oorspronkelijk is (zie boven). Iets moeilijker valt het om het begrip: arrestantenlokaal te verklaren, dat aan *katalážka*, 3°., *katalága*, 1°. en *katalážnja* eigen is; misschien is de betekenisontwikkeling geweest: takelagebergplaats, voorraadkamer, rommelkamer, arrestantenhok, waarbij de betekenis: warboel, tumult, herrie, ook nog van invloed kan zijn geweest. Ten slotte kan het begrip: tijdverbeuzeling met ingewikkelde onbelangrijke dingen samenhangen met: rommel, warboel, al of niet met bijgedachte aan de gedwongen lediggang in een arrestantenlokaal.

In elk geval moeten al de bovengenoemde vormen en betekenissen teruggaan op een door metathesis verbasterde vorm van russ. *takeláž* uit ndl. *takelage*. Vasmer 1, 540 zet achter het art. *kataláž*: dunkel; het bovenstaande geeft misschien enig licht.

In dit verband is het misschien ook niet onmogelijk, dat bij dit alles nog behoort de scheepsnaam *katolág*, waarvan het Akad. Wdb. 4, 614 zegt, dat het is een: rod sudna ... suda eti chodjat po rekam Neve, Volchovu i okolo beregov Ladožskago ozera. Na nich perevozjatsja v S.-Peterburg i Kronštadt kirpiči, izvest', chleb, seno i t.d. (soort van vaartuig ... deze vaartuigen varen op de rivieren Neva, Volchov en in de omstreken van de oevers van het Ladogameer. Daarop worden naar St.-Petersburg en Kroonstad vervoerd bakstenen, kalk, graan, hooi enz.). Samenhang met de eerste betekenis van *katalážka* lijkt mogelijk en voor

de vorm vergelijke men *katalága*. Dat het woord iets te maken zou kunnen hebben met russ. *kátorga* (uit gr. κάτεργον) in de oude betekenis van: galei, zoals het Akad. Wdb. 4, 615 gist, is niet waarschijnlijk.

Taptoe, signaal om de soldaten te waarschuwen 's avonds naar hun kwartieren te gaan. Russ. *táptá* b.v. in de verbinding *bit' táptu*, de *taptoe* slaan. Zie hierover uitvoerig Zee- en Scheepst. 210, waar ook plaatsen uit het Zeereglement (Morsk. Ust.) van 1720 worden gegeven. Bij Smirnov 288 vindt men nog een citaat uit dat werk (Morsk. Ust. 32): Utrennjuju zorju i *taptu* streljat' iz puški tol'ko odnomu Anšeft komandujuščemu (De reveille en de *taptoe* uit een kanon schieten staat alleen aan de kommanderende Chef). Voor de landmacht treft men een aanhaling bij Obn.-Barch. 2, 1, 163 uit het Artikel voinskij (Militair artikel) van 1715: Nikto iz saldat da ne derzaet posle *tapty* iz svoei kvartiry vychodit' (Dat niemand van de soldaten het wage na de *taptoe* uit zijn kwartier te gaan).

Terpentijn, de bekende vloeibare hars en de daaruit bereide terpentijnolie. Russ. *terpentín*, skipidar (Dal' 4, 755).

In een opschrijfboekje van Peter de Grote uit het jaar 1701 (P. i B. Petra Vel. 2, 313) leest men o.a.: *terpentinu* ili *tiru* (*terpentijn* of *teer*). Aangezien het laatste woord uit het ndl. afkomstig is (Zee- en Scheepst. 211), is de waarschijnlijkheid groot, dat dit ook met het eerste het geval zal zijn. Bovendien komt *terpentin* in de stukken van die tijd verschillende malen voor in de vorm *terpetin*, overeenkomend met de Hollandse volksuitspraak *terpetijn*. Zo b.v. in een ander opschrijfboekje van Peter uit hetzelfde jaar (2, 310): *terpetin*; alsmede in verschillende lijsten van voorraden der artillerie uit 1704 en 1705 (zie b.v. 3, 15; 240; 254). In de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717) leest men: *terpentin* ... *terpentijn*. Reeds een eeuw vroeger (a°. 1602) vindt men bij Richter 1, 453 *terpentin veneceiskoi*, overeenkomende met ndl. *Veneetse terpentijn* (Ndl. Wdb. 18, 1696).

Het is derhalve niet dwingend nodig hier aan hd. *terpentin* te denken, zoals Vasmer 3, 98 doet; minder nog aan de. of zw. *terpentin*, terwijl eng. *turpentine* en ook po. *terpentyna* niet in aanmerking komen.

Tijk, zekere min of meer grove, damastachtige, meestal geheel of gedeeltelijk katoenen stof, waarvan overtrek van beddegoed (kussen, peluw, verenbed en dgl.) wordt vervaardigd (Ndl. Wdb. 17,90). Russ. *tik*, volgens Dal' 4,764: kosonitnaja, polosataja portjannaja tkan', na periny, tjufjaki i pr. (schuindradig, gestreept linnen weefsel, voor peluwen, matrassen enz.).

In Peters tijd treft men het woord aan in de vormen *tik* uit ndl. *tijk* (in Holland oudtijds ook *tiek*) en *tyk* uit ndl. *teek*, een bijvorm in Noord-Holland gebruikelijk (zie Boekenoogen, De Zaansche volkstaal 1050). Voorbeelden van russ. *y* uit ndl. *ee* zie men op Breeuwersgast. De

4de maart 1708 schrijft Peter aan vorst Gagarin (P. i B. Petra Vel. 7, 87): Dlja uboru jacht v Piterburg pošli ... *tyku*, kotoroj lutče aršin so sto ili bolše, barchatu krasnogo aršin z dvadcat' (Zend ter versiering der jachten naar Pietersburg ... de beste *tijk (teek)*, ongeveer honderd el of meer, rood fluweel ongeveer twintig el). En in Torg. Morsk. Ust. Tarif 2 (Smirnov 289) leest men: Bumazei, ili *tik* perinnoi (Bommezij, of *tijk* voor peluwen). In de russ.-ndl. woordenlijst bij Sewel (a°. 1717) staat het woord eveneens vermeld: *tik* polotno polosatoe, imže poduški povlekajut (gestreept linnen, waarmede men kussens overtrekt) ... *tijk*, *teek*.

Hierbij het afgeleide adj. *tíkovyj*, dat ook reeds bij Sewel voorkomt: *tikovoe* polotno (tijken linnen) ... bed*tijk*.

Aan eng. *tick* behoeft niet te worden gedacht. Het hd. heeft *zieche*, het fr. *taie*.

Treil, treklijn, jaaglijn. Treil noemen de seelui een lijn, daar men een schuit mee' voort trekt, Winsch. 318. Russ. *trel'*, bij Vasmer 3, 135: Ziehseil zum Treideln von Schiffen.

Hierbij het ww. *trelevát'*, bij Vasmer: treideln; ndl. *treilen*, b.v. een schuit *treilen*, voorttrekken, slepen (Koenen[8]).

Niet ontleend aan eng. *trail*: Schleppe, *to trail*: schleppen, schleifen; en waarschijnlijk ook niet aan hd. *treil*: Ziehseil, *treilen*: treideln, zoals Vasmer meent. Russ. *trel'* kan uit ndl. *treil* zijn ontstaan zoals russ. *intrepél'* uit ndl. *enterbijl* (zie ald.).

Trekken. Trekken ... beteekend haalen ... trek! trek! haal! haal! Winsch. 316. Tot yder boot wierden veertig, vijftig, of zestig Trekkers geschikt, die, zich in tween delende, malkander in het trekken verpozen, Klenk 21 (op de reis van Archangel naar Moskou). Russ. *trëkat'* (spr. *tr'ókat'*), door Lukaševič 63 gedefinieerd: tjanut' čto-nibud' medlenno, ostorožno (iets langzaam, voorzichtig trekken). Vollediger en nauwkeuriger luidt de definitie bij Vachtin 334: tjanut' čto nibud' vjalo, s pripevami, so sčetom (iets traag, onder begeleiding van zang, met tellen, trekken), vgl. Schulz 79: *Tr'ókat'* ili pet' dlja soglasnoj tjagi (of zingen tot gemeenschappelijk trekken), waarbij Vachtin nog de imperatieve vorm *tr'ókni* vermeldt: A la voix! Mind the song! Een bewijsplaats van dit aan ndl. *trekken* ontleende ww. vindt men bij Stanjukovič 4, 435: On dobrosovestno „*trekal*" snast' (hij „trok" (onder gezang) plichtmatig het touw). Dal' 4, 828 geeft *tr'ókat'* onder meer weer door: nagalit' d.i. volgens Vasmer 2, 192: taktmäszig schreien oder singen (bei der Arbeit), terwijl deze 3, 135 *tr'ókat'* weergeeft met: im Takt singen beim Ziehen und Heben von Schiffslasten.

Šiškov (a°. 1795) heeft de vorm *trjukat'*. To sing out, as a signal to rowse together. Chanter. En Dal' vermeldt nog de dialectische betekenissen: krjachtet' i stonat' (zuchten en steunen) voor Voronež alsmede: bit', kolotit', vbivat', zakolačivat'; stučat' (slaan, inslaan; kloppen) voor Vologda.

Afleidingen zijn bij Dal' *trëkal'ščik* (spr. *tr'ókal'ščik*), bij Šiškov *trjukal'ščik*, en het gewestelijke *trëkala* (spr. *tr'ókala*), alle voor een trekker.

Trijp, fluwelige stof, gebezigd als stoffering. Russ. *trip*, volgens Dal' 4, 841: šerstjanoj barchat (wollen fluweel), vgl. 1, 128 op Barchat: bumažnyj zovut polubarchatom ili *plisom*; šerstjanoj *utrechtskim* barchatom ili *tripom* (het fluweel uit katoen noemt men halffluweel of *pluus*; dat uit wol *Utrechts* fluweel of *trijp*).

In Torg. Morsk. Ust. Tarif 14 van 1724 (Smirnov 296) leest men: *Tripy* šelkovye (zijden *trijpen*). Het woord staat eveneens in de russ.-ndl. woordenlijst bij Sewel (a°. 1717): *Trip*: parča (brokaat) ... *trijp*.

Dit alles doet aan ndl. oorsprong denken; daarnaast is de mogelijkheid evenwel niet uitgesloten van ontlening aan fr. *tripe*, ev. ital. *trippa* (Vasmer 3, 139). In mei 1698 noemde P. A. Tolstoj in zijn reisjournaal (Obn.–Barch. 2, 1, 75) als bekleding van de Venetiaanse gondels: špalery ili *tripy* cvetnye ili inye izrjadnye parči tomu podobnye (behangsels of gebloemde *trijpen* of andere dergelijke goede brocaten).

Vgl. Pluus.

Turf is in het russ. *torf*, dat gewoonlijk beschouwd wordt als een ontlening aan ndd., hd. *torf*, waaruit ook po. *torf*. Maar daarnaast staat bij Dal' 4, 809 en 875 een vorm *turf*, die uit ndl. *turf* overgenomen zou kunnen wezen, terwijl de vorm *torf* ook in het ndl. voorkomt (Ndl. Wdb. 17, 1524), vgl. Linschoten 126: T'landt (van Wardhuys [1])) en heeft ... gheen barnhout, dan maken van d'aerde, die veenachtich ... is, torf, ... t' welcke haer, niet langhe gheleden, van een Hollandts Schipper gheleert is. Wanneer Peter dan ook het woord *torf* gebruikt, kan dat zeer wel ndl. zijn, zie P. i B. Petra Vel. 2, 222 (a°. 1703): Iskat' vsemerno *torfu*, čtob bylo potspor'e drovam (op alle mogelijke manieren turf *(torf)* zoeken ter vervanging van brandhout). Daarnaast of later kan dan ook ndd., hd. *torf* mede van invloed zijn geweest.

Volgens De Bruyn 58a zouden de Russen het turfmaken van de Hollanders hebben geleerd: immers, wanneer hij met Peter de Grote op reis is van Moskou naar Voronež en zich bij de oorsprong van de Don bevindt, waar op last van de tsaar in 1702 een begin was gemaakt met het graven van een kanaal om uit de Don in de Oka, Wolga en zo in de Oostzee te kunnen komen, schrijft hij: Hier zagh ik ook eenen Moddermolen naer de Hollandse wys gevormt, waer door, nadat zyn Majesteit het ys had doen opbreken, voor ons gezicht veengront wert opgehaelt. Dit veen laet de Vorst te lande brengen, en daer turf van maken, gelyk hy in Hollant gezien had. Hier toe zyn eenige schuren opgeslagen, en verscheide daer van reets met turf gevult. Wy beproefden dezen turf door aenleggen van een vier, en bevonden dat hy zeer goedt was.

---

[1]) Vardöhus in noordelijk Noorwegen, niet ver van de Russische grens.

Naast het afgeleide subst. *torfjaník*: turfgrond, turfaarde, staat eveneens de vorm *turfjaník*.

Vanglijn, scheepsterm: lijn of eind touw waarmede sloepen en roeiboten worden vastgelegd. Russ. *fálen'*, zie Zee- en Scheepst. 222. Daarnaast geeft Dal' 4, 1129 tevens *fálin'*, een vorm die ook bij Ušakov 4, 1053 voorkomt, door de laatste ten onrechte verklaard uit ndl. *vallijn*. Met russ. *fálen'* naast *fálin'* uit ndl. *vanglijn* vergelijke men russ. *portúlen'* naast *portúlin'* uit ndl. *portuurlijn* (Zee- en Scheepst. 156), zie ook het slot van het artikel Rust en Rustlijn in Zee- en Scheepst. 174.

Van onderen, uitroep om uit de weg te gaan wanneer iets van boven valt of wordt neergelaten. Russ. *palúndra, polúndra*, dat ook gebezigd wordt in verbindingen en uitdrukkingen bij het heien, zie Zee- en Scheepst. 223.

Vlag. Russ. *flag*. Volgens Tichanov 90 in Brjansk *flak*, plur. *flaki* met het afgeleide adj. *flačnyj* tegenover algemeen russ. *flažnyj*. Vgl. voor deze č het in Archangel gebruikelijke ww. *flačit'*, de vlag hijsen op een schip, zie Zee- en Scheepst. 227. Tichanov kent aan *flak* ook de betekenis van: vlaggedoek (flačnaja materija) toe.

Oude plaatsen bij Smirnov 308, een uit de Signaly nadzir. vo flote 1: Nadležit ... *flag* ... rospustit' (Men moet ... de *vlag* ... laten waaien) en een uit Prokopovič (1681–1736), Slova i reči 1, 151: Uvideli nečajanno flota podnesennyja *flagi* (Wij zagen onverwacht de gehesen *vlaggen* van de vloot).

Vlag(ge)doek. Russ. *flágduk*, zie Zee- en Scheepst. 227. Lukaševič 70 geeft hiervoor een minder juiste vorm *flagduch*.

In de Torg. Morsk. Ust. Tarif 3 van 1724 (Smirnov 308) leest men: Garusnoi *flagduk* (kemelgaren *vlag(ge)doek*). Vgl. nog Šiškov (a°. 1795): *Flagduk*. Bunting. Etamine.

Voet als maat. Russ. *fut*, zie Zee- en Scheepst. 229. Russ. woordenboeken en ook Vasmer 3, 222 beschouwen *fut* als ontleend aan eng. *foot*; de laatste wijst op een plaats in de brieven en papieren van Peter de Grote (P. i B. Petra Vel. 2, 2), aangehaald in Smirnov 319, waar sprake is van: 17 aglinskich *futov* (17 engelse *voeten* of *foots*). Maar juist het feit dat hier engelse voeten (foots) worden genoemd, kan er m.i. op wijzen dat de *fut* gewoonlijk een holl. *voet* was en die *fut* had volgens Dal' 4, 1158: 12 *djujmov* (12 *duimen*). Dit leest men reeds in de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717): 12 dolja ot *futa* nazyvaetca *duim* (het 12de deel van een *voet* wordt *duim* genoemd). In de P. i B. Petra Vel. 2, 176 worden trouwens ook Rijnlandse *voeten* (*fut* Rejnlandskich) aangetroffen, waarbij men ook niet aan hd. *fusz* denken zal. Vgl. ook het volgende woord.

Voetstok, een maatstok, in voeten en duimen afgedeeld. Russ. *futštók*, zie Zee- en Scheepst. 230.

Voor de wind, met de wind recht van achteren. Russ. *fórdevínd*, zie Zee- en Scheepst. 231. Vachtin 353 accentueert *fórdevind* en hieruit zijn de bij Dal' 4, 1149 voorkomende verbasteringen *fórdoven'* en *fórdamen'* ontstaan. Het eerste is gebruikelijk in Olonec en betekent daar: poryvistyj veter (rukwind); als voorbeeld dient het zinnetje: fordoven' segodnja porjadkom razygralsja (de rukwinden zijn vandaag flink losgebarsten). Het tweede schijnt in Archangel bekend te zijn voor een: poputnyj veter (gunstige wind), dezelfde betekenis die zowel russ. *fórdevínd* als holl. *voor de wind* ook kunnen hebben, vgl. Koenen[8] 761: voordewind (gunstige wind); zij zeilden met een voordewind de haven uit. Bij Gončarov 7, 6 gebruikt een zeeman de gemeenzame verkorting *fordák* [1]).

Een plaats uit Peters tijd geeft Smirnov 312 uit de Signaly nadzir. vo flote 8: Kogda ... admiral pochočet, čtob onoi (flot) šel by *fordovint*, togda ... (Wanneer ... de admiraal wil, dat die (vloot) *voor de wind* gaat, dan ...). Ook Šiškov (a°. 1795) heeft *fordevind* ... vent arrière.

Voorpost, vooruitgeschoven wachtpost. Russ. *forpóst*, volgens Dal' 4, 1151: peredovoj otvodnyj karaul, piket, ochrannaja služba (voorste afwerende wacht, piket, bewakingsdienst) en volgens Ušakov 4, 1104: peredovaja ukreplennaja pozicija (vooruitgeschoven versterkte positie). Ook fig.: na *forpostach* kul'tury (op de *voorposten* der cultuur).

Reeds in het begin der 18de eeuw in de Poln. Sobr. Zak. 5, n°. 3404 (Smirnov 313): (Granicy) ukrepit' krepkimi i nadežnymi *forpostami* ((De grenzen) versterken met sterke en betrouwbare *voorposten)*.

In de russ. woordenboeken wordt minder juist gewezen op hd. *vorposten* en hoewel Michel'son het bezwaar daartegen voelt, is zijn verklaring uit hd. *vor* en fr. *poste* toch ook onjuist.

Vuurwerk is in het russ. *fejervérk* uit hd. *feuerwerk*, waaruit ook po. *fajerwerk*. Maar daarnaast staat in Peters tijd een vorm *fejrverk*, die uit ndl. *vuurwerk* kan zijn overgenomen, vgl. verouderd russ. *goutfejr* uit ndl. *houtvuur*, vuur of bederf in hout (Zee- en Scheepst. 82). De 17de augustus 1697 schrijft Peter uit Zaandam aan Winius (P. i B. Petra Vel. 1, 186): Posly včeras' prinety gorazda s čestiju i segodni budut v kamedii, a pozaftree *feirverk* puskan budet (De gezanten zijn gisteren met grote eer ontvangen en zullen vandaag in de komedie zijn, en overmorgen zal er een *vuurwerk* worden afgestoken). En ter gelegenheid van de vrede van Rijswijk schrijft hij 29 october 1697 uit Amsterdam aan dezelfde (1, 208): Mir s Francuzom učinen, i tret'evo dni byl *feirverk* v Gage i zdes' (De vrede met de Fransman is gesloten en eergisteren was er een *vuurwerk* in

[1]) Vgl. *bordák*, euphemistische Umgestaltung von *bordél'* (Vasmer 1, 107); alsmede de voornaam *Ermák* van *Ermolaj*.

Den Haag en hier). Ook in de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (St. Petersburg 1717) leest men: *feirverk*, ognennaja potecha (vuurvermakelijkheid) ... *vuurwerk*.

Naast *fejrverk* treft men ook *fejverk* aan, eveneens een vorm die meer aan ndl. *vuurwerk* doet denken dan aan hd. *feuerwerk*. In het Lexikon vokabulam novym staat: *féjverk* potécha ógnennaja s figúry (vuurvermakelijkheid met figuren). Een andere oude bewijsplaats geeft Obnorskij–Barchudarov 2, 1, 119 uit een courantenbericht over de plechtige viering van Peter- en Paulsdag 1719 te St. Pietersburg: Posledi že po zapade solnca byli preizrjadnye *feiverki*, i ognja v goru letuščago i po vodam plavajuščago bylo izobil'no (Daarna na zonsondergang waren er zeer goede *vuurwerken*, en vuur dat in de hoogte vloog en over de wateren dreef was er overvloedig). Deze vorm *fejverk (fejverok)* komt nog wel als volksvorm voor b.v. bij Leskov, Očarovannyj strannik, cap. 9: *fejverok*, kak u nas v publičnom sadu puskali (*vuurwerk*, zoals ze bij ons in de openbare tuin oplieten) en: ja ... perestal *fejverki* žeč' (ik ... hield op met *vuurwerken* af te steken).

Wafel, het bekende geruite gebak. Russ. *váflja*, in het Akad. Wdb. 1, 344 omschreven als: četverougol'nyj s kletkami blinok iz židkago rastvora krupičatoj muki na slivkach i jajcach, ispečennyj na osobo ustroennom železnom pribore (een vierhoekige kleine pannekoek met ruiten, uit een vloeibaar mengsel van bloem, room en eieren, gebakken op een bijzonder gemaakt ijzeren toestel).

In de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (St. Petersburg 1717) leest men: *vafel* imja prjažen'e (naam van in boter gebakken deeg) ... *wafel*.

In de russ. woordenboeken wordt *váflja* beschouwd als een ontlening aan hd. *waffel*; men zou dan misschien nog eerder kunnen denken aan ndd. *wafel*. Toch is de ndl. oorsprong waarschijnlijker. Noemt niet het Ndl.-Fr. wdb. van Marin (2de druk, Amsterdam 1730) *wafel* een: dun gebak in Holland zeer gemeen? En zag niet de Groningse hoogleraar in de Ndl. taal- en letterkunde B. H. Lulofs nog in 1826 op de kermis te Wandsbeck bij Hamburg een echte Hollandse wafelkraam? of om het met zijn eigen woorden te zeggen, zoals hij het beschrijft in zijn Reistogtje met de stoomboot naar Hamburg in den zomer van 1826, 2, 391: Immers, mijn vriend! er stond eene wafelkraam, en wel eene Hollandsche wafelkraam, op het marktveld des dorps. Over Peters bezoek aan de kermis te Zaandam met haar kramen in november 1697 zie Scheltema 2, 270. De. *vaffel* komt ook niet in aanmerking, evenmin zw. *våffla*. Russ. *váflja* (bij Sewel nog *vafel*) kan uit ndl. *wafel* zijn ontstaan op dezelfde wijze als b.v. russ. *kéglja* (naast ouder *kegel'* en *kegl'*) uit hd. (of ndl.?) *kegel*.

Afleidingen zijn het adj. *váfel'nyj* (b.v. *váfel'naja* forma: wafelvorm, wafelijzer; *váfel'noe* testo: wafeldeeg) en de subst. *váfel'nik*: wafelbakker of wafelverkoper en *váfel'nica*: wafelbakster of wafelverkoopster, ook: wafelijzer.

Want (1), scheepsterm: de gezamenlijke hoofdtouwen die een mast zijdelings steunen. Russ. *vánty* in de plur., terwijl de sing. *vánta* voor één der staande hoofdtouwen gebruikt wordt, zie Zee- en Scheepst. 234.

Een oude bewijsplaats uit Peters tijd in de vorm *vant* vindt men bij Smirnov 70 uit de Signaly nadzir. vo flote 76: Nadležit odin ogon' povesit' v bol'šei *vant* (Men moet een licht ophangen in het groot*want*). Zie ook de russ.-ndl. woordenlijst van Sewel (a°. 1717): karabelnoi *vant* ... *wandt*, scheeps*want*.

Bij Stanjukovič komt een plur. *vantiny* voor in de betekenis van wanttouwen, en wel die, waarop de matrozen met de voeten steunen en waaraan zij zich met de handen vasthouden bij het klimmen naar de mars, m.a.w. de *wevelingen*, russ. *vyblenki* (Zee- en Scheepst. 238). Twee aanhalingen volgen hier: 1, 238: krepko deržas' rukami za *vantiny* (zich stevig vasthoudend met de handen aan de *wanttouwen*) en 4, 434: perestupiv neskol'ko *vantin* (na één voor één enige *wanttouwen* te hebben betreden).

Want (2) in de zin van: viswant, vissersnetwerk. Vgl. b.v. Linschoten 39: t' Want (dat wy uytgheschoten hadden ... om Visch te vanghen) en ald.: t' Want en t' Vischtuigh al opghehaelt hebbende. Russ. *vánta* naast *vánda*, bij Dal' 1, 401 verklaard: rod bol'šoj verši, mordy iz lozy, dlja lovli ryby v jarach i omutach (soort van grote fuik uit teen om vis te vangen op diepe plaatsen). De eerste vorm is volgens Dal' gebruikelijk in Astrakan, de tweede in Nižnij Novgorod. Bovendien geeft Zelenin 30 *wánda* voor Vjatka en Karaulov 52 voor het gebied van de Terek in het dialect der Grebense Kozakken met de definitie: venter', rybolovnaja snast' dlja lovki krupnoj ryby; obyknovenno iz tonkoj bičevki, i inogda iz ivovych prut'ev (visnet, visserstuig voor het vangen van grote vis; gewoonlijk van dun touw en soms van wilgetwijgen). Ten slotte vermelden het woord nog Kulikowskij voor Olonec en Vytegra en Mirtov voor de Don (Vasmer 1, 168).

Voor de verzachting van de *t* in *vánta* tot de *d* in *vánda* vgl. *lénta*, *lénda* op Lint. Preobraženskij weet met dit in het Wolga-gebied en op de Kaspische zee gebruikelijke woord niet goed raad en verwijst naar de onbevredigende etymologie van Gorjaev 39 om tenslotte te verklaren: neizvestnago proizchoždenija (van onbekende oorsprong). Vasmer 1, 168 geeft de juiste oorsprong, maar het daarnaast genoemde nhd. *want* lijkt mij minder waarschijnlijk.

Waterpas, werktuig waarmede men ziet of een voorwerp horizontaal geplaatst is. Russ. *vaterpás*, zie Zee- en Scheepst. 236. In de Oeral verbasterd tot *vertipás* (Vasmer 1, 173).

Twee bewijsplaatsen uit Peters tijd geeft Smirnov 71, een in de vorm *vaterpas* en een in de vorm *vatarpas*.

West-Indië. Russ. *Vest-Indija*, zie b.v. Lenstroem, Russ.-D. Wtb.[3] 694. Vgl. Oost-Indië.

In een brief van Peter de Grote uit Amsterdam van 14 october 1697 aan Winius staat de naam in een vorm, die aan ndl. *Westinje* moet zijn ontleend, zie deze plaats aangehaald op Oost-Indië.

Het afgeleide adj. luidt *Vestindskij*, door Peter geschreven *Vestinskij*, zie een bewijsplaats op Groenland.

Winkelhaak, gereedschap van de timmerman, schrijnwerker, tekenaar: werktuig met rechte hoek, vgl· Kiliaen: Winckel-haeck. Norma, regula angularis, regula angulos explorans vulgo quadra; alsmede Winsch. 364: een Winkelhaak, de haak, daar men de Winkels meede meet: hoe verre sij rechthoekig sijn, of niet: want soo de Winkels niet rechthoekig sijn, soo seid men, het is buiten den haak. Russ. *vínkel'*, volgens het Akad. Wdb. 1, 422: pravilo, naugol'nik u stoljarov (lineaal, winkelhaak bij schrijnwerkers) met het voorbeeld: obdelat' po *vinkelju* (bewerken volgens de *winkelhaak*). Dal' 1, 502 geeft nog als bijvorm van *vínkel'*: *víntel'*, vgl. russ. *škéntel'* naast ouder en oorspronkelijker *škénkel'* uit ndl. *schenkel* (Zee- en Scheepst. 178).

Russ. *vínkel'* is een verkorting van ouder en oorspronkelijker *vinkel'gak*, vgl. de verkorting *kant* van *kantak* uit ndl. *kanthaak* (zie ald.). In Peters tijd treft men de volledige vorm *vinkel'gak* dan ook meermalen aan, b.v. Morsk. Ust. 901 van 1720 (Smirnov 74). Ook in de Brieven en Papieren van Peter de Grote komt het woord voor b.v. P. i B. Petra Vel. 3, 209 (a°. 1704) als naam van een schip en 3, 276 (a°. 1705) is deze Hollandse naam in het russ. vertaald: *Vinkel'gak* – naugol'nik. Ten slotte worde hier aangehaald een volzin uit het getuigschrift van scheepsbouwmeester aan F. M. Skljaev van 23 november 1707 (P. i B. Petra Vel. 6, 166): i pervo v složenii sudovych derev, pričerčivanii *vinkel'gak*, *vatarpas* lineju i pročee vse, čto dobromu plotniku prinadležit izučilsja (en ten eerste heeft hij zich volkomen bekwaamd in het samenstellen der scheepshouten, het tekenen van *winkelhaak*, *waterpaslijn* en al het overige, wat nodig is voor een goed timmerman). Het volledige woord was nog in het begin der 19de eeuw gebruikelijk zoals blijkt uit het door Smirnov aangehaalde militaire woordenboek (Voennyj Slovar') van Tučkov (Moskou 1818), waar het gedefinieerd wordt: ugol'nyje krjuki, služaščie dlja kalibrovanija jader (winkelhaken, dienende om het kaliber van kogels te bepalen).

Het afgeleide adj. *vinkel'gakovyj* wordt reeds aangetroffen in een fragment van aantekeningen uit de tijd dat Peter te Amsterdam de scheepsbouw leerde (augustus-december 1697), zie P. i B. Petra Vel. 1, 190: ot *vinkelgakovoj* linei (van de *winkelhaakse* lijn).

Aan hd. *winkelhaken* behoeft dus niet te worden gedacht en nog minder aan hd. *winkel* zoals de russ. woordenboeken doen.

Zondek – zonnedek –, als scheepsterm in de zin van: dek of beschut-

ting, schutsel tegen de zon op een schip, zonnetent. Russ. *zóndek*, thans verouderd en vervangen door russ. *tent* uit ndl. *tent*, zie Zee- en Scheepst. 244 [1]). Het woord komt reeds voor in de Morsk. Ust. 898 van 1720 (Smirnov 117).

Uit dit *zóndek* is verbasterd of liever gerussificeerd russ. *zóntik*, het gewone woord voor: parasol en paraplu. Het Akad. Wdb. 2, 2849 geeft de volgende betekenissen: 1. Ručnoj skladnoj ščitok, nosimyj dlja zaščity ot dozdja i solnca (samenvouwbaar handscherm, gedragen ter beschutting tegen regen en zon). 2. Glaznoj ščitok, upotrebljaemyj v glaznych boleznjach, dlja oslablenija dejstvija sveta; tennik; nadglaznyj kozyrek (oogscherm, gebezigd bij oogziekten, ter verzwakking van de werking van het licht; lichtscherm; oogklep). 3. Zatin raznago vidana lampu ili sveču (scherm of kap van verschillende gedaante voor een lamp of een kaars). 4. Naves nad kryl'com (afdak boven een stoep, baldakijn). 5. In de botanie: umbrella.

Aangezien de Russen het woord *zóntik* opvatten als een deminutivum met de russ. verkleiningsuitgang *-ik*, hebben zij naast *zóntik* het woord *zont* gevormd zonder die schijnbare deminutiefuitgang, dat dezelfde betekenissen heeft als *zóntik* met uitzondering der botanische en waaraan het Akad. Wdb. bovendien nog twee andere toevoegt t.w.: 1. Na šljupkach, nosovoj i kormovoj; ... služit dlja zaščity ot bryzg (op sloepen, voor en achter; ... dient ter beschutting tegen het overspatten van water). 2. Kožanyj opusknoj naves pered siden'em v koljaskach i tarantasach; krytyj peredok v tarantase (leren neerlaatbare kap vóór de zitplaats in kalessen en reiswagens; bedekt voorstuk in een reiswagen).

Voor de verscherping van *d* in *t* na *n* in *zóndek* : *zóntik* vgl. de zeeterm russ. *léventig*, *léventich*, *léventik* uit ndl. *levendig* (zie ald.).

Ten onrechte beschouwt Dal' 1, 1728 het woord als Duits; het Akad. Wdb. vergelijkt terecht de holl. scheepsterm *zóndek*.

Zuidwester, breedgerande geoliede zeemanshoed of -kap, tot bescherming dienende tegen regen en wind. Russ. *zjudvéstka*, zie Zee- en Scheepst. 245. Terwijl Dal' het woord aldus heeft, vindt men het bij Stanjukovič steeds in de vorm *zjujdvestka*, b.v. 1, 212: nesmotrja na novyj doždevik i nachlobučennuju *zjujdvestku* (ondanks zijn nieuwe regenjas en zijn diep in zijn hoofd getrokken *zuidwester*) en 1, 214: na nem byl doždevik i *zjujdvestka* (hij had een regenjas aan en een *zuidwester* op). Vgl. de namen der elf kompasstreken waarin *zuid* voorkomt (Zee- en Scheepst. 107), die eveneens in het russ. *zjud* of *zjujd* hebben.

Zwabber, scheepsdweil. Russ. *švábra*, zie Zee- en Scheepst. 246.

Oude bewijsplaatsen geeft Smirnov 327: een uit de Morsk. Ust. 364:

[1]) Vasmer 3, 93 verklaart russ. *tent* uit eng. *tent*, m.i. minder juist, vgl. Šiškov (a°. 1795): *Tent*. Tilt or awning; alsmede Vachtin (a°. 1894): *Tent* ... awning. De laatste wijst terecht op holl. *tent*.

K každoi puške (postavit') po *švabre* (bij ieder kanon een *zwabber* (plaatsen)) en een uit de Poln. Sobr. Zak. 6, n°. 3937: Pri gaupt-vachte (imet') vedr, toporov, *švabrov*, na vsech ljudej (Bij de hoofdwacht (te hebben) emmers, bijlen, *zwabbers*, voor alle manschappen), citaten dus uit de jaren 1720–1722. Ook bij Šiškov (a°. 1795) vindt men: *švabra*. a swab. faubert. Uit de bovengenoemde vorm *švabrov* zou men een oorspronkelijk *švabr* willen opmaken.

In sommige streken van Rusland, met name in het Wolgagebied wordt *švábra* in een dergelijke overdrachtelijke betekenis gebezigd als ndl. *zwabber* t.w. die van: drjannoj, prezrennyj, nizkij čelovek (onrein, verachtelijk, laag mens). Dal' 4, 1411 geeft het in die zin voor Kostroma en Penza en Zelenin 181 voor Vjatka met het volgende liedje (častuška) uit het district Jaransk:

Vsjaka dran' nad nam smeecca,
Pravo čistaja beda!
Vsjaka *švabra*, vsjaka dran'
Karavanicca nad nam.

D.i.

Ied're vuile lap bespot ons,
't Is je reine ongeluk!
Ied're *zwabber*, ied're lap
Trekt voor ons z'n neus maar op.

Minder juist ziet Ušakov 4, 1326 in deze scheepsterm hd. *schwabber*.

LIJST DER BEHANDELDE RUSSISCHE WOORDEN MET DE NEDERLANDSE WOORDEN WAARAAN ZIJ ONTLEEND ZIJN (OF ZOUDEN KUNNEN ZIJN) EN MET VERWIJZING NAAR DE ARTIKELS WAARIN ZIJ VOORKOMEN.

Afleidingen — voorzover gegeven — zijn niet opgenomen. Voor het accent der woorden raadplege men de artikels zelve; dit geldt ook voor de vraag of een woord dialectisch is of verouderd. Eventuele oudere vormen kan men daar eveneens vinden.

Russisch:	uit Nederlands:	zie:
Абрикоз	abrikoos (plur. abrikozen)	ald.
Абрикос	abrikoos	ald.
Авегарс	avegaars	Avegaar
Акция	actie	ald.
Амерал	ameraal	ald.
Анкер	anker	ald.
Анкерок	anker	ald.
Анчоус	ansjovis	ald.
Аншпуг	handspaak	ald.
Апельсин	appelsien	ald.
Априкос	aprikoos	Abrikoos
Артишок	artisjok	ald.
Байка	baai	ald.
Бак	bak	ald.
Бакаут	pokhout	ald.
Бакштов	boegs(eer)touw	Boegseertouw
Банан	banaan	ald.
Банка	bank	ald.
Банкрут	bankroet	ald.
Банок	bank	ald.
Барды	baarden	ald.
Баркан	barkaan	ald.
Бастрок	borstrok	ald.
Бейшлот	bijsloot	ald.
Белеза	rab(at)ijzer	Rabatijzer
Белиза	rab(at)ijzer	Rabatijzer
Бетенцы	betings	Beting
Бешлот	bijsloot	ald.
Биржа	beurs (beurze, burze)	ald.
Битвень	beting	ald.
Битенг	beting	ald.
Бом	boom	ald.
Бомазея	bommezij	ald.
Бон	boom	ald.
Бострак	borstrok	ald.
Бострик	borstrok	ald.

Russisch:	uit Nederlands:	zie:
Бострог	borstrok	ald.
Бострок	borstrok	ald.
Бострока	borstrok	ald.
Боструk	borstrok	ald.
Бострюк	borstrok	ald.
Брандсбойт	brandspuit	ald.
Брандспойт	brandspuit	ald.
Брансбойт	brandspuit	ald.
Бранспойт	brandspuit	ald.
Брасопь	bras op	ald.
Брезент	presenning	ald.
Брызгас	breeuw(er)sgast	Breeuwersgast
Брюки	broek	ald.
Бузурунка	boezeroen	ald.
Букс	buks	ald.
Бумазей	bommezij	ald.
Бумазейка	bommezij	ald.
Бумазея	bommezij	ald.
Бур	boor	ald.
Бургомистр	burgemeester	Burgemeester (1), (2)
Ванда	want	Want (2)
Ванта	want	Want (2)
Ванта, Ванты	want	Want (1)
Ватерпас	waterpas	ald.
Вафля	wafel	ald.
Вертипас	waterpas	ald.
Вест-Индия	West-Indië	ald.
Винкель	winkel(haak)	Winkelhaak
Винтель	winkel(haak)	Winkelhaak
Вострик	borstrok	ald.
Вострюк	borstrok	ald.
Галандр	kalander	ald.
Галандра	kalander	ald.
Галанка	Holland	ald.
Галанский	Holland	ald.
Галаха	Holland	ald.
Галдарея	galderij	ald.
Галдерея	galderij	ald.
Гал(л)ерея	gal(l)erij	ald.
Галстук	halsdoek	ald.
Гамазея	magazijn	ald.
Гамазин	magazijn	ald.
Гандшпуг	handspaak	ald.
Ганшпиг	handspaak	ald.
Ганшпуг	handspaak	ald.
Гардель	kardeel	Kardeel (2)
Гарнель	garneel	ald.
Гекбот	hekboot	ald.
Голандра	kalander	ald.
Голанка	Holland	ald.
Голанский	Holland	ald.

Russisch:	uit Nederlands:	zie:
Голань	Holland	ald.
Голдарея	galderij	ald.
Голландер	Hollander	ald.
Голландка	Holland	ald.
Гордель	kardeel	Kardeel (2)
Госпиталь	hospitaal	ald.
Гошпиталь	hospitaal	ald.
Грумалан	Groenland	ald.
Грумаланд	Groenland	ald.
Груман	Groenland	ald.
Грумант	Groenland	ald.
Гультик	gulp	ald.
Гульф	gulp	ald.
Гульфик	gulp	ald.
Дамба	dam	ald.
Дамкрат	dommekracht	ald.
Дивиденд	dividend	ald.
Домкрат	dommekracht	ald.
Донкрат	dommekracht	ald.
Драгиль	drager	ald.
Дрель	dril	ald.
Дриль	dril	ald.
Дрыль	dril	ald.
Дрягиль	drager	ald.
Думкрат	dommekracht	ald.
Дюйм	duim	ald.
Енот	genet	ald.
Жура	jurk	ald.
Журка	jurk	ald.
Зондек	zondek	ald.
Зонт	zondek	ald.
Зонтик	zondek	ald.
Зю(й)двестка	zuidwester	ald.
Интрепель	enterbijl	ald.
Интрепль	enterbijl	ald.
Интрипель	enterbijl	ald.
Кабелкледи	kabelkleden	Kabelkleed
Каваларга	kabellarga	ald.
Каламенка	kalamink	ald.
Каламенок	kalamink	ald.
Каландер	kalander	ald.
Каландр	kalander	ald.
Калкун	kalkoen	ald.
Камбой	konvooi	ald.
Камбуз	kombuis (plur. kombuizen)	ald.
Камбус	kombuis	ald.
Камера	kamer	ald.
Камердук	kamerdoek	ald.

Russisch:	uit Nederlands:	zie:
Камзол	kam(i)zool	ald.
Камлот	kamelot	ald.
Камордук	kamerdoek	ald.
Камфорка	komfoor	ald.
Канал	kanaal	ald.
Канастер	kanaster	ald.
Канбой	konvooi	ald.
Кандак	kanthaak	ald.
Канифас	kanifas	Kanefas
Канифаст	kanifas	Kanefas
Кант	kant(haak)	Kanthaak
Кантак	kanthaak	ald.
Кантора	kantoor	ald.
Канфорка	konfoor	Komfoor
Канфуз	kombuis (plur. kombuizen)	ald.
Канцы	kans(biljetten)	Kansbiljet
Капар	kaper	ald.
Капер	kaper	ald.
Каперсы	kappers	ald.
Каперцы	kappers	ald.
Каплак	kaplaken	ald.
Каплакен	kaplaken	ald.
Капор	kaper	ald.
Капорцы	kappers	ald.
Капунка	kapoen	ald.
Каразея	karsaai	ald.
Карасея	karsaai	ald.
Кардамом	kardamom	ald.
Кардамон	kardamon	Kardamom
Карделка	kardeel	Kardeel (1)
Кардель	kardeel	Kardeel (2)
Картелка	karteel	Kardeel (1)
Картуз	kardoes (plur. kardoezen)	ald.
Каталаж	takelage	ald.
Каталаш	takelage	ald.
Кателаж	takelage	ald.
Квитанец	kwitantie	ald.
Квитанция	kwitantie	ald.
Кеньга	kink (king)	ald.
Кервель	kervel	ald.
Кил(л)ектор	kiellichter	ald.
Кима, кимы	kim	ald.
Кимвегерс	kimwegers	Kimweger
Кипер	keper	ald.
Кипор	keper	ald.
Кипорка	keper	ald.
Китс	kits	ald.
Китц	kits	ald.
Клинкер	klinker	ald.
Клинкет	klinket	ald.
Клинок	kling (klink)	ald.
Клюз	kluis (plur. kluizen)	ald.

Russisch:	uit Nederlands:	zie:
Кнастер	knaster	ald.
Кнастр	knaster	ald.
Коволарга	kabellarga	ald.
Кокер	koker	ald.
Кокор	koker	ald.
Кокос	kokos	ald.
Колландер	kalander	ald.
Коломёнка	kalamink	ald.
Коломёнок	kalamink	ald.
Комбой	konvooi	ald.
Комфорка	komfoor	ald.
Конбой	konvooi	ald.
Конвой	konvooi	ald.
Конобой	konvooi	ald.
Контора	kantoor	ald.
Конфорка	konfoor	Komfoor
Конфуз	kombuis (plur. kombuizen)	ald.
Коринка	korint	ald.
Кортик	kort-	ald.
Кофий	koffie	ald.
Краб	krab	ald.
Крали	kralen	Kraal
Краля	kraal	ald.
Крамбал	kraanbalk	ald.
Крамбала	kraanbalk	ald.
Крамбалк	kraanbalk	ald.
Крамбалка	kraanbalk	ald.
Крамбол	kraanbalk	ald.
Крамбола	kraanbalk	ald.
Крампал	kraanbalk	ald.
Кран	kraan	Kraan (1), (2)
Кранбал	kraanbalk	ald.
Кранбала	kraanbalk	ald.
Кранбалк	kraanbalk	ald.
Кранбалка	kraanbalk	ald.
Крант	kraan	Kraan (2)
Крап	krap	ald.
Кружапель	kruisappel	ald.
Кумка	kommeke	ald.
Лабардан	labberdaan	ald.
Лакей	lakei	ald.
Лакий	lakei	ald.
Ланда	Holland	ald.
Ланка	Holland	ald.
Лебеза	rab(at)ijzer	Rabatijzer
Левентик	levendig	ald.
Левентих	levendig	ald.
Левер	lever	ald.
Леггер	legger	ald.
Ленг	leng	ald.
Ленда	lint	ald.
Ленка	lint	ald.

Russisch:	uit Nederlands:	zie:
Лента	lint	ald.
Ливер	lever	ald.
Линда	lint	ald.
Линта	lint	ald.
Лисельспирт	lijzeilspier	ald.
Лисельсприт	lijzeilspier	ald.
Лиф	lijf	ald.
Ложемент	logement	ald.
Локей	lakei	ald.
Лоцман	loodsman	ald.
Люк	luik	ald.
Магазей	magazijn	ald.
Магазейн	magazijn	ald.
Магазея	magazijn	ald.
Магазин	magazijn	ald.
Магазия	magazijn	ald.
Макрель	makreel	ald.
Малка	mal	ald.
Мамеринец	mamierings	Mamiering
Матрас	matras	ald.
Матрац	matras (onder invloed van hd. matratze?)	ald.
Махорка	Amersfoort	ald.
Минога	negenoog	ald.
Мортира	mortier	ald.
Москит	moskiet	Muskiet
Москоть	muskaat	ald.
Мускат	muskaat	ald.
Мускит	muskiet	ald.
Мушкат	muskaat	ald.
Нагель	nagel	ald.
Нактоуз	nachthuis	ald.
Нойтали	noodtalie	ald.
Номер	nommer	ald.
Нопать	noppen	ald.
Обшлаг	opslag	ald.
Ольстра	holster	ald.
Оркан	orkaan	ald.
Ост-Индия	Oost-Indië	ald.
Палундра	van onderen	ald.
Пальма	palm	Palm (1), (2)
Пампельмус	pompelmoes	ald.
Панель	paneel	ald.
Панкрат	dommekracht	ald.
Папугай	papegaai	ald.
Парукмакар	paruikmaker	ald.
Пепермент	peperment	ald.
Персик	persik	Perzik
Пинка	pink	Pink (2)
Пинкье	pinkje	Pink (1)

Russisch:	uit Nederlands:	zie:
Пипермент	peperment	ald.
Питер	Pieter	ald.
Плис	pluus	ald.
Плой	plooi	ald.
Плоить	plooien	ald.
Полундра	van onderen	ald.
Помпельмус	pompelmoes	ald.
Попугай	papegaai	ald.
Поташ	potas	ald.
Прам	praam	ald.
Пранец	Frans	ald.
Пробка	prop	ald.
Прохвост	provoost	ald.
Ранг	rang	ald.
Рашпер	rooster	Rooster (2)
Реёк	rei	ald.
Рейка	rei	ald.
Реншвин	Rijnswijn	ald.
Рол	rol	Rol (1), (2), (3)
Роль	rol	Rol (1), (2), (3)
Роля	rol	Rol (1), (2)
Роман	rammen	Ram
Ростер, Ростры	rooster	Rooster (1)
Рохля	rog (onder invloed van russ. рохля)	ald.
Рулёк	rol	Rol (1)
Руля	rol	Rol (4)
Рустер	rooster	Rooster (1)
Рюмка	roemer	ald.
Сар	sjouwer	ald.
Сара	sjouwer	ald.
Саржа	sarge	ald.
Сельдерей	selderij	ald.
Сельдерея	selderij	ald.
Сервиз	servies (plur. serviezen)	ald.
Синель	siring (onder invloed van russ. синий)	Sering
Сирень	siring	Sering
Сироп	siroop	ald.
Ситец	sits	ald.
Ситчик	sits	ald.
Скрыжапель	kruisappel	ald.
Слюз	sluis (plur. sluizen)	ald.
Смальк	smal(wer)k	Smalwerk
Снур	snoer	ald.
Спаржа	sparge	ald.
Спица	spiets	ald.
Стабель	stapel	ald.
Сталь	staal	ald.
Стамед	stamet	ald.
Стамет	stamet	ald.
Стапель	stapel	ald.
Статы	Staten	Staat

Russisch:	uit Nederlands:	zie:
Статский	staat	ald.
Стел(л)аж, Стел(л)ажи	stellage	ald.
Стопа	stoop	ald.
Стопор	stopper	ald.
Стыр	stuur	ald.
Стырь	stuur	ald.
Сур	sjouwer	ald.
Суроп	siroop	ald.
Сыроп	sirrop	ald.
Табель	tabel	ald.
Такелаж	takelage	ald.
Тапта	taptoe	ald.
Терпентин	terpentijn	ald.
Тик	tijk	ald.
Торф	torf	Turf
Трансбой	brandspuit	ald.
Трёкать	trekken	ald.
Трель	treil	ald.
Трип	trijp	ald.
Тундук	dundoek	ald.
Турф	turf	ald.
Устрица	oesters	Oester
Факция	factie	ald.
Фалень	vanglijn	ald.
Фалинь	vanglijn	ald.
Фанер	fineer	ald.
Фанерка	fineer	ald.
Фаут	fout	ald.
Фейверк	vuurwerk	ald.
Фейверок	vuurwerk	ald.
Фитанец	kwitantie	ald.
Фиток	kwit(antie)	Kwitantie
Флаг	vlag	ald.
Фпагдук	vlagdoek	ald.
Флак	vlag	ald.
Фордак	voor d(e wind)	Voordewind
Фордамень	voordewind	ald.
Фордевинд	voordewind	ald.
Фордовень	voordewind	ald.
Форпост	voorpost	ald.
Франец	Frans	ald.
Фриз	fries (plur. friezen)	ald.
Фут	voet	ald.
Футшток	voetstuk	ald.
Хвитанец	kwitantie	ald.
Хлёз	kluis (plur. kluizen)	ald.
Хлюс	kluis	ald.
Хлюст	kluis	ald.
Хлюсь	kluis	ald.

Russisch:	uit Nederlands:	zie:
Хранец	Frans	ald.
Хрянец	Frans	ald.
Шамлук	sjam(ber)loek	Sjamberloek
Шапар	schraper	ald.
Швабра	zwabber	ald.
Шкалик	schaal	ald.
Шкан	spon	ald.
Шкафут	schavot	ald.
Шкивидор	stuwadoor	ald.
Шкон	spon	ald.
Шконт	spon	ald.
Шкунарка	schoener	ald.
Шлагбон	slagboom	ald.
Шламбов	slagboom	ald.
Шланбол	slagboom	ald.
Шлюз	sluis (plur. sluizen)	ald.
Шнип	snip	ald.
Шнява	snauw	ald.
Шомурлук	sjamberloek	ald.
Шпар, Шпары	spar, plur. sparren	ald.
Шпрот	sprot	ald.
Штабель	stapel	ald.
Штандарт	standaard	ald.
Штопать	stoppen	ald.
Штопор	stopper	ald.
Штульцы	stoeltjes	Stoeltje
Штур	stuur	ald.
Штурман	stuurman	ald.
Штыр	stuur	ald.
Штырь	stuur	ald.
Щабель	stapel	ald.
Эйкер	ijker	ald.
Экер	ijker	ald.
Эл(л)инг	helling	ald.
Эндивий	endivie	ald.
Энтрепель	enterbijl	ald.